

Технології менеджменту в розбудові сучасного освітнього середовища у контексті реалізації формули НУШ

Міністерство освіти і науки України
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра менеджменту освіти

ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ
В РОЗБУДОВІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФОРМУЛИ НУШ

Матеріали науково-практичної конференції
26 травня 2023 року

Луцьк - 2023

***Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 3 від 15.06.2023 р.)***

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Дем'янюк Олександр Йосипович, заступник директора з науково-педагогічної діяльності ВІППО, доктор історичних наук, професор;

Стащенко Михайло Олександрович, завідувач кафедри менеджменту освіти ВІППО, кандидат фізико-математичних наук, доцент (голова редакційної колегії);

Рудь Оксана Володимирівна, старша викладачка кафедри менеджменту освіти ВІППО.

УПОРЯДНИК:

Стащенко Михайло Олександрович, завідувач кафедри менеджменту освіти ВІППО, кандидат фізико-математичних наук, доцент.

Технології менеджменту в розбудові сучасного освітнього середовища у контексті реалізації формули НУШ: матеріали науково-практичної конференції (Луцьк, 26 травня 2023 р.) / упоряд. Стащенко М. О., [Ел. збірник]. Луцьк: ВІППО, 2023. 108 с.

Науковий збірник «Технології менеджменту в розбудові сучасного освітнього середовища у контексті реалізації формули НУШ» містить матеріали науково-практичної конференції, яку підготувала і провела на виконання «Плану роботи ВІППО на 2023 р.» (Розділ II. Наукова діяльність п.3.1, пп.2) кафедра менеджменту освіти 26 травня 2023 року.

Матеріали будуть корисними науково-педагогічним працівникам ОПППО, керівникам та педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти

***Матеріали відтворено в авторській редакції
з авторських оригіналів***

ЗМІСТ

ДЕМ'ЯНЮК ОЛЕКСАНДР СУЧАСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В РЕАЛІЗАЦІЇ ФОРМУЛИ НУШ.....	6
Доповідачі	
СТАШЕНКО МИХАЙЛО ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗБУДОВІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	10
ГРЕБЕНЮК АРСЕН ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ «СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ».....	14
КОРНЕЙКО АЛЛА ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУЛИ НУШ: ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	19
ОСТАПІЙОВСЬКИЙ ІГОР ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДІАГНОСТУВАННЯ У РОЗБУДОВІ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	24
РАДЕЦЬКА ІРИНА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	28
ЛУК'ЯНЧУК ГАЛИНА МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ТА МОТИВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА НУШ.....	34
РУДЬ ОКСАНА МЕДІАОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	39
ШИНКАРУК ІРИНА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ТА ПЕДАГОГІВ НУШ: МОЖЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ.....	46
Учасники дискурсу	
АСТАХОВА МАРІЯ КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЩОДО СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	50
БАЙНАЗАРОВА ОЛЕНА СУЧАСНІ ПОТРЕБИ ПЕДАГОГІВ У ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ З ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	54

ВОРОНОВА СВІТЛАНА

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ
ОСВІТИ З РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗЗСО..... 58

ЗОЛОТАРЬОВА ТЕТЯНА

РОБОТА НАД ПОМИЛКАМИ НА ОСНОВІ НАУКОВИХ ДИДАКТИЧНИХ
КАЗОК..... 62

КУТАСЕВИЧ ВАЛЕНТИНА

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ:
БЕЗПЕЧНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ..... 66

МАЗУРИК ТАМАРА

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЩОДО РОЗБУДОВИ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА..... 70

МИКОЛАЙЧУК АНЖЕЛА

ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ПЕДАГОГА ДО КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ..... 74

НОСКО ІВАН

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ
ЗАКЛАДУ ОСВІТИ..... 79

ОСТАПІЙОВСЬКА ТЕТЯНА

РЕАЛІЗАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ШКОЛИ..... 83

ПОЛЯК ОЛЕКСАНДРА

МОДЕЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТАХ ЗА
ПРОФЕСІЯМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ
ОСВІТИ..... 86

ТАНАНАЙКО ОЛЕНА

НАПРЯМКИ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ
КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В
УМОВАХ НУШ..... 91

ТРАЧУК ТЕТЯНА

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК САМОРОЗВИТКУ ПЕДАГОГА..... 95

ТРУБІНА ВАЛЕНТИНА

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ..... 100

УНГУРЯН ІРИНА

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕДАГОГА..... 104

Мета науково-практичної конференції:

обговорення та аналіз актуальних проблем управлінської діяльності, визначення змісту, форм і методів розвитку професійної компетентності керівників, педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, розробка технологій та інноваційних методик реалізації формули НУШ; обмін практичними кейсами, що суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси задля забезпечення якості освітніх послуг.

Тематичні напрями роботи:

- Децентралізація та автономія управління і якість освіти.
- Організаційно-нормативні та правові засади формування сучасного освітнього середовища в умовах Нової української школи.
- Актуальні проблеми створення ефективного освітнього простору закладу освіти: безпечність, доступність, інклюзивність.
- Освітньо - змістові, психолого - педагогічні та управлінські аспекти формування освітнього середовища НУШ.
- Процес та зміст особистісного та професійного зростання керівника, педагогічного працівника НУШ.

Організатори

Радецька Ірина В'ячеславівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту освіти ВІППО

Сташенко
Михайло Олександрович,
кандидат фізико-математичних наук,
доцент, завідувач кафедри
менеджменту освіти ВІППО

Корнейко Алла Олександрівна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри менеджменту освіти ВІППО

Гребенюк Арсен Вікторович,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри
менеджменту освіти ВІППО

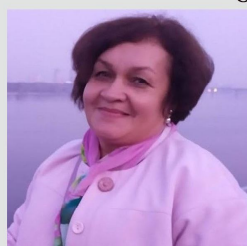
Остапівський Ігор Євгенович,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
менеджменту освіти ВІППО

Лук'янчук Галина Ярославівна,
старший викладач кафедри
менеджменту освіти ВІППО

Рудь Оксана Володимирівна,
старший викладач кафедри
менеджменту освіти ВІППО

Шинкарук Ірина Вікторівна,
старший викладач кафедри
менеджменту освіти ВІППО

<https://sites.google.com/view/26-2023/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0>

СУЧАСНЕ ОСВІТНЄ SEREDOVISHCHE V REALIZACII FORMULI NUH

**ОЛЕКСАНДР ЙОСИПОВИЧ
ДЕМ'ЯНЮК,**

*заступник директора
з науково-педагогічної діяльності
Волинського ІППО,
доктор історичних наук, професор*

*Розпорядженням Кабінету
Міністрів України № 988-р від 14 грудня
2016 року було схвалено «Концепцію*

реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», яка визначила вектор та основні напрями оновлення вітчизняної шкільної освіти на найближче десятиліття. Ухваленню урядового документа передувало широке обговорення освітянською громадськістю «Концептуальних засад реформування середньої освіти», що були розроблені Міністерством освіти і науки України. Ці події можна вважати відправною точкою оформлення концепта «Нова українська школа» (НУШ) як кінцевої цілі проголошених реформаційних змін в освітянській галузі на рівні загальної середньої освіти.

Відповідно до концептуальних засад реформи, НУШ – це школа, яка готує до успішної самореалізації в житті, дає учням не лише знання, але й вміння застосовувати їх у повсякденні; школа, де вчать критично та нестандартно мислити, експериментувати, формувати та відстоювати власну точку зору та життєву позицію. Саме така школа покликана формувати спільноту творчих, відповідальних, активних і підприємливих громадян, перетворити вітчизняну освіту на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України.

Формула Нової української школи, за задумом її розробників, об'єднує дев'ять складових:

01) новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві;

02) умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;

03) наскрізний процес виховання, який формує цінності;

04) децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;

05) педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;

06) орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;

07) нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набутти компетентності для життя;

08) справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;

09) сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання.

Як бачимо з переліку, однією з основних концептуальних засад освітньої реформи є створення відповідного освітнього середовища. На думку вітчизняних дослідників освітнє середовище Нової української школи є багатофункціональним простором, який мотивує та сприяє творчому розвитку особистості. «Школа стає не лише освітнім ресурсом, а й осередком розвитку та співпраці як всередині, так і стосовно зовнішнього світу.

Сучасне освітнє середовище створює індивідуалізоване та персоналізоване довкілля», – так характеризує функціонал середовища освітній портал НУШ.

Процес розбудови нового освітнього середовища НУШ регулюється низкою нормативних та інструктивно-методичних документів. Серед них варто виокремити:

- Концепції НУШ («Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи»).

- Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи (затверджено наказом МОН України № 283 від 23 березня 2018 року).

- Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі (Указ Президента України № 195/2020 від 25 травня 2020 року);

- Спільний проект Міністерства освіти і науки України та Міністерства розвитку громад та територій України «Новий освітній простір. Мотивуючий простір: Рекомендації».

- Розпорядження КМУ № 174-р від 24 лютого 2023 року «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік».

Детальний аналіз перелічених документів дає уявлення про сучасне освітнє середовище з точки зору його змістового наповнення, а також принципів та особливостей функціонування. Так, з точки зору змісту, середовище – явище комплексне. Його складовими є: фізичний простір (стан будівлі, дизайн та доступність приміщень, можливості розміщення та переміщення учнів); людський фактор (учнівський контингент, наповнюваність класів, підбір учнів, рівень підготовки вчителів); зміст навчання (програми, технології, стиль та методи навчання, форми навчальної діяльності, характер контролю); інформаційне забезпечення (технічне забезпечення, наявність та доступність швидкісного інтернету, локальна мережа, електронні ресурси працівників школи).

Процес розбудови сучасного освітнього середовища повинен відбуватися з урахуванням низки принципів, серед яких дослідники та практики насамперед визначають:

- цілісність, єдність і впорядкованість простору та візуального сприйняття;

- креативність;

- практичність та ергономічність;

- гармонійність та збалансованість;

- багатofункціональність, гнучкість та мобільність;

- персоналізованість, наявність особистого простору.

- принцип соціалізації та співпраці;

- принцип вікової відповідності.

Інформаційний посібник «Новий освітній простір», розроблений Міністерством освіти і науки у співпраці з Міністерством розвитку громад та територій України для допомоги освітянам на

етапі впровадження НУШ у початковій школі, містить перелік норм, що визначають функціонування сучасного освітнього середовища Нової української школи:

- стандартні (дотримання вимог стандартів: державних освітніх, міжнародних, галузевих, виробничих тощо);
- психолого-педагогічні (відповідність освітньому призначенню згідно ролі та місця у освітньому процесі);
- санітарно-гігієнічні, техніко-ергономічні, норми безпеки.

Після 24 лютого 2022 року, з урахуванням особливостей функціонування української освіти в умовах воєнного стану, пов'язаного з повномасштабним вторгненням військ РФ на територію України, найвагомішими стають вимоги безпечності освітнього середовища.

Традиційно дослідники безпечним вважають таке освітнє середовище, у якому:

- наявні безпечні умови навчання та праці;
- створена комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю школярів, педагогів і батьків;
- відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника навчально-виховного процесу.

Звичайно, нині, в умовах війни, визначальним для провадження освітньої діяльності є саме фізичний вимір безпечності середовища, в основі якого не лише навчальні приміщення, що відповідають санітарним, будівельним, технічним нормам та універсальному дизайну, а й наявність належно обладнаного укриття, яке може бути використане під час оголошення сигналу «Увага! Повітряна тривога!».

Отже, за своїм змістом та функціональними можливостями сучасне освітнє середовище як важлива складова формули НУШ є комплексним явищем, формування якого повинне забезпечити належні умови реалізації зовнішніх та внутрішніх факторів, необхідних для досягнення ключових завдань Нової української школи, попри усі виклики сьогодення.

УДК 373.014.6

**Напрямок: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: БЕЗПЕЧНІСТЬ,
ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

СТАШЕНКО МИХАЙЛО,
*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк,
smo05@ukr.net*

**ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗБУДОВІ СУЧАСНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

***Анотація.** Розглянуто освітнє середовище Нової української школи як комплексну систему взаємозв'язаних елементів, спрямованих на формування особистості з міцними знаннями, вміннями та компетентностями.*

***Ключові слова.** Освітнє середовище Нової української школи, функції освітнього менеджменту.*

Освітнє середовище Нової української школи – це комплексна система взаємозв'язаних елементів, спрямована на формування особистості з міцними знаннями, вміннями та компетентностями. Одним із основних принципів такого середовища є орієнтація на індивідуальні потреби кожного учня. Для забезпечення цього принципу необхідно враховувати різноманітність учнів, їхній рівень знань та інтереси. Відповідно до цього, освітнє середовище Нової української школи передбачає використання різних методів та форм роботи, в тому числі індивідуальної та групової, проектної діяльності, діалогу. Окрім цього, важливим аспектом формування освітнього середовища є забезпечення доступності та відкритості до інноваційних технологій та новітніх педагогічних підходів. Це дозволяє створити стимулюючий контекст для учнів, допомагає розвивати їхні творчі здібності та підвищує мотивацію до навчання.

Формування освітнього середовища Нової української школи передбачає активне використання інтерактивних технологій та засобів, таких як комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки та інші електронні засоби. Це дозволяє забезпечити більш ефективне та цікаве навчання, дозволяє підвищити рівень мотивації та залучення учнів до процесу. Окрім цього, формування освітнього середовища Нової української школи передбачає впровадження нового підходу до навчання і виховання, що забезпечує зміну парадигми від традиційного «вчителя-знавця» до «вчителя-наставника». Це означає, що вчитель більше не є єдиним джерелом знань,

а стає партнером у навчальному процесі. У такому підході до навчання і виховання велику увагу приділяється розвитку міжособистісних відносин між учнями та вчителями. Важливим аспектом є розвиток комунікативних та соціальних навичок, які стають ключовими у взаєминах учнів та вчителів. Це допомагає створити атмосферу довіри та взаєморозуміння, що позитивно впливає на навчальний процес. Крім того, формування освітнього середовища Нової української школи передбачає активне використання інтердисциплінарного підходу до навчання, що дозволяє поєднувати різні наукові дисципліни та створювати нові знання. Це допомагає розвивати критичне мислення та здатність до аналізу та синтезу інформації. Інтердисциплінарний підхід також сприяє залученню учнів до практичної діяльності, що дозволяє їм отримати практичні навички та набути досвіду в різних сферах.

Важливим аспектом формування освітнього середовища Нової української школи є інклюзивність. Це означає, що всі учні мають рівні можливості для навчання та розвитку, незалежно від їхньої статі, віку, етнічної приналежності, фізичних та психологічних особливостей. Для цього необхідно створити сприятливе середовище, що враховує потреби кожного учня та забезпечує можливість для розвитку їхніх талантів й індивідуального потенціалу.

Одним із головних завдань формування освітнього середовища Нової української школи є розвиток креативності та творчості учнів. Це досягається за допомогою впровадження нових методів та підходів до навчання, що стимулюють розвиток творчих здібностей учнів та навчають їх думати нестандартно. Усі ці аспекти формування освітнього середовища Нової української школи мають на меті забезпечити якісну та сучасну освіту для української молоді. Вони допомагають створити сприятливі умови для розвитку особистості кожного учня та забезпечують йому можливість отримати необхідні знання, навички. Ще одним важливим аспектом формування освітнього середовища Нової української школи є забезпечення глибокого розуміння та осмислення цінностей, які мають високий соціальний та культурний зміст. До таких цінностей можна віднести, наприклад, толерантність, взаєморозуміння, повагу до прав людини, демократію, рівність, справедливість та інші. З метою формування таких цінностей учні повинні отримувати не тільки знання, але і практичний досвід, що допомагає зрозуміти їхнє значення та важливість. Для цього у навчальному процесі необхідно використовувати різноманітні форми та методи роботи, такі як групові дискусії, проекти, інтерактивні тренінги, ділові ігри, симуляції та інші. Крім того, важливим аспектом є створення умов для розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів. Це передбачає використання активних та інтерактивних методів навчання, що дозволяють учням самостійно мислити та розв'язувати проблемні завдання. Також важливим аспектом є забезпечення доступу до сучасних

інформаційних технологій та ресурсів. Це дозволяє учням не тільки отримувати нові знання, але й навчатися самостійно, розвивати свої навички та вміння. Для цього необхідно створювати інноваційні освітні середовища, які б дозволяли учням здійснювати дослідження, експериментувати, вирішувати проблеми та розвивати творчі навички. Важливо, щоб такі середовища забезпечували доступ до різноманітних ресурсів, включаючи інтерактивні дошки, комп'ютери, засоби відеозв'язку та інші технології. Крім того, формування освітнього середовища Нової української школи передбачає розроблення нових методик та підходів до оцінювання знань та навичок учнів. Оцінювання повинно базуватись на комплексному підході, який враховує не лише рівень знань, а й індивідуальні особливості кожного учня. Такий підхід допомагає стимулювати розвиток учнів, формувати їх самооцінку та збільшувати мотивацію до навчання.

Нова українська школа також передбачає акцент на розвиток громадянської освіти та формування активної громадянської позиції учнів. Це забезпечується за допомогою спеціальних курсів та практичних занять, які допомагають учням розуміти свої права та обов'язки, вивчати історію та культуру України, розвивати соціальну відповідальність та вміння співпрацювати з іншими людьми. Таким чином, формування освітнього середовища Нової української школи вимагає комплексного підходу до навчання, створення інноваційних освітніх середовищ, розроблення нових методик та підходів до оцінювання знань, розвиток громадянської освіти та формування активного громадянина. Освітній процес повинен бути орієнтований на потреби учнів і розвивати у них критичне мислення, творчість, співпрацю та саморозвиток. Окрім того, формування освітнього середовища Нової української школи потребує активної участі вчителів у процесі розвитку освіти. Вони повинні бути кваліфікованими, професійними, здатними до адаптації до змін і вміти використовувати нові технології навчання. Крім того, важливо забезпечити фінансування інноваційних освітніх проектів та досліджень. Це дозволить забезпечити якісну освіту та розвиток української науки і техніки. Отже, формування освітнього середовища Нової української школи вимагає поєднання різних підходів та розроблення нових методик та підходів до навчання, забезпечення активної участі вчителів у процесі розвитку освіти, фінансування інноваційних проектів та досліджень, а також розвитку громадянської освіти та формування активного громадянина.

Серед основних принципів формування освітнього середовища Нової української школи можна виділити активну позицію учня у процесі навчання, індивідуалізацію та диференціацію навчання, а також розвиток критичного мислення та творчого підходу до вирішення завдань. Для досягнення цих цілей важливо використовувати не тільки традиційні методи навчання, але і нові технології, такі як віртуальні та допоміжні реальності, інтерактивні дошки, онлайн-

платформи, програмування та робототехніка. Такі методи дозволяють зробити навчання цікавим та ефективним, а також забезпечити доступність освіти для учнів з різними особливостями та потребами. Одним із ключових аспектів формування освітнього середовища Нової української школи є розвиток громадянської освіти та формування активної громадянської позиції учнів. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити можливості для участі учнів у громадському житті, включаючи участь у роботі шкільних органів самоврядування, громадських організацій, та проведення соціальних проєктів. Таким чином, формування освітнього середовища Нової української школи передбачає використання інноваційних методів та технологій навчання, створення гнучких та індивідуалізованих умов для навчання, розвиток громадянської освіти та формування активної громадянської позиції. Важливим аспектом формування освітнього середовища Нової української школи є розвиток інформаційної грамотності та комп'ютерної грамотності учнів. У сучасному світі важко уявити людину, яка не має навичок роботи з комп'ютером та Інтернетом. Тому школа повинна забезпечувати учнів доступом до сучасної інформаційної технології та забезпечувати навчання їх комп'ютерній грамотності.

У формуванні освітнього середовища Нової української школи слід велику увагу приділяти розвитку творчих здібностей та підвищенню мотивації до навчання учнів. Для цього створюються умови для розвитку творчості та творчого мислення, проводяться конкурси та заходи, спрямовані на стимулювання інтересу до навчання та розвиток творчих здібностей. Усі ці аспекти формування освітнього середовища Нової української школи є важливими для розвитку учнів, їх здібностей та вмінь. Інноваційні методи навчання, використання сучасних технологій та інформаційних ресурсів, розвиток творчості та творчого мислення - все це сприятиме формуванню учнів як громадян, які готові до життя у сучасному світі та до вирішення складних завдань, що стоять перед українським суспільством.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – Київ, Державна служба якості освіти, 2020 - 240 с. - Режим доступу: http://www.sqe.gov.ua/images/category_2020_compressed.pdf

2. ДСТУ ISO 9004:2018 (ISO 9004:2018, IDT) Управління якістю. Якість організації. Настанови щодо досягнення сталого успіху // Видання офіційне / Київ, ДП «УкрНДНЦ», 2019. - 44 с

3. Управлінські процеси у формуванні внутрішньої системи якості освіти ЗЗСО : матеріали інтернет-конференції (Луцьк, 19 тр. 2021 р.) / упорядн. Стащенко М. О. Луцьк: ВІППО, 2021. 116 с.

УДК 37.013: 316.3

**Напрям: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

ГРЕБЕНЮК АРСЕН,
доцент кафедри менеджменту освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк, a.hrebenuk@vipro.org.ua

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ «СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ»**

***Анотація.** Описано суть і особливості інформаційного менеджменту в освіті. Показано його зв'язок із побудовою «суспільства знань» в Україні, опору на наукове знання та навчання впродовж життя. Пояснена важливість процесу нетворкінгу для успішного керування закладом освіти, необхідність врахування структури соціальної мережі закладу для активізації наявних інформаційних ресурсів і залучення нових, збільшення ефективності комунікації.*

***Ключові слова.** Інформаційний менеджмент, діджиталізація, інформація, заклад освіти*

Діджиталізація освіти, що супроводжує побудову «суспільства знань», є загальноосвітньою тенденцією, хоча і відбувається нерівномірно. Наразі не можна стверджувати, що його побудова де-небудь завершена, проте «суспільство знань» доречно розуміти не як статичний етап розвитку, а як перебування в процесі досягнення цілей методами, що можуть бути мінливими.

Для «суспільства знань» цими цілями є продукування нових знань і їхнє постійне застосування на практиці, що в сфері освіти зумовлює потребу навчання впродовж життя. Звідси окрема увага до самоактуалізації, творчості та самовираження як здобувачів освіти, так і педагогів, поліпрофесійність, синтез професійного та позапрофесійного досвіду освітян, що потребує особливих управлінських підходів.

Під управлінням розуміємо діяльність, спрямовану на упорядкування певної системи суспільства та її переведення в якісно новий стан. Оскільки одним з визначень інформації є «міра впорядкованості», то інформаційне управління можемо розуміти як діяльність зі створення та обробки інформації, спрямовану на побудову матеріального та соціального підґрунтя ефективної діяльності. Задля цього потрібне налаштування ефективного доступу до інформації й забезпечення інформаційно-комунікаційних процесів, розвиток або активізація наявних інформаційних ресурсів, раціоналізація їхнього використання.

Технічною основою інформаційного менеджменту слугує комп'ютер як інструмент створення, обробки та відтворення інформації. Зауважимо, що фактори сучасних комп'ютерів різноманітні і смартфон є однією з них. Щоправда, для порівняно складних операцій оптимальним лишається стаціонарний ПК. Його можливості розширюють усі апаратно-програмні засоби, які інтегровано в єдиний комплекс. Інтеграція не обов'язково передбачає постійне під'єднання по дротовому чи бездротовому зв'язку, адже певні пристрої можуть використовуватися в спеціальних ситуаціях. Наприклад, вебкамера високої роздільності, кольоровий принтер, аудіоколонки, відеопроєктор.

Важливо зауважити, що інформаційний менеджмент не скасовує застосування таких медіа, як дошки для писання, записники. Часто швидше і наочніше скористатися папером, ніж екраном електронного пристрою. Водночас слід враховувати, що цінна інформація повинна зберігатися як у паперовому, так і електронному вигляді, при цьому щоб фізичний носій принаймні однієї копії містився за межами закладу (наприклад, у «хмарному» сховищі на кшталт Google-диска).

Не менш важливе питання доступу до інформації та розподіл прав на її редагування. Так, частину електронних документів раціонально надавати лише для перегляду, тоді як інші можуть редагуватися одночасно та спільно. Однотипні, перевантажені текстом електронні файли можна узагальнити для легкості сприйняття, при цьому зазначаючи посилання на повний текст. Узагалі, формалізованість, мінімалістичність оформлення документів нерідко перетворює їх на стіну символів, у якій складно виокремити частини. Тоді як своєрідний реферат для внутрішнього користування допускає виділення суттєвих частин за допомогою кольорових міток, емоджі. Звичайно, тут потрібно дотримуватися принципу, що дизайн сприяє приверненню уваги, концентрації на тезах, виділяє найважливіше. Як допоміжний засіб можливе використання віртуальних дошок, як-от Jamboard або Padlet, де можна організувати та проілюструвати важливі для роботи закладу тези з різних тем.

Педагогам важливе розуміння того, що заклад освіти перебуває не тільки в освітній системі, а залучений до різних структур суспільства. Його зв'язок з науковими установами, ринком праці, може бути не досить виражений, але завжди присутній.

Створення соціальних умов діяльності закладу освіти полягає передусім у нетворкінгу – побудові нових зв'язків між працівниками та відділами. В широкому розумінні нетворкінг відбувається чи не щоденно та є буденною соціальною активністю. Простий обмін контактами вже є прикладом нетворкінгу, проте в питаннях управління маємо на увазі під ним організовану діяльність із

налаштування нових зв'язків між уже знайомими людьми з метою підвищити користь від їхньої комунікації для закладу.

Нетворкінг тісно пов'язаний з поняттям соціальних мереж – структур суспільства, зумовлених взаємодією його учасників. Іноді нетворкінг розуміється як діяльність, яка відбувається в інтернеті, але такий підхід надмірно вузький. Хоча саме в інтернет-середовищі розбудова соціальних мереж найбільш інтенсивна, соціальні мережі існують передусім у реальному житті. В питаннях організації соцмереж звернемося до книги Ніла Фергюсона «Площі та вежі», де пропонується така термінологія, запозичена з геометрії: учасники комунікації називаються «вершинами» мережі, а зв'язки між ними – «ребрами». Кожна «вершина» сполучається з принаймні однією іншою. Наявність альтернативних шляхів обміну інформацією визначає наскільки управлінська система є ієрархічною та відповідно під які завдання спеціалізована. Так, поступове запровадження певної новації раціонально виконувати в ієрархії. Тоді як вирішення проблем недалекої перспективи, «мозковий штурм», доцільно проводити в умовах рівності всіх залучених осіб між собою. Для цього може слугувати, скажімо, спеціально створений чат, відеозустріч.

Зазначимо, що серед педагогів поширена практика мати майданчики для обговорень на кшталт груп у Viber, яка після виконання безпосереднього завдання засмічується повідомленнями інших тем (відбувається «офтоп», відхід від первісної теми). Тому варто звернути на такі сервіси, як Discord, у яких передбачено створення «кімнат» або «гілок» обговорень, які існують на одному каналі, проте відділені одна від одної та при цьому між ними зручно перемикається, фільтрувати повідомлення за тегами.

Саме побудова нових соціальних мереж визначає якісні глобальні зміни. Ніл Фергюсон описує значення змін у них: «Мережі не статичні, їм властивий динамізм. Незалежно від того, про які мережі йдеться [...] вони можуть розвинути у складні адаптивні системи з новими властивостями. Дуже дрібні зміни (додавання лише кількох ребер) здатні радикально вплинути на поведінку мережі» [5, С. 76].

У закладі освіти нетворкінг дозволяє оперативно реагувати на проблеми закладу та задіювати нові ресурси. Наприклад, використати позапрофесійні знання, навички співробітників, інтегрувати хобі до професійної діяльності. Завдяки розбудові соціальних мереж з'являється змога надавати постійну педагогічну й психологічну підтримку колегам, залучати фахівців з інших закладів до вирішення нагальних питань, оптимізувати обов'язки та впроваджувати інновацій. Суттєвим у цьому процесі є створення запасних і спеціалізованих каналів комунікації [3].

Крім локальних змін, в Україні для системи освіти поступово створюється єдине інформаційне середовище. Накопичено досвід використання інформаційно-

комунікаційних технологій в управлінні освітою. Привертає увагу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту», адміністрований ДНУ «Інститут освітньої аналітики», для збору індивідуальних даних учнів [2], збір і систематизація інформації ЄДБО.

Разом з тим є низка проблем, у висвітленні яких послуговуємося монографією Інституту освітньої аналітики «Розвиток інформаційних систем управління освітою як інструмент реалізації державної освітньої політики», а саме [4]:

- відсутність цілісної системи розробки та впровадження національних інформаційних ресурсів освітнього призначення, єдиних підходів і рішень з автоматизації управлінської діяльності на всіх рівнях;

- недостатня кількість в установах освіти автоматизованих робочих місць для фахівців різних напрямів (керівників, соціальних педагогів, психологів, працівників бібліотек);

- відсутність у більшості установ освіти та державних органах управління освітою локальних обчислювальних мереж, що дозволили б об'єднати наявні технічні та інформаційні ресурси в цілісну систему;

- недостатній рівень підготовки педагогічних і керівних кадрів з ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності;

- недосконалість нормативно-правової бази інформатизації системи освіти, недостатнє наукове та навчально-методичне забезпечення процесів інформатизації.

В цілому ці проблеми можна ототожнити з застарілістю технологічного та соціального середовища. Може скластися враження, що ефективний інформаційний менеджмент за таких умов неможливий, але варто звернути увагу на таку характеристику інформації як її невичерпність.

На відміну від інших ресурсів, обсяг інформації при її використанні не зменшується. Також інформація може фіксуватися на різних носіях і передаватися різними каналами. Оновлення технологічної бази, звичайно, бажане, проте стимулом для неї можуть слугувати саме нові інформаційні зв'язки в закладі, в міру розвитку яких унаочнюються проблеми, що досі не були явні.

Хоча інформація є невичерпним ресурсом, її цінність залежить від дискурсу, зокрема актуальності. Інформація застаріває і, як описано в книзі «Half-Life of Facts» (2012) Семюела Арбсмена, Гарвардського математика і співробітника Фонду Кауфмана, нові факти займають у системі знання не принципово нові області, а перш за все вбудовуються на місце старіших фактів. Таким чином інформація оновлюється передбачуваними шляхами: спершу замінюються чи спростовуються дрібні факти, потім основоположні, далі – розділи теорій та самі теорії [1]. Знання цього процесу важливе для визначення того, яка інформація в змісті освіти, в

управлінні, в суспільних відносинах застаріла та куди відповідно належить спрямувати оновлювальну, доповнювальну чи реформаційну діяльність.

Застарілою можемо вважати ту інформацію, при використанні якої, за наявності нової, отримуємо суттєву збитковість діяльності, чи втрачаємо очікувану користь. Відповідно – визначаємо освітні, управлінські, матеріально-технічні потреби.

У підсумку для закладів освіти в умовах побудови «суспільства знань» пріоритетними є такі напрямки діяльності з удосконалення менеджменту, як: розроблення та використання комп'ютерних систем збирання та опрацювання даних; автоматизація монотонних, регулярних дій; регулярне проведення нетворкінгу; врахування постійних неформальних комунікацій у колективі, що дозволяє залучати приховані, неактивізовані інформаційні ресурси та комунікації, використовуючи їх для підвищення ефективності педагогічного колективу в цілому.

Список використаних джерел

1. Half-life of knowledge / World Heritage Encyclopedia [Електронний ресурс]. URL: http://self.gutenberg.org/articles/eng/half-life_of_knowledge (дата доступу: 10.05.2023)

2. В умовах воєнного стану готуються зміни щодо обліку учнів та педагогічних працівників. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/v-umovah-voyennogo-stanu-gotuyutsya-zmini-shodo-obliku-uchniv-ta-pedagogichnih-pracivnikiv> (дата доступу: 10.05.2023)

3. Гребенюк А. В. Особливості нетворкінгу в колективі педагогів ЗЗСО. Збірник матеріалів Інтернет-конференції «Управлінські процеси у формуванні внутрішньої системи якості освіти ЗЗСО», 19 травня 2021 року, м. Луцьк, ВІППО. С. 25–33.

4. Розвиток інформаційних систем управління освітою як інструмент реалізації державної освітньої політики : монографія / за ред. С. Л. Лондара ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2020. 258 с.

5. Фергюсон Ніл. Площі та вежі / пер. з англ. Катерина Діса. Соціальні зв'язки від масонів до фейсбуку. Київ: Наш формат, 2018. 552 с.

УДК 373.3.5(477)

**Напрям: ОРГАНІЗАЦІЙНО-НОРМАТИВНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

КОРНЕЙКО АЛЛА

*кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри менеджменту освіти,*

Волинський ІППО

м. Луцьк, a.korneiko@vipro.org.ua

**ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУЛИ НУШ:
ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ**

Анотація. В статті здійснено теоретичне дослідження дефініції «освітнє середовище». Запропоновано контент-аналіз поняття у рандомно обраних джерелах та наукових дослідженнях. Зроблено висновок, що сучасне освітнє середовище як складова нової української школи є комплексом умов, за яких можлива розбудова вітчизняної освіти на засадах іноваційності, компетентності та дитиноцентризму.

Ключові слова: освітнє середовище, Нова українська школа, формула НУШ, компоненти сучасного освітнього середовища.

Сучасне освітнє середовище, відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої рішенням Кабінету Міністрів України 14 грудня 2016 року, є однією із складових оновленої вітчизняної школи.

Варто зазначити, що вперше про освітнє середовище у контексті вітчизняної освітньої реформи у професійних колах почали згадувати у 2016 році в ході організованого Міністерством освіти і науки громадського обговорення проєкту «Нова українська школа». Тоді саме з ініціативи педагогів-практиків сучасне освітнє середовище було уведено дев'ятою складовою до формули НУШ як діалектичної єдності ключових компонентів освітньої системи. Таким чином, визнання значення окресленого концепту для розбудови оновленої школи відбулося емпіричним шляхом.

З впровадженням освітньої реформи назріла проблема наукового дефініювання зазначеного поняття з точки зору його теоретико – методологічних засад, адже, як влучно зазначила дослідниця О. Б. Петренко, «розуміння сутності поняття «освітнє середовище» дає змогу по-новому поглянути на можливості здійснення особистісно орієнтованого підходу в освіті й уможливорює створення ефективних умов для формування гуманістичної моделі освітнього середовища» [10].

Вперше спробу визначення змісту освітнього середовища як педагогічного явища в контексті реалій вітчизняної реформи здійснено у Концепції «Нова українська школа», у якій серед іншого визначається необхідність створити «сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу» [7, 11]. Таким чином змістове наповнення зазначеного явища трактується через його функціональні можливості.

Аналогічно та дослівно із вищенаведеним визначенням трактує освітнє середовище також згадувана Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [11].

Подібний підхід - визначення сутнісного наповнення поняття через його функціонал, - є досить популярним серед вітчизняних та зарубіжних дослідників, які вивчають проблему освітнього/ навчального середовища загалом та в контексті можливого впливу останнього на освітню систему, що розбудовується (наприклад, НУШ), зокрема. Підтвердженням цього є зроблений нами контент-аналіз дефініювань та тлумачень освітнього середовища (варто зазначити, що для аналізу рандомно обрано окремі нормативні документи, матеріали методичного та довідкового змісту, а також дослідження як корифеїв педагогічної науки та практики, так і молодих науковців та вчителів) (Таблиця 1).

Таблиця 1. **Контент-аналіз визначень поняття «освітнє середовище»**

...Освітнє середовище – [середовище, у якому відбувається] заохочення самовизначення дітей у класі та розвитку їхніх спроможностей, оскільки відомо, що люди, які контролюють те, що відбувається з ними, краще адаптовані до життя.	Нова українська школа: порадник для вчителя [8, 206].
[Освітнє середовище - це] необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків	Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року [11].
«Виховання середовищем, обстановкою, створеною самими учнями, речами, що збагачують духовне життя колективу, – це, на наш погляд, одна з найтонших сфер педагогічного процесу»	В. Сухомлинський [3].
«Виховує не сам вихователь, а середовище»	А. Макаренко [2, 7].
[Освітнє середовище – це] третій вчитель [після педагогів і батьків]... навколишнє середовище, яке вибудовується на основі дитини... та навколо дитини. Головним у створенні середовища, є стосунки, що виникають при взаємодії з дитиною, спільна робота..., що формує у дитини образ співпраці.	Лоріс Малагуцці [12].

**«ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗБУДОВІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФОРМУЛИ НУШ»:**

<p>[Освітнє середовище] визначається тими умовами і можливостями, що сприяють розвитку активності (чи пасивності) дитини та її особистісної волі (чи залежності)</p>	<p>Януш Корчак [10, 8]</p>
<p>[Освітнє середовище] представляє багаторівневу систему умов/обставин/чинників/можливостей, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкта в усіх аспектах: цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному...освітнє середовище варто розглядати як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, який відіграє значну роль у модифікації її поведінки, впливає на розвиток і формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості</p>	<p>М. Братко [1, 9]</p>
<p>[Освітнє середовище -] <i>цілісна «освітня екосистема», в якій педагогічна діяльність є взаємодією між учасниками освітнього процесу, змістом освіти та матеріальними ресурсами.</i></p>	<p>Д. Косенко [6].</p>
<p>Освітнє середовище ...природне або штучно створене оточення учасників освітнього процесу в просторі освіти, що включає зміст і засоби освіти, спрямовані на забезпечення продуктивної творчої діяльності особистості, її освітній розвиток, педагогічні умови, ситуації, систему взаємин між людьми, поєднаними спільною педагогічною й навчальною діяльністю.</p>	<p>О.Петренко [10, 10].</p>
<p>Освітнє середовище – це... система впливів і умов формування особистості, а також система можливостей для розвитку особистості, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні.</p>	<p>Т. Цюман [5, 54].</p>
<p>Освітнє середовище - сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування <u>освіти</u>. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.</p>	<p>Вікіпедія [9].</p>

Як бачимо, попри певні спільні аспекти, існуючі тлумачення досліджуваного явища є досить розрізненими й різновекторними, що прямо і зворотно детермінується нечіткістю (або взагалі відсутністю) визначень зазначеного поняття у професійних педагогічних тезаурусах. Загалом узагальнюючи представлені дефініції та тлумачення, зазначимо, що практично усі дослідники сходяться у думці,

що освітнє середовище є системою засобів, умов, факторів, та можливостей формування та розвитку особистості, затребуваної соціумом.

Сучасне освітнє середовище слід розуміти як складний феномен, що характеризується різновимірністю сприйняття, полікомпонентністю змістового наповнення, багаторівневістю структури.

Різновимірність досліджуваного явища зумовлена відмінностями у сприйнятті можливостей середовища суб'єктом та об'єктом освітнього процесу.

У суб'єктному вимірі освітнє середовище - це система впливів на формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Об'єктний вимір освітнього середовища передбачає розуміння останнього як сукупності об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Воно складається з таких структурних компонентів: фізичне оточення, людський фактор, програма навчання. Щодо змістового наповнення, освітнє середовище є комплексом різних факторів: фізичних (освітній простір у його предметних проявах), освітньо-змістових (освітні програми, технології, методи, форми навчання), психолого-педагогічних (педагогічні працівники, здобувачі освіти, освітня суб'єкт-об'єктна взаємодія), управлінсько-менеджерських (роль освітнього менеджера формуванні та розбудові середовища) тощо.

Із змістовою полікомпонентністю досліджуваного явища пов'язане і розуміння його багаторівневої моделі. Переважна більшість дослідників сходиться на думці про такі структурні рівні сучасного освітнього середовища: просторово-предметний, соціальний та психодидактичний. У ряді випадків додатково обґрунтовується наявність комунікативного рівня, під яким розуміють усю сукупність взаємозв'язків та взаємовідносин в освітній системі. [10, 10-11].

Значення освітнього середовища для сучасної дитиноцентричної школи важко переоцінити. Нещодавно освітні інформаційні ресурси повідомили про у проведене Великобританії спеціальне дослідження, яке показало, що належно організоване освітнє середовище здатне підвищити успішність учнів на 15%. Недаремно відомий італійський педагог ХХ ст., засновник реджіо-педагогіки Лоріс Малагуцці називав саме середовище «третім вчителем» для дитини після власне педагога та батьків [12], а окремі сучасні дослідники зазначають, що освітнє середовище здійснює «цілеспрямоване соціокультурне відтворення людини» [4, 108].

Сучасне освітнє середовище у структурі формули Нової української школи є соціально-педагогічним полікомпонентним явищем, що забезпечує функціонування і розвиток системи освіти як відкритої й активної соціальної сфери, метою якої є формування повноцінної особистості з урахуванням умов зовнішнього середовища, соціального замовлення і індивідуальних потреб самої особи.

Список використаних джерел:

1. Братко М. В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. № 7 (3). С. 9-16.
2. Дубасенюк О. А. А. С. Макаренко про роль вихователя і виховного процесу у формуванні особистості. *Національна освіта у контексті творчості А.Макаренка*: Зб. наук. праць /За ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: ЖДЦНТІЕІ, 2003. С. 6-10.
3. Ісаєва М. Освітньо-виховне середовище в творчій спадщині В. Сухомлинського. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/isaeva.pdf>.
4. Касярум Н. Освітній простір: становлення поняття. *Витоки педагогічної майстерності*. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2013. Випуск 12. С. 107-113. URL: <http://dspace.npu.edu.ua/bitstream/123456789/2203/1/Kasjarum.pdf>.
5. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. К. 2018. 56 с.
6. Косенко Д. Новий освітній простір для Нової української школи: місія нездійснена?! *Освітня політика*: Портал громадських експертів. 2018. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1115-novij-osvitnij-prostir-dlya-novoji-ukrajinskoji-shkoli-misiya-nezdijsnena>.
7. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
8. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
9. Освітнє середовище. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Освітнє_середовище.
10. Петренко О. Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» в контексті сучасної освітньої парадигми URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu/article/download/68/36>.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 988-р від 14 грудня 2016 р. № «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
12. Malaguzzi Loris. The Hundred Languages of Children. Секрети реджіо-педагогіки: що це таке і в чому її популярність URL: vseosvita.ua/news/sekreti-redzio-pedagogiki-so-ce-take-i-v-comu-ii-popularnist-3966.html.

УДК 373.5.091.2

**Напрямок: ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА АВТОНОМІЯ УПРАВЛІННЯ І ЯКІСТЬ
ОСВІТИ**

ОСТАПІЙОВСЬКИЙ ІГОР,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк, i.ostapiovskyi@vipro.org.ua

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДІАГНОСТУВАННЯ У РОЗБУДОВІ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Критерієм ефективності функціонування та розвитку закладу освіти є забезпечення якісних освітніх послуг. Такі послуги можуть бути створені в умовах якісної освітньої діяльності. Дослідити процес та результат сформованості якості освіти та освітньої діяльності можна із використанням методів педагогічного діагностування.

Ключові слова. Якість освіти, якість освітньої діяльності, методи педагогічного діагностування, напрями внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти закладу загальної середньої освіти.

Внутрішню систему якості освіти, на нашу думку, необхідно розглядати у єдності та взаємозв'язку двох компонентів - якість освітньої діяльності (процес) та якість освіти (результат). Якість освіти, згідно із Законом України «Про освіту», є відповідністю результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [2].

У законодавстві також дано визначення категорії якості освітньої діяльності. У відповідності із статтею першою, частини першої, пункту тридцятого Закону України «Про освіту» нею є рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг [2].

Система забезпечення якості освіти в закладах загальної середньої освіти включає :

- стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти;
- систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти;
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників;

- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти;
- забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти;
- створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування;
- інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти [2].

Не можна не погодитися із розробниками «Абетки для директора», що запропоновані законодавцем складові доцільно об'єднати у чотири напрями внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти: освітнє середовище; система оцінювання освітньої діяльності учнів; система педагогічної діяльності; система управлінської діяльності [1, с. 35 - 191].

Кожен із напрямів представлений відповідними компонентами, критеріями та показниками. Для збору інформації та оцінювання рівнів сформованості якості освіти та якості освітньої діяльності за кожним із напрямів запропоновано методи дослідження: вивчення документації; спостереження; опитування [1, с.21].

Перелічені вище методи є інструментарієм педагогічної діагностики. Педагогічна діагностика є відносно новою галуззю педагогічної науки. Тому однозначного трактування у науковій літературі немає. Українська дослідниця Т. Лукіна дає наступні визначення педагогічної діагностики:

- 1) розділ педагогіки, що вивчає принципи і методи розпізнавання та встановлення ознак, що характеризують нормальний (або з відхилення від норми) перебіг педагогічного процесу та розглядає процедури встановлення діагнозу;
- 2) особливий вид дослідницької діяльності педагога, що полягає у виявленні та вивченні ознак, які характеризують стан і результати процесу навчання з метою його коригування та поліпшення;
- 3) сукупність прийомів контролю і оцінки, спрямованих на вирішення завдань оптимізації навчального процесу, диференціації учнів, а також вдосконалення освітніх програм та методів педагогічного впливу;
- 4) навчальна дисципліна, що ознайомлює із сукупністю методів і прийомів виявлення та вивчення стану, якісних змін і результату навчально-виховного процесу [3, с.712].

Нам імпонує підхід Т. Лукіної до розуміння сутності педагогічної діагностики. На основі узагальнення її позицій можна зробити висновок, що педагогічна діагностика є самостійною галуззю педагогічної науки, яка досліджує актуальний стан та результати освітнього процесу.

Для дослідження якості освіти та освітньої діяльності важливе значення має метод вивчення документації. Окрім нього важливими є методи опитування, тому автори «Абетки для директора» сюди віднесли анкетування та групове інтерв'ю. Слушними є поради щодо процедури впровадження даних методів. Проте, на нашу думку, розкриваючи сутність методу анкетування, необхідно більш детально розкрити структуру анкети.

Важливою складовою анкети є: вступна частина, основна частина і паспортичка. Вступна частина повинна бути максимально короткою, зрозумілою для досліджуваного і спонукати людину давати відверті та чесні відповіді на питання анкети.

Основна частина анкети представлена трьома блоками питань: контактними, основними та заключними. Основне призначення контактних питань зацікавити людину і стимулювати до роботи з текстом анкети. Тому питання даної частини є простими. Вони займають третину усіх питань основної частини і, як правило, стосуються фактів, подій.

Питання основної частини є більш складними і відображають мотиви, думки, оцінки. Ці питання спрямовані на розкриття сутності досліджуваної проблематики. У кількісному відношенні вони займають третину від питань основної частини. Остання третина питань основної частини відводиться заключним питанням. Дана складова основної частини передбачає включення питань інтимного характеру (на думку дослідників люди на інтимні питання найбільш правдиво відповідають у кінці анкети), контрольних питань та питань, що доповнюють та деталізують відповіді респондентів з питань основної частини. Питання віку, соціального походження, місця проживання та інші розкриваються у паспортичці.

Важливим та актуальним у дослідженні якості освіти та освітніх процесів відводиться методу спостереження. Для більшої його ефективності, вважаємо за доцільне, зацентувати увагу на вимогах, які пред'являються і забезпечують ефективність використання даного методу. Ними є наступні:

- спостереження повинно базуватися на певній науковій теорії;
- спостереження має мати чітко визначену мету;
- спостереження має відбуватися за попередньо складеним планом;
- заздалегідь необхідно точно визначити кількість ознак, які підлягають дослідженню. Кількість таких ознак повинна бути мінімальною;
- об'єктивність результатів спостереження забезпечується реальністю та природністю умов його проведення;
- для достовірності результатів дослідження, спостереження необхідно проводити через певні чітко визначені проміжки часу;
- результати спостережень необхідно аналізувати та порівнювати;

- дослідник повинен передбачати та уникати помилок, які можуть виникнути в процесі спостереження.

Важливим, на нашу думку, є також метод бесіди. Для її ефективності рекомендуємо дотримуватися низки правил:

- проводити бесіду за чітко складеним планом;
- питання бесіди формулювати чітко та ясно, враховуючи ступінь компетентності співбесідника;
- питання формулювати таким чином, щоб спонукати співрозмовника давати розгорнуті відповіді;
- враховувати настрій людини, уникати некоректних питань;
- проявляти непідробний інтерес до життя, думок, сподівань співрозмовника;
- відслідковувати і миттєво реагувати на реакції людини;
- не проводити бесіду поспіхом;
- підтримувати доброзичливий настрій;
- вибирати час і місце бесіди, щоб ніхто не заважав.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що внутрішню систему якості освіти необхідно розглядати у єдності та взаємозв'язку двох компонентів - якості освітньої діяльності (процес) та якості освіти (результат). Формувати їх доцільно через такі чотири напрями: освітнє середовище; систему оцінювання освітньої діяльності учнів; систему педагогічної діяльності; систему управлінської діяльності. Для з'ясування рівнів сформованості досліджуваного феномену необхідно використовувати методи педагогічного діагностування.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти: Абетка для директора. К: Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.

2. Закон України Про освіту № 2145-VIII, від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 25. 04. 2023)

3. Лукіна Т.О. Педагогічна діагностика. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. К: Юрінком Інтер, 2021. С. 712.

УДК 373.091

**Напрямок: ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА АВТОНОМІЯ УПРАВЛІННЯ І ЯКІСТЬ
ОСВІТИ**

РАДЕЦЬКА ІРИНА,
*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри менеджменту освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк,
i.turchuk@vippro.org.ua*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Розкрито сутність фінансової автономії та обґрунтовано переваги її впровадження закладом освіти. Окреслено ризики фінансової автономії. Проведено стислий аналіз окремих нормативно-правових актів загальноукраїнського рівня, які регламентують впровадження фінансової автономії закладами освіти. Виявлено причини, що перешкоджають розвитку фінансової автономії закладів загальної середньої освіти в Україні.*

***Ключові слова:** автономія, автономізація діяльності закладу, фінансова автономія, заклад загальної середньої освіти.*

Нині частина керівників закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) в Україні не обізнані із можливостями фінансової автономії або не розуміють, для чого вона потрібна. А комусь страх відповідальності перевищує позитивні наслідки такої автономії, яких насправді чимало. Інколи головні розпорядники бюджетних коштів не сприяють тому, щоб заклади освіти набували фінансової автономії. Глибоко переконані в тому, що фінансова автономія стосується не лише керівника ЗЗСО, а й всіх учасників освітнього процесу, якщо вони хочуть бути господарями у закладі освіти, а менеджери освіти місцевого рівня – допомагати керівникам ЗЗСО розвивати фінансову автономію.

Що таке фінансова автономія? Фінансова автономія – тенденція загальноосвітня, тому назвати її українським нововведенням не можна. Цікавим є звіт Європейського Союзу «Справедливість шкільної освіти в Європі», у якому представлено огляд освітніх структур і політики, які впливають на справедливість у шкільній освіті. У звіті подано особливості 42 європейських систем освіти: участь у дошкільній освіті та догляді за дітьми, фінансування шкіл, диференціація та типи шкіл, вибір школи, політика прийому, системи відстеження, повторення класів, шкільна автономія, шкільна підзвітність, підтримка неблагополучних шкіл, підтримка учнів із низькою успішністю та можливість вчитися [5].

Найбільший ступінь шкільної автономії мають системи освіти в таких державах (у порядку спадання): Ісландія, Нідерланди, Болгарія, Великобританія (Шотландія), Естонія, Сполучене Королівство (Англія, Уельс і Північна Ірландія). Освітні системи, в яких шкільна автономія найменша, побудовано у таких країнах: Туреччина, Кіпр, Північна Македонія, Греція, Франція, Німеччина, Мальта та Австрія. На жаль, сюди поки що належить і Україна. Проаналізуємо окремі нормативно-правові акти загальноукраїнського рівня, які регламентують впровадження фінансової автономії закладами загальної середньої освіти.

1. Закон України «Про освіту» (статті 1, 6, 23, 25) [3].

Фінансова автономія – це право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом (стаття 1).

Суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно ухвалювати рішення з будь-яких питань у межах своєї автономії, визначеної цим Законом, спеціальними законами та/або установчими документами, зокрема з питань, не врегульованих законодавством (стаття 2).

Стаття 6 однією із засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності визначає фінансову, академічну, кадрову та організаційну автономію закладів освіти у межах, визначених Законом.

Стаття 23 встановлює державні гарантії академічної, організаційної, фінансової і кадрової автономії закладів освіти.

Разом із тим констатується, що обсяг автономії закладів освіти визначається цим Законом, спеціальними законами та установчими документами закладу освіти (стаття 23).

Засновник або уповноважена ним особа не має права втручатися в діяльність закладу освіти, що здійснюється ним у межах його автономних прав, визначених законом та установчими документами, а також встановлює, що засновник або уповноважена ним особа може делегувати окремі свої повноваження органу управління закладу освіти та/або наглядовій (підкувальній) раді закладу освіти (стаття 25).

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (статті 31, 59) [4].

Стаття 31 визначає юридичну самостійність ЗЗСО, його право набувати майнові та немайнові права, нести обов'язки, виступати стороною в судовому процесі, мати у власності кошти та інше майно відповідно до законодавства. Також визначено, що школа має самостійний баланс, розрахункові та інші рахунки у фінансових установах і банках державного сектору, може мати бланки, печатки та штампи зі своїм найменуванням і символікою. ЗЗСО надається право проводити

інноваційну діяльність та можливість укладання з цією метою відповідних договорів про співпрацю з іншими закладами освіти (науковими установами), підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами.

Стаття 59 визначає, що фінансова автономія ЗЗСО в частині використання бюджетних коштів передбачає самостійне здійснення витрат у межах затверджених кошторисами обсягів, зокрема на: формування структури закладу загальної середньої освіти та його штатного розпису; оплату праці працівників, встановлення доплат, надбавок, винагороди, виплату матеріальної допомоги та допомоги на оздоровлення, преміювання, інших видів стимулювання та відзначення працівників; оплату поточних ремонтних робіт приміщень і споруд закладів загальної середньої освіти; оплату підвищення кваліфікації педагогічних та інших працівників; укладення відповідно до законодавства цивільно-правових угод (господарських договорів) для забезпечення діяльності закладу освіти.

Актуальність впровадження фінансової автономії та переведення ЗЗСО на самостійний бухгалтерський облік спричинена тим, що, з однієї сторони, її нагальність визначена в законодавчих і стратегічних державних документах, зокрема в законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та ін. З іншої сторони, практичний досвід роботи кафедри менеджменту освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти засвідчив, що не всі керівники ЗЗСО позитивно ставляться до впровадження фінансової автономії, демонструють готовність до змін і прагнення прозорості в управлінні освітою на всіх рівнях, оскільки необхідно мати мужність вникати в питання кошторису, бюджету, тендерних торгів, ведення облікової політики тощо, а це потребує розвитку їх економічної компетентності.

Які переваги фінансової автономії та чому її варто впроваджувати? Внаслідок набуття ЗЗСО фінансової самостійності керівники відчують себе більше управлінцями, ніж утриманцями, набудуть низку професійних компетентностей, зокрема оволодіють знаннями з менеджерських, маркетингових, господарських та фінансових питань.

Основними перевагами фінансової автономії є:

- перехід від отримання коштів за кодами економічної класифікації до фінансування єдиною сумою;
- самостійність у формуванні бюджету (кошторису) закладу освіти;
- можливість активніше залучати додаткові кошти;
- впровадження незалежної системи контролю за кількістю та якістю наданих освітніх послуг;
- здійснення на свій розсуд процедур закупівлі товарів, робіт та послуг та підписання угод на їх постачання (участь в тендерних торгах);

- впровадження сучасних програмних продуктів та систем бухгалтерського обліку діяльності;
- розроблення та впровадження звітності, яка висвітлює основні напрями діяльності закладу з метою аналізу, оцінки та громадсько-державного контролю якості та кількості наданих освітніх послуг;
- за умов економії коштів можливість преміювати працівників за досягнення у роботі, а також учнів – у навчанні;
- надання широкої самостійності закладу освіти є передумовою посилення відповідальності та ініціативності його колективу.

До ризиків фінансової автономії можна віднести: неготовність закладів та їх керівників до управління фінансами закладів; зростання чисельності працівників бухгалтерських служб; ймовірність послаблення фінансової дисципліни; ймовірність зниження ефективності використання коштів [1].

Що в Україні перешкоджає розвитку фінансової автономії? Зауважимо, що всі види автономії ЗЗСО тісно пов'язані між собою та доповнюють одна одну. Запровадити лише один вид автономії в окремо взятому закладі є нереальним завданням. Звертаємо увагу на ієрархії видів автономії та послідовність їх запровадження: академічна – організаційна – кадрова – фінансова. Тобто, щоб запровадити фінансову автономію, потрібно працювати над реалізаціями всіх інших. Фінансовій автономії в українських закладах освіти перешкоджають кілька причин. Насамперед заважає те, що ЗЗСО залежні від місцевих органів управління освітою, які прагнуть зберегти контрольні функції та прагнуть самостійно керувати фінансовими потоками й розподілом коштів, адже школи переважно фінансуються з місцевих бюджетів, а доступ до коштів і закупівель розширює поле для корупції. І поглиблює цю проблему недостатня прозорість діяльності закладу освіти, зокрема відсутність звітування [6].

Щоб отримати необхідне матеріально-технічне забезпечення від засновника, частина керівників ЗЗСО проявляють смиренність до управління (не набридають запитами, збирають кошти з батьків, «не звертають уваги» на корупційні закупівлі тощо), адже не сподобається керівництву – ризикуєш отримати менше коштів, ніж інші заклади освіти або несподівано завершиться контракт з управлінням освіти чи під час нового конкурсу на посаду керівника оберуть іншого конкурсанта.

На державному рівні, на жаль, поки що немає чіткої та зрозумілої прописаної процедури переходу на фінансову автономію закладів загальної середньої та дошкільної освіти. Частина керівників боїться брати на себе відповідальність, інша частина має бажання та мотивацію запровадити фінансову автономію у своєму закладі, але не має достатніх знань з фінансових питань тому потребує чіткого алгоритму чи методичного інструментарію як перевести заклад на самостійний бухгалтерський облік. Адже, маючи фінансову автономію, керівник самостійно

формує та організовує проведення тендерів, а це в свою чергу вимагає як юридичної, так і економічної обізнаності тендерних процедур.

Розвиток фінансової автономії починається насамперед із виховання в учасників освітнього процесу, менеджерів освіти та суспільства загалом добросовісної поведінки та нульової толерантності до корупції. Недостатньо лише державної політики, має бути запит громадян на добросовісну поведінку. Має бути системна та послідовна робота в освітньому середовищі, антикорупційні уроки повинні бути інтегровані в освітню програму, тобто обов'язковими для всіх закладів освіти.

Нажаль, в Україні залишається великий відсоток малокомплектних шкіл, які не готові інституційно до автономії, в тому числі і фінансової. Надання усім закладам загальної середньої освіти фінансової автономії призведе до зростання числа працівників бухгалтерських служб і відповідно до невиправданих фінансових витрат місцевих бюджетів. Разом з тим, це не є підставою затягувати процес автономізації діяльності закладів загальної середньої освіти. З огляду на це, може бути запровадження так званого аутсорсингу, тобто передачі школою частини своїх повноважень (у даному випадку – повноважень щодо ведення бухгалтерського обліку та звітності) спеціалізованій організації (у даному випадку – централізованій бухгалтерії, утвореній засновником) задля скорочення власних витрат [1].

Централізована бухгалтерія, використовуючи розподіл праці між працівниками, зможе забезпечити кваліфіковану та «значно дешевшу» фінансову автономію ЗЗСО. При цьому право першого підпису матимуть керівники закладів освіти, а право другого – керівник централізованої бухгалтерії, як субпідрядної організації. ЗЗСО матиме свій баланс, окремі рахунки в органах Казначейської служби і бути повністю фінансово автономною. Органи ж управління освітою виконуватимуть функції розпорядника коштів вищого рівня. Впровадження такої моделі забезпечення фінансової автономії закладів освіти потребує відповідних рішень центральних органів виконавчої влади щодо діяльності централізованих бухгалтерських служб. Така модель може бути застосована для невеликих за чисельністю учнів та працівників шкіл і аж ніяк не повинна забезпечувати діяльність потужних ЗЗСО, яким уже зараз необхідно надавати повну фінансову автономію. Узагальнимо причини, які гальмують розвиток фінансової автономії ЗЗСО в Україні:

- низька обізнаність працівників освіти щодо права закладу освіти на автономію та принципів його реалізації;
- бажання органів управління освітою зберегти контрольні функції та залежність закладів освіти;

- небажання й неготовність самих закладів освіти набувати автономію та брати за неї відповідальність;
- непідготовленість працівників закладів освіти до забезпечення автономії;
- заскладна й занадто бюрократизована система набуття та впровадження фінансової та, відповідно, організаційної автономії;
- недосконала нормативно-правова база;
- відсутність достатнього фінансування.

Якщо усунути бар'єри, які перешкоджають розвитку фінансової автономії ЗЗСО в Україні, то керівники зможуть вирішити досить широке коло організаційних та фінансово-економічних питань, зокрема:

- розробляти і подавати на затвердження свій кошторис;
- розробляти тарифікацію педагогічного персоналу відповідно до чинного законодавства;
- розробляти і затверджувати штат педагогічного та адміністративно-технічного персоналу відповідно до своїх конкретних потреб;
- преміювати співробітників в межах фонду оплати праці;
- визначати позабюджетні джерела фінансування, включаючи здачу в оренду незадіяних шкільних площ, виробничих, допоміжних чи технічних приміщень, розвиток підсобного господарства тощо.

Все це передбачає спеціальне навчання та підвищення кваліфікації керівників ЗЗСО з питань фінансово-господарської діяльності, нормативно-правового забезпечення фінансової автономії. Виконання цього завдання не слід покладати лише на систему післядипломної педагогічної освіти, а й активно залучати та делегувати проведення такого навчання тим керівникам ЗЗСО, які мають успішний досвід господарювання в умовах часткової чи повної фінансової автономії.

Список використаних джерел:

1. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. / А. Сеїтосманов, О. Фасоля, В. Мархлевські К., 2019. 47 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2020/07/13/2020-07-13-avtonomy.pdf>
2. Волошина А. Запровадження фінансової автономії шкіл : аналіз законодавства та практичні інструменти реалізації. Кропивницький, 2020. 64 с. URL: <https://www.prostir.ua/?library=zaprovdzhennya-finansovoji-avtonomiji-shkil-analiz-zakonodavstva-ta-praktychni-instrumenty-realizatsiji>
3. Про освіту : Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463 – IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Рівність у шкільній освіті в Європі. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/>
6. Як фінансова автономія закладів освіти впливає на якість освіти та збір коштів із батьків. URL: https://znayshov.com/News/Details/Yak_finanova_avtonomiia_zakladiv_osvity_vplyvaie_na_Yakist_osvity_ta_zbir_koshtiv_iz_batkiv

УДК 378.091.113

**Напрямок: ПРОЦЕС ТА ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО
ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА НУШ**

ЛУК'ЯНЧУК ГАЛИНА,
старша викладачка
кафедри менеджменту освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк, g.lukianchuk@vipro.org.ua

**МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ТА
МОТИВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА
НУШ**

***Анотація.** Актуалізовано питання свідомого та відповідального ставлення педагогічних працівників до сучасних процедур моніторингу їх професійної діяльності. Здійснено загальний аналіз стану мотивації педагогів до професійного зростання та саморозвитку, аналіз причин низької мотивації педагогічних працівників до участі в процедурах моніторингу та самомоніторингу. Розглянуто нормативно-правові документи, як інструментарій моніторингу професійної діяльності вчителя ЗЗСО в процесі впровадження реформи НУШ.*

***Ключові слова:** педагогічна діяльність; моніторинг професійної педагогічної діяльності; мотивація діяльності; моніторингові дослідження, професійне зростання, розвиток..*

Процес реформування української освіти, що реалізується з впровадженням Концепції «Нова українська школа» поставив ряд завдань перед закладами загальної середньої освіти щодо застосування технологічних підходів в оцінювання якості професійної діяльності педагогічних працівників. Якість – поняття, яке підлягає вимірюванню на основі порівняння з певним еталоном, ідеалом, зразком тощо. Це комплексна, змінювана якість оцінюваного об'єкта (предмета, явища, процесу, поняття) оскільки опирається на набір певних апробованих критеріїв та змінюється відповідно до зовнішніх умов функціонування (буття) та внутрішнього стану змістового наповнення самого об'єкта.

Моніторингові дослідження в практиці діяльності закладів освіти стали ефективним інструментом для визначення рівня професійної діяльності педагогів. Вмотивований кваліфікований вчитель є основним рушієм сучасної освітньої реформи, що здійснюється відповідно Концепції НУШ та, реалізуючи завдання реформи, змінює свій функціонал: із транслятора знань, орієнтованих на «середнього» учня, вчитель стає тим, хто організовує самостійну дослідницько-пошукову діяльність учнів – здобувачів (суб'єктів) освіти.

Вперше так глибоко вчитель має знати і враховувати індивідуальні особливості кожної дитини для максимального врахування їх в освітньому процесі, мати такі професійні компетентності, що забезпечать організацію процесу здобуття освіти на засадах проблемного навчання з використанням інтерактивних прийомів. Професійна діяльність педагога має відбуватися в атмосфері довіри та емпатії, щоб стати учневі другом та партнером у освітньому процесі.

Моніторингові дослідження стану професійної діяльності педагогів проводяться в рамках таких процедур як атестація, сертифікація, інституційний аудит, які передбачають оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників з наступним присвоєнням певного кваліфікаційного рівня, побудова авторитету вчителя в професійному середовищі.

«Моніторинг в освіті – це система збирання, обробки, зберігання і розповсюдження інформації про освітню систему або окремі її компоненти, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, що дозволяє робити висновки про стан об'єкта і дає прогноз її розвитку». «Моніторинг – це спеціально організований, постійний, цільовий контроль і діагностика стану освіти на базі систематизації існуючих джерел інформації, а також спеціально організованих досліджень і вимірювань з метою зіставлення реального стану з очікуваними результатами». [4]

«Моніторинг якості освіти — це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей». [3]

Процес моніторингу передбачає вимірювання якості, визначення її рівня та внесення корекції з метою покращення стану досліджуваного феномена (об'єкта дослідження). Визначення рівня якості завжди орієнтоване на певний стандарт якості, що розробляється відповідними управлінськими структурами з залученням громадськості. Оскільки донедавна не існувало єдиного зразка (еталону) якості професійної діяльності вчителя, то визначення рівня професіоналізму педагогів відбувалося без дотримання єдиних вимог, порушувало принцип об'єктивності, справедливості, системності та відповідального ставлення до їх власного професійного розвитку та підвищення рівня кваліфікації.

Діючий Закон України «Про освіту» розкриває значення поняття *кваліфікація* – «визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом *стандартизована* сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання)». Еталоном (зразком, нормою) якості професійної діяльності є професійний стандарт. «Професійний стандарт - це затверджені в установленому

порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій». [1]

Поява ряду законодавчих та нормативно-правових актів на виконання Закону створила умови для свідомого ставлення педагогів до власного професійного розвитку та підвищення якості педагогічної діяльності. Серед таких Положення про сертифікацію педагогічних працівників, Порядок здійснення інституційного аудиту, Положення про атестацію педагогічних працівників, Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа», Професійні стандарти педагогічних професій, Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Ці документи надають вчителю можливості більш самостійно ніж було попередньо реалізуватися та ствердитися в педагогічній професії, самостійно планувати, здійснювати діяльність щодо професійного зростання, провадити самоаналіз власної діяльності та проектувати подальший професійний розвиток.

Процедура сертифікації вперше в українській освіті надає вчителям можливість прийняти самостійне рішення про здійснення оцінки власної діяльності без примусу та основі комплексної експертизи, яку провадять незалежні експерти. Усувається фактор суб'єктивності у прийнятті рішення про визначення рівня кваліфікації педагога, оскільки враховується самооцінка, фахове тестування на володіння професійними знаннями і вміннями та вивчення практичного досвіду незалежними фаховими експертами.

Професійні компетентності та їх змістове наповнення – критерії даного дослідження відповідають переліку критеріїв Професійного стандарту за посадою «вчитель», що підтверджує єдиний підхід до визначення рівня професійної діяльності педагогічних працівників та усуває розрізненість до вимог щодо рівнів кваліфікації в різних закладах освіти в попередні роки.

Перелік професійних компетентностей та критеріїв, що затверджені на рівні вищих органів управління освітою, перетворюються в дієвий інструментарій для здійснення системних процедур оцінки якості педагогічних працівників та удосконалюються з кожним роком. Таким чином це стає ефективним механізмом управління якістю професійного розвитку, як складової якості освіти. Вчителю відкрито доступ до матеріалів моніторингу професійної діяльності педагогічних працівників, який здійснює Державна служба якості освіти, де можна ознайомитися з тенденціями розвитку свідомого ставлення педагогів до власного саморозвитку. Ці дані є матеріалом для особистої аналітики кожним, хто приймає рішення про участь/неучасть в такій моніторинговій процедурі як сертифікація вчителів, щоб підготуватися, виправити прогалини у власних знаннях, професійних вміннях тощо.

На наш погляд це створює зручний майданчик для розвитку свідомого самостійного просування по професійних кар'єрних сходинках та створює умови для формування самодостатності вчителя-професіонала та усвідомлення власної незалежності від суб'єктивних впливів на оцінку його діяльності.

Порядок здійснення інституційного аудиту опирається на окремо затверджені критерії в оцінювання внутрішньої системи оцінки якості освіти, складовим елементом якої є якість педагогічної діяльності. Ці критерії розкривають чотири напрями оцінювання діяльності педагогічних працівників: планування, професійний саморозвиток, партнерська взаємодія з суб'єктами освітньої діяльності та академічна доброчесність в педагогічній роботі. Вони стають змістом оцінювання для здійснення внутрішнього моніторингу якості професіоналізму вчителів у школі. Довготривале відстеження динаміки розвитку професіоналізму за даним інструментарієм дає змогу відстежувати певні тенденції в динаміці розвитку певних професійних якостей педагога за певний період.

Проте, є ряд причин, що перешкоджають переходу до таких гуманних цивілізованих способів дослідження та оцінки якості професійної діяльності педагогічних працівників. Нами проаналізовано, що є об'єктивні та суб'єктивні причини, які гальмують швидке просування демократичних перетворень в процедурі моніторингу професійної діяльності.

До об'єктивних віднесемо недостатньо продуманий механізм запровадження реформи НУШ. Це призвело до то ситуації «пробуксовування» самої реформи і активізації педагогів щодо переосмислення своєї ролі в освітньому процесі та включення в процес самомоніторингу, самоосвіти, переосмислення ставлення до професійного переформатування, зростання, рефлексії відповідно нових вимог. Уникнути цього можна було, якби в період пілотної апробації реформи доєднати до ґрунтового навчання керівників закладів освіти, які мали б стати лідерами командного менеджменту в освіті та просувати демократичні зміни, які запропоновані Концепцією НУШ та новими нормативно-правовими документами щодо професійного розвитку педагогів. Керівники-лідери мали управляти просуванням реформи в закладах освіти та впливати на формування самосвідомості педагогічних працівників щодо побудови їх професійної кар'єри відповідно тих моніторингових інструментів, які закладені в підзаконних нормативно-правових актах щодо моніторингу професійної діяльності педагогів.

Звіт за результатами моніторингового дослідження щодо залучення сертифікованих вчителів початкової освіти до процесів забезпечення якості освіти, здійснений Державною службою якості освіти в січні 2023 року за результатами сертифікації вчителів 2022 року свідчить про посередній рівень мотивації педагогів щодо участі в процедурі сертифікації, яка є більш демократичною ніж обов'язкова атестація. Опитування проводилося за допомогою онлайн сервісу Google Forms.

Серед найбільш поширених причин, що перешкоджають сертифікованим вчителям брати участь в процесах моніторингу якості освіти, є: «брак часу, відсутність пропозицій від відповідних інституцій/суб'єктів освітньої діяльності, сімейні обставини, відсутність внутрішньої та зовнішньої мотивації». [3]

Моніторинг професійної діяльності педагогічних працівників в умовах реформи НУШ має створювати мотиваційно привабливе тло для розвитку професіоналізму вчителя.

Досвід сертифікованих педагогів має бути належним чином поцінований та слугувати мотиваційним фактором для їх подальшого професійного зростання та заохочуючим фактором для інших педагогічних працівників. Результати моніторингу мають формувати у вчителя бажання саморозвиватися, навчатися впродовж усього професійного життя.

Управління моніторинговими процесами повинне призвести до появи атмосфери здорової конкуренції серед педагогів та сприяти формуванню в них відчуття самодостатності, правової захищеності, належного поцінування їх фаховості задля досягнення цілей НУШ. Адже, реформи здійснюють люди, а якість реформи залежить від того, наскільки сформована мотиваційна атмосфера вчителю, який рівень задоволеності власними досягненнями, рівень оплати праці, умови роботи тощо.

Таким чином, моніторинг професійної діяльності педагога стає невід'ємною частиною процесу забезпечення якості освіти в НУШ. Процедури моніторингу, механізми проведення моніторингових досліджень мають бути організовані в такий спосіб, щоб мотивувати педагога до професійного саморозвитку та самовдосконалення протягом життя.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text>
2. Наказ МОНУ від 23. 12. 2020 рр. №2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» https://zakononline.com.ua/documents/show/493006__667862
3. <https://sqe.gov.ua/diyalnist/monitoringovi-doslidzhennya/> - Моніторингове дослідження Державної служби якості освіти щодо залучення сертифікованих вчителів початкової освіти до процесів забезпечення якості освіти
4. <https://www.medkol.cv.ua/wp-content/uploads/> - Положення про моніторинг якості освіти та освітньої діяльності Чернівецького медичного коледжу БДМУ / Укладання: О.С. Стрижаківська. Чернівці. 2019. 8 с.

УДК 373.5.016:[070+002]

**Напрям: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: БЕЗПЕЧНІСТЬ,
ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

РУДЬ ОКСАНА,
*старша викладачка кафедри менеджменту освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк, ovm333@ukr.net*

МЕДІАОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

***Анотація.** Обґрунтовано важливість розбудови медіаінформаційних компетентностей громадян інформаційного суспільства в умовах загарбницької війни росії проти України. Актуалізовано питання інформаційної гігієни як інструменту протидії агресивній антиукраїнській пропаганді у медіапросторі в умовах воєнного стану. Сфокусовано увагу на медіаосвітніх стратегіях для збереження й розвитку української ідентичності, формування аксіологічних принципів і світоглядних орієнтирів та понятійної системи, що завадить ворожій пропаганді підмінювати поняття та маніпулювати свідомістю громадян.*

***Ключові слова:** медіаосвіта, медіаграмотність, медіакультура, інформаційна гігієна, інформаційна війна, постправа.*

У час швидких трансформацій і глобалізації суспільства, медіа, інформаційний простір відіграють усе більш значущу роль у формуванні світоглядних орієнтирів і базових принципів особистості. Залучаючи громадян до віртуальної взаємодії, онлайн-соціалізації, інформаційний простір впливає на формування ціннісно-сміслових моделей і національної свідомості.

Інформаційні технології відіграють усе вагомішу роль у відтворенні і конструюванні картини світу. Однак можуть не лише консолідувати суспільство, сприяти розбудові демократичних процесів, а й відігравати деструктивну роль, підривати його соціально-психологічну стійкість шляхом створення і просування у масову свідомість негативних образів, чужих вітчизняній культурі ідеалів і цінностей. Залежність світоглядних орієнтирів громадян від контенту, що продукують медіа, фокусує увагу на чіткому розумінні принципів їх функціонування, умов, що забезпечують якісне об'єктивне інформування споживачів. Важливим є усвідомлення, що сучасні джерела інформації, використовуючи новітні технології, цифрові пристрої, отримали здатність не тільки відтворюють реальність, а й конструюють меседжі та дезінформацію з недосяжною раніше точністю.

Інфодемія – інформаційні потоки, що характеризуються великим обсягом та значною швидкістю, практично не залишають шансу для перевірки їх на достовірність. Завдяки надмірній кількості інформації, що оточує сучасну людину, формується звичка до прискореного та фрагментарного сприйняття текстів. Реальність спотворюється як на стадії створення і передачі інформаційного повідомлення, тобто співробітниками медіасфери, так і на стадії генерування повідомлення джерелом інформації (публічними особами, споживачами). У ХХІ столітті інтерактивні медіа перетворили нас ще і у творців медіатекстів та сфокусували увагу не тільки на відповідальному споживанні, а й на відповідальному створенні й поширенні контенту.

Усі ці чинники актуалізували сучасні медіаосвітні стратегії і окреслили головні завдання із розбудови медіаграмотності для педагогічних, науково-педагогічних працівників: підготовка учнівської молоді до життя в сучасних інформаційних умовах на основі аудіовізуальної грамотності, розвиток навичок з розуміння та усвідомлення наслідків впливу різних видів медіа на психіку особистості та суспільства в цілому, формування медіакультури та інформаційної гігієни.

У Доктрині інформаційної безпеки України зазначено: *«...інформаційна політика спрямована, в першу чергу, на посилення ролі громадянина України як суб'єкта забезпечення інформаційної безпеки, шляхом свідомої реалізації ним своїх громадянських прав і обов'язків, через обізнаність про загрози в інформаційному просторі та активне ставлення до сприйняття будь-яких відомостей, що розповсюджуються в інформаційному просторі...».*

Із розвитком новітніх каналів інформування (інтернет-блогів, соціальних мереж тощо) медіа почали поступово втрачати авторитет. На думку Олександри Марків, доцентки НПУ імені М. П. Драгоманова, *«... інші канали і джерела інформування полонили суспільство в інформаційному вакуумі, де завдяки маніпулятивним засобам відбувається засвоєння ілюзій щодо дійсності, яку цілеспрямовано створили суб'єкти маніпуляцій, показали фальшиву картину і підставну «альтернативну» реальність».* Це явище дістало назву «постправа» та стало трендом у комунікації.

Усвідомлення природи «постправи» в сучасних умовах збройної агресії РФ — важливий чинник в інформаційно-ідеологічному протистоянні з «руським миром» не лише в українському та європейському просторі, а й у стратегічній боротьбі сенсів і світоглядів після деокупації території України.

Дослідження «Споживання медіа» (осінь 2022), яке виконала соціологічна компанія «InMind» на замовлення міжнародної неприбуткової організації Internews, що реалізує «Медійну програму в Україні» за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), засвідчило, що якщо до війни

респонденти використовували зазвичай 1–2 джерела новин, то з початком воєнних дій вимушені використовувати від 3 до 5 джерел для отримання різноманітнішої картини. Відповідно змістилися і «вимоги» до видів контенту в інтернеті: серед тих, хто отримує інформацію з соцмереж, **62 % віддають перевагу коротким відео і 61 % — коротким інформаційним повідомленням.** Споживач «тоне в океані інформації, задихаючись від нестачі знань». Явище інформаційного суспільства, пов'язане з руйнацією традиційних способів уведення/входження дитини у світ дорослих. Процес медіасоціалізації характеризується зміною форми/змісту передавання культурного, морального досвіду, головних життєвих цінностей наступним поколінням. Медіакультура формує принципи взаємодії споживача з мас-медіа. Медіаграмотність дозволяє «відфільтрувати» корисну й перевірену інформацію в потоці численних повідомлень, новин, забезпечити конструктивний дискурс тощо. А інформаційна гігієна – формування стійкості до дезінформації у сучасних реаліях – це питання національної безпеки країни що перебуває в умовах війни.

Канадський філософ, філолог, дослідник впливу медіа Герберт Маршалл Маклюен вивів тезу: «Істинно **тотальна** війна – це війна за допомогою інформації»[1]. Інформаційна війна безперервно супроводжує «прямий військовий контакт» і в Україні та безпосередньо впливає на його результат.

Ще до повномасштабного вторгнення росії на нашу територію інформаційний простір України зазнавав атак кремля. Певні телеканали й сайти просували кремлівський вектор розвитку, ідеї «руського міра» трансливали пропагандистські відео, готуючи агресору «комфортні» умови окупації. Московитська міфологізація історії та рашистська пропаганда скористалися демократичними принципами відкритого українського суспільства й розвитком технологій, щоб дезінформувати громадян і перетворитися у небезпечну зброю. росія за допомогою своїх агентів впливу тривалий час намагається створити і нав'язати іншу реальність для українців, де не важливо, якою мовою ти розмовляєш, де нівелюється національна пам'ять та демонізується Європейський Союз, колективний Захід. Дії ворожої пропаганди спрямовані на знищення нашої ідентичності, культури, історії та національної пам'яті.

Очевидно, що однією із причини російської агресії стала деградація російського суспільства та політичного класу цієї країни, вважає Представник України при ЄС Всеволод Ченцов. «Ми боремося не просто з наративами кремля чи російських пропагандистів, а з глибоко вкоріненою помилковою концепцією росії та її ролі у світовій політиці», – зауважив дипломат. Він визнав, що для боротьби з цією складною проблемою необхідно мобілізувати всі можливі ресурси, щоб не тільки реагувати на російську дезінформацію, а займати активну позицію. А виконавчий директор Центру імені Вільфреда Мартенса Томі Гатанен зауважує:

«Те, що робить росія, – це орвелівські твердження, згідно з якими мир – це війна... У російських наративах реальний стан речей настільки спотворено, що навіть важко зрозуміти, з чого почати їх спростовувати. Візьмімо для прикладу твердження росії про її легітимні безпекові інтереси. Хибність цього судження для нас настільки очевидна, що не ясно, якого викриття воно потребує» [6].

Шкільний вік – це період активного пізнання світу та формування ціннісних орієнтирів учнівської молоді. Реформа освіти – оновлення змісту та форм – візія навчити дитину здобувати знання – це про компетентність працювати з інформацією. А розбудова медіаграмотності в умовах воєнного стану це про інструментарій перемоги у війні на інформаційному фронті - війні за сенси і переконання. Про те, як протидіяти «окупації мізків» людей ворожою ідеологією та не допустити дій на користь ворога.

Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України трактує [7]: *«Інформаційна війна (англ. information warfare) — викладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві чи групі людей потрібну точку зору, громадську думку, хід взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо окремих питань на користь організатора інформаційної пропаганди»*. Як наслідок, відбувається усвідомлення окремих фактів чи подій у потрібній для маніпулятора інтерпретації, що може викликати дії на користь ворога

Для мінімізації критичного ставлення до нових фактів обов'язковою умовою для початку інформаційної війни є встановлення довіри до альтернативного джерела інформації, подача його як авторитетного, науково підтвердженого тощо.

Сучасний світ та цифрові технології, які ознаменували нову сторінку в історії еволюції людської цивілізації, на жаль, слугували появі нових видів інформаційної зброї, зумовили появу **«інформаційного тероризму»** як складової інформаційної війни. *Інформаційний тероризм — це насильницький та скоординований вплив, наповнений дезінформацією, різного роду маніпуляціями та має на меті ввести суспільство у стан інфотерору — перманентного пригнічення, паніки, дезорієнтації*. Центр протидії дезінформації, об'єднавши зусилля з Радою національної безпеки і оборони України та міжнародними партнерами, виступає з ініціативою вивчення цього явища у міжнародній практиці й пропонує детально розглянути цей деструктивний феномен, виробити засоби протидії.

Отже, тотальна інформаційна війна має комплексний і багатоаспектний характер. Основними напрямками та способами інформаційної війни росії проти України є:

- ✓ поступове зниження міжнародного іміджу України з метою послаблення її геополітичного значення;
- ✓ відповідне дозування та спотворення інформації з метою дестабілізації ситуації в державі та впровадження власної політики «керованого хаосу»;

✓ формування стереотипу меншовартості та вторинності українців, а також відповідне руйнування почуття нації та народу;

✓ домінування російської мови, культури та традицій для утвердження самоідентифікації при одночасному витісненні української мови й культури.

В умовах війни медіаосвітні стратегії фокусують увагу на комплексі заходів під узагальнюючою назвою **інформаційна гігієна**, що розкриває принципи боротьби з інформаційною зброєю агресора, пояснює механізми впливу та пропаганди рупорів кремля, навчає складних алгоритмів перевірки джерел інформації, виявленню фальшивих новин, спотворених фактів, відвертої брехні та підміни понять. Зважаючи на унеможливлення якісної перевірки інформації в умовах війни, актуалізуємо роботу з офіційними джерелами та медіа «білого списку» рейтингу Інституту масової інформації (ІМІ) – загальноукраїнські онлайн-медіа, які набрали найбільше балів за результатами оцінки дотримання професійних стандартів та мали найнищі показники маніпуляції, джинси, фейків.

Опрацьовуємо питання відповідальності за поширення недостовірної інформації та інформації, що не підлягає розголосу. Правило «інформаційної тиші» - Центр протидії дезінформації звертається до цивільного населення, журналістів і лідерів громадської думки: *«ми воюємо проти підступного ворога, що ретельно фільтрує наше інформаційне поле з надією отримати інформацію, яка допоможе йому під час бойових дій. Тому, перед тим, як щось публікувати, просимо зважити всі ризики, щоб не стати інструментом, який допомагає ворогу отримати візуальне підтвердження ураження цілей чи здійснити їх дорозвідку».*

- Дотримуємося правил оприлюднення інформації:
- Не транслюйте переміщення військової техніки
- Не знімайте місця обстрілів та роботу ППО
- Очікуйте на офіційні коментарі військового командування
- Ретельно перевіряйте інформацію в офіційних джерелах.

Практико-орієнтований підхід у роботі з інформацією передбачає потребу врешті «перестрибнути» з рівня розповіді, що таке медіаграмотність і чому вона важлива, до безпосередньої верифікації медіатекстів, що водночас містить потужний аксіологічний компонент.

Навичка самостійно виявляти сконструйовану у медіа «реальність», ілюзію, формує усвідомлене сприйняття події та здатність планувати раціональні дії, розуміння сутності процесів, мети застосованих маніпулятивних технологій і спекуляцій. *«Скажи мені – і я забуду, покажи мені – і я запам'ятаю, дай мені зробити це разом з тобою – і я зрозумію»*, – казав мудрець Конфуцій. Особливо це важливо в умовах, коли дестабілізуючі інформаційні впливи йдуть як ззовні, так і зсередини країни. Дотримання стандартів ВВС, що були предметом опрацювання у медіаосвітніх проєктах, – точність, достовірність, повнота, оперативність, баланс

думок, відокремлення фактів від коментарів, – рятує від інформаційних пасток, а в час війни – рятує життя. Особливої уваги педагогів потребує і розробка інформаційної політики ЗЗСО законодавчі обмеження щодо проведення фото та відеозйомки під час воєнного стану.

Розбудова медіаінформаційної гігієни необхідна у синергії державної політики та особистісної медіаосвіти. Україна у цьому питанні може використати досвід ЄС. Зокрема, у листопаді 2016 року Європейський парламент ухвалив Резолюцію «Стратегічні комунікації Європейського Союзу як протидія пропаганді третіх сторін» (EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties)[10]. 14 листопада 2022 року на запрошення Міністерки Німеччини з культури та ЗМІ Клаудії Рот, Міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко долучився до онлайн-зустрічі міністрів медіа країн «Великої сімки», аби обговорити спільні дії щодо протидії російській пропаганді та дезінформації - Міністр запропонував країнам G7 основні кроки в рамках ініціативи «Інформаційний Рамштайн».[11].

Медіаосвіта і медіаграмотність як особистісний інструмент безпечної взаємодії з системою мас-медіа окреслює дотримання основних правил інформаційної гігієни:

- споживати інформацію з офіційних або перевірених джерел (джерела «білого списку» рейтингу ІМІ);
- читати новину далі заголовка, критично аналізувати контент перед тим, як «лайкнути»;
- перевіряти видання й експертів;
- уважніше дивитися на дату публікації: журналісти та блогери, які прагнуть «сенсації», просто повторно публікують гучні матеріали минулого;
- звертати увагу на використані джерела, реальні дані підтверджуються реальними фактами;
- перевіряти цитати та фотографії, за можливістю дивитися онлайн трансляції з місць подій;
- коли історія здається підозрілою, варто подивитися, що про це пишуть інші видання (брати до уваги інформацію з країн, де діє принцип свободи слова);
- інформацію необхідно сприймати повільно, практикувати медіадетокс.

Демократичні процеси потребують захисту від невігластва, а світоглядні принципи – захисту від маніпуляції і пропаганди. Медіаосвітні стратегії є потужним інструментом протидії інформаційній зброї рашистів. путін не зупиниться у процесі знищення української нації, доки нація не зупинить цей процес сама. Ворожі пропагандисти не припинять війну за мізки наших громадян, доки українці, зодягнувши бронежилет критичного мислення, не переможуть в інформаційній війні.

Список використаних джерел:

1. Українська правда <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>
2. Цей день в історії «Буря в пустелі». URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0116M/>
3. Панарин И. Информационная война и мир [Електронний ресурс] / Панарин, Л. Панарина. – 2019. – <https://knigogid.ru/books/79963-informacionnaya-voyna-i-mir/toread>
4. Darczewska J. The Anatomy of Russian Information Warfare: The Crimean Operation, A Case Study [Електронний ресурс] / Darczewska // Centre for Eastern Studies (OSW). – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf.
5. УКРІНФОРМ <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3424618-vijna-rosii-proti-ukraini-zminila-hid-istorii-ta-matime-naslidki-na-desatilitta-borrel.html>
6. Урядовий кур'єр <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/iz-kremlivskimi-fejkami-mozhna-borotisya-obyednavs/>
7. Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України трактує <https://cpd.gov.ua/#>
8. УКРІНФОРМ <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3564742-rosijskij-propagandist-ocoliv-kafedru-zurnalistiki-v-hersoni.html>
9. Гильберт Г. «Нюрнбергский дневник» / пер. с нем. А. Л. Уткина — Смоленск: Русич, 2004.
10. Як Євросоюз протидіє російській пропаганді / Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) <https://icps.com.ua/yak-vrosoyuz-protydi-rosiyskiy-propahandi/>
11. Інформаційний Рамштайн та приєднання України до Democratic newsgroom - Олександр Ткаченко на зустрічі з міністрами культури й медіа країн «Великої сімки» <https://mkip.gov.ua/news/8082.html>
12. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#TextURL:zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>
13. Золотухін Д. #Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014 – 2018. Київ, 2018. 384 с.
14. «Мистецтво війни» Сунь-дзи. URL: <https://worldinbooks.com.ua/klasyka/antychna-literatura/mystetstvo-viyny-sun-dzy/#n1>
15. Ревізія історії. Російська історична пропаганда та Україна. Київ : К.І.С., 2019. 99 с.

УДК 371.1

**Напрямок: ПРОЦЕС ТА ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОГО ТА
ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА, ПЕДАГОГІЧНОГО
ПРАЦІВНИКА НУШ**

ШИНКАРУК ІРИНА,
старша викладачка
кафедри менеджменту освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк,
i.shynkaruk@vippp.org.ua

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ТА
ПЕДАГОГІВ НУШ: МОЖЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ**

***Анотація.** У матеріалі розглянуто особливості та шляхи формування професійної компетентності керівників та педагогів закладів загальної середньої освіти. Проаналізовано основні напрями удосконалення професіоналізму шляхом підвищення ефективності його компонентів. Підкреслено роль післядипломної освіти, зокрема самоосвіти, як способу підвищення кваліфікації сучасного педагога та реалізації одного з основних засад європейської освіти - принципу мобільності.*

***Ключові слова:** інноваційна діяльність, інноваційне освітнє середовище, компетентнісний підхід, конкурентоспроможність, професійна компетентність, професійний стандарт, модернізація освітньої галузі, безперервна освіта, навчання протягом усього життя.*

Оновлення змісту освіти за європейськими стандартами передбачає не тільки впровадження особистісно-орієнтованих технологій у освітній процес та компетентнісний підхід до навчання, а й зміну в підготовці педагогічних та керівних кадрів освітніх закладів. Школа потребує професіоналів, які володіють знаннями з педагогіки і психології, вміннями, що необхідні для здійснення ефективного управління учнівським колективом і освітнім процесом.

Зміна парадигми якості освіти з теоретичної площини до готовності застосування знань в нестандартних життєвих ситуаціях, в умовах переходу від суспільства носіїв накопиченої інформації, до компетентних громадян суспільства, окреслює нові виклики до професійної діяльності педагогічних працівників, якості їх підготовки та сформованості професійних компетентностей.

Із затвердженням професійних стандартів як вчителя, так і керівника посилилась необхідність в якісно іншій підготовці працівників освітніх закладів, що поєднає професійні базові знання, інноваційність мислення і практичний досвід до організації освітнього процесу.

В умовах реформування освітньої галузі України якісну освіту може здійснити висококваліфікований, творчий, соціально активний і конкурентоспроможний учитель, що зможе:

- адаптуватися у суспільстві;
- самостійно критично мислити;
- використовувати сучасні (ІКТ) технології;
- генерувати інноваційні ідеї;
- бути комунікабельним;
- всесторонньо розвиватися.

Прогрес освіти нового століття можливий насамперед коли в освіті працюватиме конкурентоспроможний педагог. Визначення якого основною фігурою оновлення школи заохочує досить ретельно продумати сфери управління закладом, які обумовлюють формування особистості вчителя, підвищення рівня його професіоналізму.

Суттєвої трансформації вимагає система підготовки вчителів. Нова концепція освіти передбачає виникнення нової ролі вчителів, яким самим необхідно оволодівати новими вміннями, ставати тими, хто навчається протягом життя для засвоєння нових знань, педагогічних ідей і технологій. Професійний розвиток учителів сприяє розвитку професійних мереж і перетворенню шкіл на організації, що навчаються.

Основні види підвищення кваліфікації педагогічних кадрів:

- навчання за програмою підвищення кваліфікації;
- стажування;
- участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо.

При підвищенні кваліфікації педагогів варто врахувати, що навчання педагогів процес безперервний. Розвиток вміння спостерігати, аналізувати наслідки та вплив використання різних методів та технологій, вміння організувати освітній процес з врахуванням індивідуальних особливостей учнів, вміння співвідносити свій досвід з досвідом інших колег, вміння навчити учнів вчитися як і педагогіка партнерства – базові навички педагога.

Щоб підвищити рівень педагогічної майстерності вчителя, навчити переосмислювати сучасні процеси, допомогти в саморозвитку, самовдосконаленні й самореалізації сприятиме належно організована науково-методична робота на всіх рівнях – складових частинах єдиної системи підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів.

Підвищенню компетентності учителя сприяє післядипломна освіта в якій можна виокремити три взаємопов'язані складники: підвищення кваліфікації за

освітніми програмами інститутів післядипломної педагогічної освіти, самоосвіта, та участь у методичній роботі.

Визначну роль у професійному зростанні і становленні відіграє самоосвіта, як процес свідомої самостійної пізнавальної діяльності, що планується та здійснюється самостійно педагогічними працівниками. Самоосвіта та професійне зростання – об'єктивна необхідність.

Ефективною формою підвищення рівня майстерності є робота вчителя над обраною темою самоосвіти. Саме індивідуальна науково-методична робота є усвідомленою, цілеспрямованою, планомірною й неперервною щодо вдосконалення теоретичної й практичної підготовки, необхідної для педагогічної діяльності.

Неперервність процесу самовдосконалення педагогів забезпечує стабільне підвищення фахового рівня педагогічного колективу, його конкурентоспроможність, високу результативність праці, постійне оновлення методичного арсеналу. Завершальний етап організації самоосвітньої діяльності вчителів передбачає підбиття підсумків, узагальнення спостережень, оформлення результатів самоосвітньої роботи й визначення подальших перспектив.

Стратегічний напрям розвитку освіти – зробити її конкурентоспроможною серед освітніх систем європейських країн – обумовлює актуальність проблем формування вчителя як кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, що має попит на ринку праці.

Конкурентоспроможність визначають як стійку особистісну властивість свідомо і творчо реалізувати професійну компетентність за умови достатнього рівня засвоєння необхідних знань, умінь та особистісних характеристик.

Конкурентоспроможність виявляють у рівнях розвитку – у мотиваційно-ціннісній, емоційно-вольовій складових частинах. Вони зумовили постійне вдосконалення структури організації й форм методичної взаємодії педагогів.

Зокрема, недостатній рівень цифрових компетентностей педагогів проявляється як в процесі підготовки до професійної діяльності (наприклад, підготовка навчальних матеріалів), так і в процесі самоосвіти (використання різноманітних онлайн платформ), а також у готовності використовувати електронні освітні ресурси в освітньому процесі.

Причинами зазначеного можна виокремити:

- відсутність мотивації, досвіду, навичок їх застосування;
- слабкий рівень цифрової готовності як складника професійної компетентності;
- рівень обізнаності та володіння педагогами цифровими компетенціями часто не відповідає потребам освітнього процесу і тому потребує постійного підвищення.

Ураховуючи невідворотність подальшої інформатизації та цифровізації суспільства реформування загальної середньої освіти має відбуватись відповідно і до потреб розвитку економіки, цифрового громадянства, підприємництва, нових потреб та викликів України. Використання «цифрових» технологій має носити наскрізний характер.

В умовах реформування освіти, переходу до Нової української школи, ключова роль належить компетентному учителю, на якого покладено роль формування компетентних учнів та формування успішної людини. Впровадження інноваційних технологій в освіті – це не лише використання нових онлайн інструментів, це створення освітнього середовища, яке відкриває нові перспективи для навчання, як для педагогів, так і для учнів, це безперервна освіта, проектування індивідуальних освітніх маршрутів, розробка та можливість використання вже готових освітніх продуктів, перспективного педагогічного досвіду. Удосконалення рівня володіння цифровою компетентністю педагога дозволить йому використовувати електронні освітні ресурси, онлайн інструменти з метою пошуку, логічного відбору, систематизації, використання навчального матеріалу та організації результативного освітнього процесу.

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що неперервний професійний розвиток потребує впровадження інноваційних технологій навчання, технологій дистанційного навчання та інших форм як формальної, так і неформальної освіти, вдосконалення середовища підвищення кваліфікації через поєднання базової та створеної інформаційної системи підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 18.05.2023).
2. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення: 18.05.2023).
3. Концептуальні засади реформування Нової Української Школи URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 18.05.2023).
4. Концепція розвитку педагогічної освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 18.05.2023).

УДК 37.01

**Напрямок: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: БЕЗПЕЧНІСТЬ,
ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

АСТАХОВА МАРІЯ,
*кандидатка педагогічних наук, старша викладачка,
КВНЗ "Харківська академія неперервної освіти"
м. Харків, asmarta01@gmail.com*

**КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЩОДО СТВОРЕННЯ
БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Анотація. Сучасні умови розвитку суспільства характеризуються збільшенням кількості факторів, здатних викликати надзвичайні та небезпечні ситуації для життя і здоров'я людини, а саме: природні й техногенні аварії та катастрофи, забруднення довкілля, побутовий, виробничий та шкільний травматизм, масове поширення девіантних форм поведінки дітей і шкільної молоді, зростання загроз, обумовлених запровадженням воєнного стану. У зв'язку з цим одним із головних завдань керівника закладу освіти є створення та підтримка безпечного освітнього середовища, формування нових поглядів, цінностей і поведінки з метою виховання в них культури безпеки, запобігання небезпекам для їхнього життя й здоров'я.

Ключові слова: безпека, безпечне освітнє середовище, керівник, професійний стандарт, обов'язки.

Безпека школи є пріоритетною в діяльності адміністрації школи та педагогічного колективу. Об'єктом цієї діяльності є охорона праці, правила безпеки різних напрямів, цивільний захист, заходи з попередження терористичних актів та контролю дотримання вимог охорони праці, профілактика дитячого травматизму під час освітнього процесу, в побуті та інші. Безпека школи включає пожежну, електробезпеку, вибухонебезпечність, дії персоналу та учнів у надзвичайних ситуаціях, безпеку, пов'язану з технічним станом середовища праці та навчання. Також Національною стратегією розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі, схваленої Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020, обумовлено необхідність побудови безпечного та здорового освітнього середовища у новій українській школі для забезпечення прав дітей на освіту, охорону здоров'я, створення умов для надання учням якісних освітніх та медичних послуг [2].

На безпечне освітнє середовище впливають: якість міжособистісних відносин – позитивні фактори (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність);

негативні фактори (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність); захищеність в освітньому середовищі – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору; комфортність в освітньому середовищі – оцінка емоцій, почуттів та домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу; задоволеність освітнім середовищем – задоволення базових потреб дитини у: безпеці, допомозі та підтримці; збереженні та підвищенні її самооцінки; пізнанні та діяльності; розвитку здібностей і можливостей.

Розглянемо принципи безпечного освітнього середовища та профілактики дитячого травматизму: принцип домінування життя людини як головної цінності, регіональної специфіки, принцип комплексності оцінки небезпек, міні-макса, максимальної ефективності управління системою заходів і створених педагогічних умов [3].

При формуванні безпечного освітнього середовища потрібно врахувати наступні елементи єдиної системи безпеки:

- система організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час проведення: освітньої, науково-дослідної; позакласної; позашкільної; адміністративно-господарчої діяльності;
- навчання учасників освітнього процесу питаннями безпеки життєдіяльності;
- забезпечення фізичної безпеки у закладі освіти: санітарії та гігієни, безпеки будівель та організації укриття, дотримання пожежної безпеки, безпеки технологічного та навчального обладнань;
- формування безпечного інформаційно-цифрового освітнього середовища: захист персональних даних, кібербезпека та протидія загрозам цифрового простору;
- організація якісного харчування та формування культури харчування у дітей;
- створення комфортного психологічного простору: ефективна комунікація, формування відчуття захищеності, протидія булінгу, психологічному насиллю, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації;
- реалізація здоров'язбережувального компоненту в освіті, формування здорового способу життя у дітей, профілактика дитячого травматизму, негативних звичок та хвороб та ін.

Розглянемо структуру здоров'язбережувальної компетентності керівника за професійним стандартом «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» (трудова функція – організація безпечного та здорового освітнього середовища) [1],

на розвиток якої націлено окрему тематику освітніх та тематичних курсів підвищення кваліфікації керівних кадрів (рис.1).

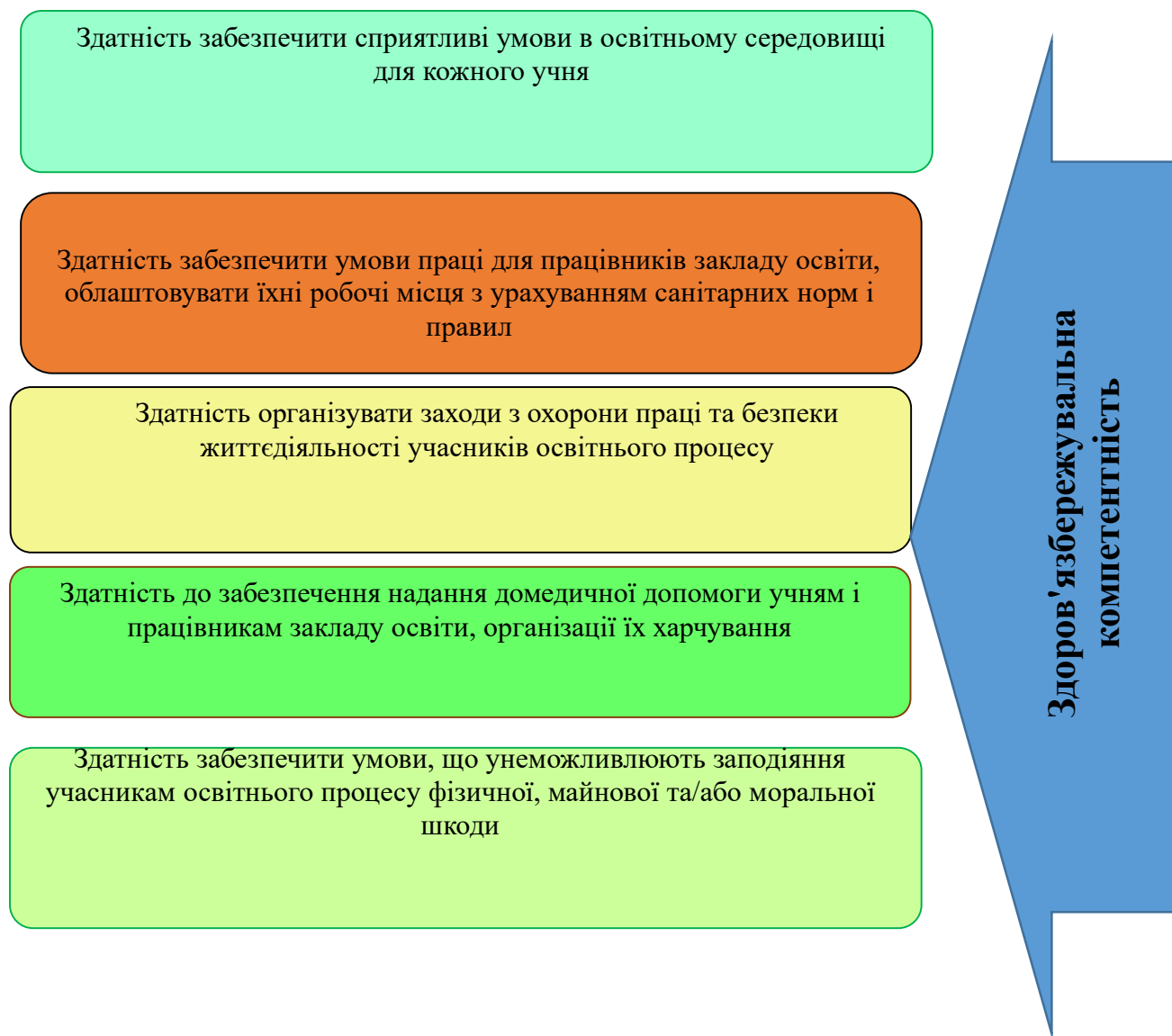

Рис. 1 – Здоров'язбережувальної компетентності керівника за професійним стандартом «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»

У КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» розвиток здоров'язбережувальної компетентності керівника здійснюється комплексно, а саме розглядається наступна тематика:

- нормативно-правові засади створення безпечного освітнього середовища;
- здоров'язбережувальна діяльність керівника;
- безпечні умови навчання та праці;

комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків; дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу;

навчання учасників освітнього процесу правилам безпечної поведінки особистості;

формування навичок уникнення потенційних ризиків і небезпек;

Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти (наказ МОЗ України від 25.09.2020 № 2205);

урахування регіональної специфіки (організація системи безпеки освітнього середовища школи, облік небезпек і можливих надзвичайних ситуацій конкретного регіону (міста, області, району);

система створення безпечних умов життєдіяльності учасників освітнього процесу;

профілактика всіх видів травмування на уроках, в позаурочний час;

розслідування нещасних випадків;

долікарської допомоги; інформаційна безпека особистості, кібербезпека.

Тематику курсів підвищення кваліфікації та методичних заходів у міжтестастійний період спрямовано також на побудову внутрішньої системи забезпечення якості. У контексті побудови безпечного середовища акценти робляться на формування напряму 1. «Освітнє середовище закладу освіти» (Вимога/правило 1.1. Забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці).

Формування безпечного та здорового освітнього середовища сприятиме кращій реалізації інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного розвитку учнів, їх потенціалу, а також матиме позитивний вплив на стан громадського здоров'я, економіки та демографії в цілому в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf>

2. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020>.

3. Цюман Т.П., Бойчук Н.І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. Т. П. К. 2018. 56 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>

УДК 37.013

**Напрямок: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ:
БЕЗПЕЧНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

БАЙНАЗАРОВА ОЛЕНА,
*старша викладачка секції спеціальної та інклюзивної освіти,
т.в.о. завідувачки кафедри виховання й розвитку особистості,
КВНЗ "Харківська академія неперервної освіти"*

*м. Харків,
lenabaynazarova@gmail.com*

**СУЧАСНІ ПОТРЕБИ ПЕДАГОГІВ У ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ З
ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

***Анотація.** У статті проаналізовано міжнародну та національну законодавчу базу стосовно створення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. Розкрито досвід роботи щодо розробки освітніх програм курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників із питань організації безпечного освітнього простору в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.*

***Ключові слова:** безпечне освітнє середовище, воєнний стан, заклад загальної середньої освіти, підвищення кваліфікації, освітні програми.*

Формуванню безпечного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти сприяють професійні компетентності, що визначені у Професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти, а саме вміння усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей, використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки та я-ідентичності, визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною, конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу тощо [1].

При укладанні освітніх програм курсів підвищення кваліфікації ми виходимо з визначення поняття безпечне освітнє середовище, що подано у Законі України «Про повну загальну середню освіту». Безпечне освітнє середовище - сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових

продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможлиблюють вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин [2]. Таким чином, безпечне освітнє середовище – це середовище, що забезпечує безпечні умови праці та навчання, комфортну міжособистісну взаємодію, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки здобувачів освіти, їх батьків і педагогічних працівників, сприяє емоційному благополуччю учасників освітнього процесу тощо.

Під час військових дій у закладах загальної середньої освіти з'явилися нові вимоги до безпечного освітнього середовища. Особливої актуальності під час воєнного стану набула Декларація про безпеку шкіл (**Safe Schools Declaration**), до якої України приєдналася у 2019 році. У цьому документі подано перелік зобов'язань для попередження і реагування на напади та використання закладів освіти у військових цілях у період збройного конфлікту [3].

Враховуючи, що організація безпечного освітнього простору в закладах загальної середньої освіти – одне з найважливіших завдань в умовах воєнного часу, на кафедрі виховання й розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» розроблено низку освітніх програм курсів підвищення кваліфікації, які відображають сучасні потреби педагогічних працівників із цього питання.

Відповідно до статті 54 Закону України «Про освіту» педагогічні працівники закладів освіти зобов'язані сприяти формуванню здорового способу життя здобувачів освіти, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я. Актуальним для педагогічних працівників є вміння правильно поводити себе в надзвичайних ситуаціях, особливо в умовах воєнного стану, надавати домедичну допомогу учням/ученицям та колегам в разі травмування або нещасного випадку. Саме тому працівниками кафедри розроблено освітню програму тематичного спецкурсу «Домедична допомога в системі роботи педагога в умовах воєнного стану».

В умовах сьогодення все більшої актуальності набуває питання надання першої психологічної допомоги дітям і підліткам в умовах війни. Це обумовило розроблення тематичного спецкурсу «Перша психологічна допомога дітям і учням в умовах війни». Метою тематичного спецкурсу є: опанування інструментів психологічної підтримки здобувачів освіти; оновлення та розвиток професійних компетентностей педагогів щодо планування й організації першої психологічної допомоги під час війни.

В умовах війни учитель часто опиняється в ситуації стресу – нерозуміння, як працювати з дітьми за відсутності світла, наявності Інтернету, що робити, якщо у дитини істерика тощо. У зв'язку з цим педагог має володіти відповідними інструментами (ресурсами). Для того щоб допомогти педагогічним працівникам навчитися управляти психоемоційними ресурсами в умовах воєнного часу розроблено освітню програму тематичного спецкурсу «Психоемоційні ресурси вчителя під час війни: педагогічний аспект».

Проблема мирного врегулювання конфліктів надзвичайно гостро виділяється в аспекті реформування системи освіти та в умовах воєнного стану. Вирішення означеної проблеми актуалізує питання побудови безпечного, мирного освітнього простору, який передбачає впровадження в систему освіти технології вирішення конфліктів шляхом співробітництва. Важливими кроками в цьому напрямку є: формування у здобувачів освіти здатності протистояти булінгу, навичок ненасильницької поведінки, побудови конструктивного діалогу, усвідомлення власної значущості у миробудуванні тощо. Вагомим кроком у побудові безпечного освітнього простору та зменшенні рівня конфліктності в учнівському середовищі можна вважати розробку тематичного спецкурсу «Медіаційні практики в освітньому просторі».

Булінг це поширена проблема в сучасному українському суспільстві і найгостріше це явище постає в освітньому середовищі де дитина проводить більшу частку свого повсякденного життя. Метою освітньої програми «Педагогіка партнерства як платформа запобігання/протидії булінгу» є оновлення та вдосконалення професійних компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти щодо запобігання/протидії булінгу відповідно до основних напрямів державної освітньої політики, запитів громадянського суспільства та потреб споживачів освітніх послуг.

Безбар'єрність – це філософія суспільства без обмежень. Це про внутрішню готовність створювати середовище, у якому буде комфортно всім. У цьому контексті реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту разом із однолітками за місцем проживання, набуття ними життєво важливих навичок й розвиток особистості суттєво залежать від вміння педагогічних працівників прибирати бар'єри, урахувувати індивідуальні потреби, можливості й інтереси всіх учнів, створювати освітнє середовище, що забезпечує психологічний комфорт й реалізацію творчих можливостей кожної дитини. Саме тому питання створення безбар'єрного освітнього простору в умовах інклюзивного та дистанційного навчання є важливим напрямом підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти. Тому, на виконання Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року розроблено тематичний спецкурс «Безбар'єрність у навчанні дітей з ООП».

Інформаційно-цифрові технології стали важливим інструментом у житті педагогів, учнів та їх батьків.

Комунікація у віртуальному просторі має свої особливості. Безконтрольне та безвідповідальне їх використання містить ризики для здоров'я, розвитку та благополуччя дітей. Тому, необхідно формувати компетентності учнів, батьків та педагогічних працівників щодо безпечної поведінки в цифровому просторі, щоб запобігти потраплянню дітей в небезпечні ситуації. Саме ці питання лягли в основу освітньої програми тематичного спецкурсу «Безпечна поведінка в цифровому середовищі: комунікація з батьками та учнями в умовах дистанційного навчання».

Наприкінці лютого 2023 року підлітки масово збирались у центрі українських міст і готувались влаштувати сутички та бійки. Правоохоронці не допустили конфліктів і затримали учасників масових зібрань, більшість з яких – неповнолітні. Затримані називали себе учасниками "ПВК Рьодан". Спілкування та координація дій цього молодіжного руху відбувалася в українських телеграм-каналах. Тож питання створення безпечного цифрового середовища набуло ще більшої актуальності.

Враховуючи виклики сьогодення, науково-педагогічними працівниками КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» розроблено освітню програму тематичного спецкурсу за темою: «Безпечне цифрове середовище як запобіжник агресивним молодіжним субкультурам»

Запропоновані освітні програми курсів підвищення кваліфікації дозволяють задовольнити освітні потреби педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти щодо створення безпечного освітнього середовища в умовах викликів сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: http://ru.osvita.ua/doc/files/news/787/78704/Nakaz_2736_3_.pdf
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Safe Schools Declaration. URL: <https://ssd.protectingeducation.org>

УДК 373.5.091.113:005.33] (045)

**Напрямок: ПРОЦЕС ТА ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО
ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА НУШ**

ВОРОНОВА СВІТЛАНА,
кандидатка педагогічних наук,
завідувачка науково-методичної лабораторії
управлінської діяльності та забезпечення якості освіти
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
КВЗО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
м. Одеса,
deisyflower3@ukr.net

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗЗСО

***Анотація.** У статті розкривається проблема розвитку професійної компетентності керівника закладу освіти з розробки стратегії розвитку ЗЗСО. Описано форми роботи з керівниками закладів освіти щодо бачення стратегічних перспектив розвитку освітньої установи, максимальної адаптації стратегії до стартових умов з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на майбутнє закладу освіти.*

***Ключові слова:** заклад загальної середньої освіти, професійна компетентність, стратегія розвитку.*

Війна в Україні внесла корективи в реформування сфери освіти й, зокрема, в процеси розробки стратегій розвитку закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО). Враховуючи зазначені виклики актуалізуються питання розвитку професійної компетентності керівників закладів освіти з розробки або перегляду стратегії розвитку ЗЗСО.

Проблематику формування стратегій розвитку закладів освіти досліджували такі вчені як О. Лебідь, О. Лінник, Н. Любченко, В. Радул, Б. Ренькас, О. Старокожко. Дослідниця Н. Любченко розглядає стратегію розвитку закладу освіти як утворення, що постійно розвивається та складається із запланованих дій та адаптивних реакцій на зміну ситуації [3, с. 31]. О. Лебідь вважає, що в управлінні закладом освіти стратегія розвитку займає центральне місце, оскільки в ній відображаються його особливості та перспективи [2]. Стратегію розвитку закладу освіти Б. Ренькас розглядає як модель, що включає мету, визначені напрямки роботи, логічно структурований порядок дій і які реалізуються для успішної конкурентоспроможності ЗЗСО в спроектованій перспективі [4].

Привертає на себе увагу розроблені М. Бобровським, О. Заплотинською, О. Лінник та С. Горбачовим рекомендації щодо побудови та оцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО під час інституційного аудиту, в яких актуалізуються питання розробки стратегії розвитку закладу освіти задля ефективного управління ним та досягнення успіху й результативності надання освітніх послуг [1].

Розробка стратегій розвитку ЗЗСО має враховувати те, що сьогодні існують різні форми навчання, посилюються заходи безпеки, нестабільні психологічні обставини, міграція педагогічних працівників та здобувачів освіти. Тому, для удосконалення професійної компетентності керівників з розробки стратегії розвитку закладу освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» приділяє певну увагу, а саме: організовано роботу освітньої майстерні «Стратегія розвитку та планування ЗЗСО в умовах невизначеності», започатковано цикл інтерв'ю з керівниками ЗЗСО.

Освітню майстерню «Стратегія розвитку та планування ЗЗСО в умовах невизначеності» створено з метою надання методичної допомоги керівникам ЗЗСО з визначення першочергових кроків та використання інструментарію для розробки стратегії розвитку ЗЗСО. Основними етапами розробки стратегії розвитку ЗЗСО можна виокремити такі як підготовка, аналіз, планування, впровадження, моніторинг, оцінювання. І тут слід акцентувати саме на етапі підготовки, оскільки від нього залежить якість та змістовність розробки стратегії розвитку. Під час підготовчого етапу звертаємо увагу на проведення SWOT-аналізу, що є класичним інструментом стратегічного аналізу. Даний інструмент допомагає встановити зв'язки між сильними, слабкими сторонами та зовнішніми його можливостями та загрозами, що надалі визначить стратегічні та операційні цілі розвитку закладу освіти.

Якісний SWOT-аналіз проводиться за чотирима напрямками: освітнє середовище, освітня, педагогічна та управлінська діяльність. Наприклад, сильними сторонами можуть бути: наявна сучасна матеріально-технічна та навчальна база, сучасні кабінети; створено систему безпечного психологічного простору для викладання та здобуття освіти; оцінювання результатів навчання здобувачів освіти здійснюється прозоро та відповідно до вимог; освітній процес забезпечують висококваліфіковані педагогічні працівники, серед яких сертифіковані педагоги, тренери та експерти; прийняття управлінських рішень здійснюється на основі взаємної поваги та партнерства учасників освітнього процесу та пріоритету узгоджувальних процедур.

Слабкими сторонами можуть виступати: недостатньо забезпечені умови доступу до закладу освіти для маломобільних осіб; потреба вдосконалення роботи з учасниками освітнього процесу щодо дотримання принципів академічної

добросесності; низька вмотивованість здобувачів освіти до навчання, зниження контролю за дитиною з боку батьків; емоційне вигорання педагогічних працівників через великий обсяг інформації до обов'язкового виконання та практику надмірної звітності.

Можливостями для закладу освіти можуть виступати: орган місцевого самоврядування має фінансовий ресурс для розбудови інфраструктури та підтримки освітніх та соціальних ініціатив закладу освіти; наявність міжнародних, загальнодержавних, регіональних освітніх проєктів та грантових програм; відкритість закладів вищої та фахової передвищої освіти, підприємств до налагодження партнерств задля здійснення профорієнтації здобувачів освіти. Загрозами можуть бути: у зв'язку з воєнним станом призупинення фінансування капітальних ремонтів приміщень закладу освіти, зменшення контингенту здобувачів освіти та виїзд за кордон педагогічних працівників; гендерна нерівність педагогічного колективу через фінансову непривабливість педагогічної професії для чоловіків; толерування на державному рівні практики забюрократизованості системи управління освітою.

Продовженням SWOT-аналізу виступає TOWS-аналіз, який дозволяє виявити можливі напрямки стратегії розвитку закладу освіти через зіставлення сильних сторін та можливостей для розробки стратегії зростання; сильних сторін та загроз для розробки стратегії захисту; підсилення слабких сторін за допомогою можливостей; слабких сторін та можливостей для вдосконалення закладу освіти; слабких сторін та загроз для виявлення проблем.

Отже, така форма роботи як освітня майстерня сприяє розвитку професійної компетентності керівників закладів освіти з бачення стратегічних перспектив розвитку освітньої установи, максимальної адаптації стратегії до стартових умов з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на майбутнє закладу освіти.

Інтерв'ю «Стратегія розвитку: запрошуємо до проактивного закладу освіти» спрямоване на висвітлення власного бачення керівників закладів освіти Одещини стратегічного планування та поширення позитивних практик серед управлінської спільноти. Під час інтерв'ю керівники відзначали, що умовами для реалізації стратегії розвитку закладу освіти є спільна мета, чіткі цілі та завдання, а усі процеси в середині закладу освіти регулюють цінності, наприклад, людина, її життя та здоров'я, права і свободи учасників освітнього процесу, толерантність, лідерство, самореалізація, довіра, відповідальність, рівність, і які служать основою корпоративної культури. На думку керівників, розвиток закладу освіти залежить від кількох чинників. У першу чергу колектив закладу має бути єдиною командою, готовою до змін, об'єднаною єдиною метою. Провідну роль у розвитку закладу освіти відіграє спільна розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти, модернізована матеріально-технічна база. Важливо, щоб колектив закладу освіти

підтримувало батьківство, оскільки у них є спільна ціль: виховання і розвиток особистості. Без батьківської підтримки важко втілювати поставлені завдання, тому партнерські відносини між батьками і закладом є дуже важливими. Розвиток закладу також забезпечить підтримка керівництва громади, адже лише там буде розвиватися освіта, де є розуміння її потреб і проблем.

Керівники, які брали участь в інтерв'ю акцентували на візії, оскільки візія у кожного закладу освіти своя і залежить від унікальних особливостей конкретної освітньої установи. Так, візією закладу освіти розглядається безпечний освітній простір, де кожний учасник освітнього процесу зможе почувати себе вільно та реалізовувати свої здібності; заклад щасливих, здорових, успішних здобувачів освіти, висококваліфікованих педагогів та відкритих до співпраці батьків; місце, де здобувачі освіти досягають успіху та зростають патріотами України, які можуть реалізувати себе в рідній країні.

Отже, розвиток професійної компетентності керівників закладів освіти з розробки стратегії розвитку ЗЗСО є актуальною проблемою і частково може бути розв'язана через активізацію різноманітних форм роботи.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Ліннік О. О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге вид. Київ : Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.

2. Лебідь О. В. Стратегія інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-методичний аспект. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 79 (2). С. 32-34.

3. Любченко Н. В. Технологічний аспект розроблення стратегії розвитку закладу загальної середньої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 6 (195), 2020. С. 26-32.

4. Ренькас Б. М. Формування стратегії розвитку закладу загальної середньої освіти. *Народна освіта*. 2020. № 2 (41).

URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6248 (дата звернення: 05.05.2023).

УДК 378.147 : 005.33

**Напрямок: ОСВІТНЬО-ЗМІСТОВІ, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА
УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
НУШ**

ЗОЛОТАРЬОВА ТЕТЯНА,
*кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри педагогіки,
спеціальної освіти та менеджменту,
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
м. Суми,
zolotareva.sumy@gmail.com*

**РОБОТА НАД ПОМИЛКАМИ НА ОСНОВІ НАУКОВИХ ДИДАКТИЧНИХ
КАЗОК**

Анотація: в публікації розглянуто такий напрямок дидактичного менеджменту, як робота з науковою дидактичною казкою з метою попередження та виправлення помилок учнів у письмових роботах та усних відповідях.

Ключові слова: дидактичний менеджмент, наукова дидактична казка, робота над помилками, школярі.

У ході освітнього процесу школярі припускаються помилок. Звісно, виникає необхідність їх виправляти, для чого не завжди є достатня кількість часу. Крім того, робота над помилками не викликає захоплення ні в учнів, ні в педагога, тому часто відкладається на невизначений час або проводиться формально. Постає питання: як зробити роботу над помилками цікавою і корисною, як попереджати більшість помилок, як підвищити позитивну навчальну мотивацію школярів? Ми вважаємо, що можна застосовувати метод, запропонований італійським письменником Джанні Родарі, – проводити роботу над помилками у вигляді гри, казки та інших нестандартних напрямків дидактичного менеджменту, яких саме – «підкажуть» наші учні. Підкажуть своєю поведінкою, ставленням до уроку, усними та письмовими відповідями, характером інтересу до предмету тощо. У Дж. Родарі є кілька казок про помилки, наприклад, «Італія з маленької літери», «Сумний Енріко», «Стигле небо», «Великий винахідник», «Торт у небі», «Джельсоміно в Країні Брехунів» та інші. В них письменник наводить приклади творчої роботи з помилкою, пропонує подумати, що станеться, якщо допущена помилка

реалізується в житті, як зміниться доля людини, в роботі якої виникла дана помилка тощо.

Колега розповіла про такий випадок. Вона повела дітей екскурсію до кафедрального собору, а наступного дня попросила написати невеличкий твір про свої враження. Один з учнів не зміг прийти на екскурсію, але твір написав. У тексті твору вчителька прочитала: «кафе дральний собор». Як можна було б попрацювати з даною помилкою? Наприклад, придумати самостійно або разом з учнями історію про кафе, яке б називалось «Дральний собор». І відповісти в тексті казки на такі запитання:

Чому це кафе так називається?

Який вигляд має кафе ззовні та зсередини?

У якій частині міста воно знаходиться?

Які страви там пропонують?

Які страви користуються найбільшим попитом і чому?

Хто є хазяїном та відвідувачами даного кафе?

Які пригоди могли би там трапитись із відвідувачами? Пригоди слід пов'язати з перетворенням помилкового напису на правильний.

Що потрібно зробити жителям казкового міста, щоб перетворити кафе «Дральний собор» на кафедральний собор?

Чи всі мешканці захотіли б цього?

Що б робив власник кафе, коли б воно стало собором?

Хто б міг бути головним та другорядними героями такої казки?

Які риси характеру мали б ці герої?

Як би змінились герої казки після перетворення кафе на собор? Тощо.

Якщо вчитель уже в дорослому віці самотужки намагався опанувати якусь справу (наприклад, гру на музичному інструменті, катання на роликах, скейті чи велосипеді, в'язання гачком, виготовлення виробів із бісеру, деревини, глини тощо), то він знає наскільки це тяжка праця! На початку навчання руки й ноги не слухаються, виникає незліченна кількість помилок. Потім поступово ситуація покращується, починає щось виходити, ми радіємо результату, хоча помилок все ще досить багато. І лише через певний час позитивний результат нашої діяльності помічають й інші люди, а помилки вже майже не зустрічаються. Чому ж ми, педагоги, забуваємо, що дитині так само важко навчатись, як і нам, дорослим? Адже людство ще не винайшло, як навчатись без помилок, але вигадало, як навчатись без сліз через наявність помилок.

Спочатку потрібно стимулювати школярів до складання наукових дидактичних казок на уроці під керівництвом педагога, а пізніше – до самостійного написання таких творів.

Робота над помилками у формі складання наукової дидактичної казки, написаної на основі допущених помилок, може бути одним зі способів виконання домашньої, самостійної чи контрольної роботи, а також приводом для влаштування конкурсу на кращу казку між учнями одного чи кількох паралельних класів або й усієї школи.

На нашу думку, в наукову дидактичну казку необхідно включити кілька прикладів на порушене правило, також можна об'єднати й кілька типів помилок з однієї теми в одну казку і опрацювати її зі школярами. Але краще не чекати, поки учні зроблять помилку, а написати збірку наукових дидактичних казок з кожного шкільного предмета, куди включити казки не лише про найбільш розповсюджені помилки, а й про помилки, які виникають при порушенні кожного правила. Звісно, така робота має стосуватись лише фактичного матеріалу, призначеного для точного запам'ятовування, але не для попередження помилок, які виникають у процесі виконання творчих завдань.

Бажано було б написати й збірки наукових дидактичних казок з кожного шкільного предмету, які мають на меті не лише роботу над помилками, а й суто навчальну діяльність (навчальну розвивальну, навчальну абілітаційну, навчальну корекційну, навчальну реабілітаційну, навчальну компенсаційну, навчальну гіперкомпенсаційну) або в поєднанні з виховною діяльністю (виховною розвивальною, виховною абілітаційною, виховною корекційною, виховною реабілітаційною, виховною компенсаційною, виховною гіперкомпенсаційною).

Типи наукових дидактичних казок, призначені і для профілактики, і для корекції помилок, повинні співпадати з типами уроків, зміст і послідовність розміщення казок у книзі – зі змістом освіти з певного навчального предмету, з навчальною програмою, тематично-календарним планом, підручником тощо. Також наукові дидактичні казки мають відповідати усім вимогам до таких творів. Даний підхід до роботи над помилками лише спочатку вимагає значної кількості часу і зусиль. Уже через кілька тижнів можна помітити позитивний вплив застосування наукових дидактичних казок в освітньому процесі.

Вигадуючи наукову дидактичну казку на основі знайдених помилок, учасники освітнього процесу розвивають усі свої пізнавальні та емоційно-вольові психічні процеси, вміння нестандартно і творчо мислити у проблемних ситуаціях, швидко орієнтуватись у складних наукових та психолого-педагогічних випадках. Педагог перестає обурюватись, дратуватись, сердитись на школярів та на себе, розчаровуватись, засмучуватись, «опускати руки» тощо, коли помічає чергову помилку в учнівських письмових роботах та в усних відповідях, починає позитивно ставитись помилок та до роботи над помилками. Учитель свідомо та несвідомо передає учням своє нове ставлення до помилок: негатив є лише в наявності помилки, але позитив у тому, що ми знаємо або можемо дізнатись, як її виправити,

та в тому, що можемо використати помилку для подальшої творчої роботи над нею та на її основі. Поступово учні починають припускатись набагато меншої кількості помилок, адже більш свідомо слідкують за своїми усними та письмовими відповідями, швидше запам'ятовують важливі наукові правила з навчальної дисципліни, з більшим задоволенням сприймають і засвоюють новий матеріал та виконують необхідні практичні завдання в школі й удома. Також ми помітили, що зазвичай діти відчують радість і захват, коли в казці помічають свою помилку, а пізніше прикладають максимум зусиль, щоб не припускатись такої помилки, хоча вони вже й не бояться помилятись.

Таким чином, робота над помилками на основі наукових дидактичних казок сприяє підвищенню позитивної навчальної мотивації школярів, зменшенню кількості помилок. Атмосфера на уроці стає більш спокійною, доброзичливою, творчою, що позитивно впливає на якість засвоєння навчального матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Опачко М. В. Дидактичний менеджмент у навчанні обдарованих учнів у процесі вивчення фізики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2009. Випуск 16-17. С.71-74.

2. Опачко М. В. Дидактичний менеджмент: філософський аспект сутності поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 2 (39). С. 168-171

3. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі / автори-упорядники : О.В. Лесіна, В. П. Телячук. Харків : Вид. група «Основа» : «Тріада+», 2007. 112 с.

4. Тягур Р. С., Тягур Т. Р. Менеджмент в освіті : курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. 300 с.

УДК 373.3

**Напрямок: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: БЕЗПЕЧНІСТЬ,
ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

КУТАСЕВИЧ ВАЛЕНТИНА,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
Нововолинський ліцей №6
м. Нововолинськ,
kutasevicvalentina1956@gmail.com

**СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ
ОСВІТИ: БЕЗПЕЧНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

Анотація. У статті висвітлено проблеми створення сучасного освітнього середовища в ліцеї, обґрунтовано потребу визначення основних тенденцій змін освітнього середовища та ознайомлення з ними педагогічних працівників з метою підготовки їх до проектування ефективного освітнього середовища. Мета статті – визначити та охарактеризувати ключові тенденції змін освітнього середовища закладу загальної середньої освіти в контексті сучасної освітньої реформи. Безпечне освітнє середовище – це сукупність умов, що забезпечують учасників освітнього процесу від фізичної та моральної шкоди, приниження честі й гідності, фізичного та психологічного насильства. Рекомендовано заступникам директора, вчителям НУШ, студентам педагогічних вузів.

Ключові слова: освітнє середовище ліцею; підходи до розвитку освітнього середовища сучасного закладу; навчання протягом життя.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України. Головна її мета – створити заклад, у якому приємно навчатись здобувачам освіти і який дає не тільки знання, а вміння застосовувати їх у житті для власних індивідуальних і професійних цілей. Експериментатор освіти і науки України Сергій Шкарлет наголошував, що «НУШ – це забезпечення кожній дитині рівного доступу до якісної освіти та безпечне, сучасне, здорове, комфортне, інклюзивне та мотивувальне для всіх учасників освітнього процесу середовище.» А людина, на якій тримається реформа, – це вчитель. Без нього будь-які зміни будуть неможливими, бо ж вони – носії змін, партнери дітей і ключові фігури освітнього процесу.

Педагогічні працівники мають бути ознайомлені з сучасними тенденціями змін освітнього середовища, щоб розуміти їх сутність і наслідки та проектувати ефективно освітнє середовище. Адже в освітньому середовищі ліцею формується

майбутня особистість, її моральні якості, цінності, комунікативні навички та моделі суспільної поведінки, оскільки в закладі навчається значний відрізок свого життя.

Створення в закладі загальної середньої освіти сучасного освітнього середовища в контексті реформи української освіти актуальними є вітчизняні та закордонні наукові пошуки і результати. Зокрема, наукові підходи до виявлення сутності освітнього середовища та освітнього простору, принципи проєктування сучасного освітнього середовища, його складники та функції розкрито в наукових працях І. Ахновської, Т. Водолазської та інших дослідників [2; 4]; проблеми розвитку особистості дитини в освітньому середовищі закладу освіти та основи проєктування розвивального освітнього середовища описано в наукових працях Н. Гонтаровської [5], в інших науковців (А.Шлейхер, Т.Бейтс) розроблено характеристики інноваційного освітнього середовища та рекомендації щодо його створення в сучасних закладах освіти, виділено онлайн-середовище як перспективне для сучасної школи, описано компоненти ефективного освітнього середовища та принципи його побудови [2; 6]. Також Т.Бейтс визначив культуру освітнього середовища як домінуючі цінності та переконання, що забезпечують ефективність освітнього процесу, адже шкільна культура впливає на прийняття рішень та визначає поведінку його суб'єктів, вибір змісту та форм комунікацій[2]. Воно ґрунтується на загальнолюдських цінностях, національних традиціях, звичаях нашого народу, що сприяє формуванню добросовісних громадян, які є запорукою «здорового» і безпечного суспільства в країні.

У створенні освітніх середовищ доцільно враховувати їх неоднорідність, внутрішні та зовнішні чинники, що викликають і впливають на зміни освітнього середовища. Важливо передбачати це, щоб запобігти проблемам і негативним наслідкам.

У Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та нормативних документах, що забезпечують реформу «Нова українська школа», йдеться про безпечне, «дружнє до дитини» освітнє середовище закладу [1; 7; 8]. Зокрема, безпечне освітнє середовище розглядається як сукупність умов, що забезпечують учасників освітнього процесу від фізичної та моральної шкоди, приниження честі й гідності, фізичного та психологічного насильства, експлуатації, дискримінації, недотримання санітарних вимог тощо.

Потрібно пам'ятати, що освітнє середовище як у початкових, так і в базових класах має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними, де відбувається більшість навчальних видів діяльності. Воно повинно відображати філософію концепції Нової української школи та освітню програму. У класі мають бути дитячі роботи, роботи їхніх сімей, членів місцевої громади, фотографії, мистецькі роботи, постери, книги, оголошення тощо. Таке середовище створюється для того, щоб викладати навчальну програму, враховуючи такі чинники, як

інтереси і потреби дітей, їхні попередні знання та досвід. Лише вчитель здійснює контроль щодо того, як, де і якими навчальними матеріалами будуть користуватися діти. Значну роль, як на мене, відіграють змінні стенди з основних предметів, також інтерактивні комплекси, фліпчарти, роздатковий та демонстраційний матеріали та інше. У класах має бути місце для творчості, досліджень, розвитку позитивної самооцінки вихованців.

Усі здобувачі освіти заслуговують навчатися у такому середовищі, де забезпечуються їхні базові і додаткові потреби (для дітей з особливими освітніми потребами). Адже сучасна школа базується на демократичних цінностях та поважає до основних прав людини і створює умови для максимально значущої участі в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами. У такому освітньому середовищі є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми. Таке середовище забезпечує можливість учням робити власний вибір, можливість для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших. Дуже важливо, щоб учителі повною мірою розуміли свою роль як моделі бажаної поведінки та ставлення до людей з повагою, добротою й відповідальністю.

Педагоги повинні адекватно реагувати на зміни і вдосконалювати професійні знання й навички; здатність досліджувати освітнє середовище та продумувати інноваційні ідеї, розробляти проекти і методи для забезпечення якості освітнього процесу; здатність ділитись професійними знаннями й досвідом дослідницької діяльності з іншими вчителями.

Дуже складно передбачити, у якому світі житимуть наші діти - адже він швидко змінюється. Проте з упевненістю можемо сказати, що їм потрібно буде вміти працювати в команді, набуті знання і вміння застосувати для професійних цілей, бути компетентними, самостійно шукати відповіді на запитання, реалізувати себе в атмосфері успіху, тобто: радіти пізнанню нового; навчатися через гру, дослідження, спостереження, практичну діяльність; почуватися розкуто у вираженні своїх думок, дій та почуттів; експериментувати без страху помилитися; вчитися мислити і багато іншого.

У результаті - кожна дитина здобуває знання і реалізує себе в атмосфері успіху, тобто:

- ✓ відчуває підтримку вчителя і батьків;
- ✓ має бажання відвідувати ліцей;
- ✓ знаходить друзів, наставників, відпрацьовує соціальні навички;
- ✓ гармонійно і всебічно розвивається.

Бажання дітей і шкільні успіхи зростають, коли вони певною мірою контролюють своє навчання. А ефективна індивідуалізація навчального процесу

досягається через організацію навчальних центрів (осередків), які відображають навчальні потреби й інтереси дітей.

Організація навчальних центрів здійснюється для забезпечення дослідницької діяльності здобувачів освіти, для формування самостійності, для організації роботи в парах, у малих групах, а також індивідуально. У навчальних центрах можна проводити різні види навчальної діяльності, тому вони мають містити різні навчальні матеріали.

Однією з переваг сучасних класів є процес вироблення правил, розроблених самими дітьми спільно з учителем. Важливо, щоб учні розуміли, що правила, як і закони, створені для убезпечення людей, для захисту їх індивідуальних прав і свобод, слугуючи дороговказами щодо відповідної поведінки. Отже, велике значення має належне освітнє середовище, так як класна кімната – це креативний простір для здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Ахновська І.О. Теоретичні засади формування освітнього середовища в контексті економіки знань. Економіка і організація управління. 2018. № 3. С.26–34.
3. Bates T. Teaching in a Digital Age. Subtitle: Guidelines for designing teaching and learning, 2019. URL: <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2>.
4. Водолазська Т.В. Освітнє середовище як «третій учитель». Імідж сучасного педагога. Полтава: ПОІППО, 2018. № 4. С. 10–12.
5. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор особистості дитини: монографія. Київ: «Дніпро – VAL», 2010. 623 с.
6. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття/ Переклала з англ. Г. Лелів. Львів: Літопис, 2018. 296 с.
7. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
8. Про загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Дата оновл.: 01.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

УДК 376.4:37.091

**Напрямок: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: БЕЗПЕЧНІСТЬ,
ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

МАЗУРИК ТАМАРА,
*завідувачка ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк,
mazuryktamara7@gmail.com*

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЩОДО РОЗБУДОВИ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Анотація: у статті описано сутність професійної та інклюзивної компетентності вчителя щодо розбудови інклюзивного освітнього середовища, ознаки та умови розбудови інклюзивного середовища, підтримки дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі.

Ключові слова: професійна, інклюзивна компетентність вчителя, діти з особливими освітніми потребами. інклюзивне освітнє середовище, універсальний дизайн.

Професійна діяльність в інклюзивному середовищі є певним викликом для педагогів, оскільки їм доводиться вирішувати нестандартні, під час досить складні ситуації, що вимагають спеціальних знань і вмінь. Більше десяти років в українських школах розвивається інклюзивна освіта, але і досі виникає багато викликів щодо її впровадження на практичному рівні, зокрема недостатня обізнаність учителів у методичних, організаційних, психолого-педагогічних аспектах супроводу інклюзивної освіти [7]. Отож, проблема вчителя інклюзивного класу «Як ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами?» продовжує бути актуальною і потребує рішень. У цьому аспекті особливого значення набуває розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників як складника їх професійної компетентності.

Формування професійної готовності до роботи в інклюзивному середовищі починається зі зміни свідомості кожного педагога відповідно до філософії інклюзивної освіти та Концепції НУШ: кожна дитина здатна навчатися, в освітньому процесі враховуються особливості кожної дитини в класі з опорою на її сильні сторони [5].

Вимогами до професійної компетентності сучасного педагога, який працює в інклюзивному просторі є не тільки професійні знання, вміння та навички працювати з дітьми, які мають особливі освітні потреби, а й наявність таких

особистісних якостей, як здатність до емпатії, чуйність, толерантність, стресостійкість і обов'язково внутрішня мотивація до роботи в інклюзивному класі. Інклюзивну компетентність педагогів можна розуміти як інтегральну особистісно-професійну компетентність сучасного вчителя та ключову компетентність, яка дозволяє організувати якісний освітній процес для всіх учнів в умовах інклюзивного навчання.

Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності описана у новому професійному стандарті вчителя і включає:

- 1) здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища;
- 2) здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами;
- 3) здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного з урахуванням його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів [6].

Про значення безбар'єрного середовища як складової прав людини на освіту йдеться в Національній стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. Однією із основних цілей наряду освітньої безбар'єрності є створення безпечного інклюзивного освітнього середовища [4].

Невід'ємною частиною інклюзивного простору та особливим підходом до навчання, який мінімізує бар'єри у навчанні та спілкуванні усіх здобувачів освіти є дотримання принципів універсального дизайну:

- подавати навчальний матеріал у різних формах, тим самим забезпечуючи дітям отримання інформації та знань різними способами;
- надати можливість учням навчатися і демонструвати результати свого навчання декількома способами, даючи учням альтернативи для демонстрації того, що вони вивчили;
- систематично залучати дітей до цікавої, практичної роботи в парах, групах для підвищення їх мотивації до навчання, також це сприяє їх соціалізації.

Освітнє середовище тільки тоді буде інклюзивним, коли матиме ряд ознак: спланований та організований фізичний простір, у якому б діти могли безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять; індивідуальний навчальний план, гнучкі навчальні програми та методи викладання; наявність сприятливого соціального та емоційного клімату; створення умов для спільної роботи дітей, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату.

Ключовий компонент ефективного освітнього середовища – його продуманість та упорядкованість. Забезпечення структурованого освітнього середовища в інклюзивному класі дає багато переваг для вчителя та учнів. Це

відчуття безпеки, підтримки, чіткість та зрозумілість поведінки у відповідності до певних зон та правил, передбачуваність діяльності, що так важливо для дітей з особливими освітніми потребами.

Важливими компонентами простору класу є не тільки фізична доступність, а й візуалізація, персоналізація, змінність, насиченість унікальними для конкретного класного колективу особистісними смислами. При перетворенні простору класної кімнати, облаштуванні робочих місць, місця відпочинку (релаксації), використанні предметів пристосувального характеру в першу чергу потрібне врахування особливих освітніх потреб учнів, які мають труднощі розуміння, пересування та орієнтування в навколишньому просторі.

Надзвичайно важливо залучати до організації середовища класу дітей з ООП, вони можуть допомагати розвішувати таблички з назвами зон чи навчальних центрів, наклеювати етикетки, сортувати і розкладати в папки та контейнери наочність, навчальні матеріали, допомагати складати розклад, робити календарі днів народжень тощо.

Важлива роль у розбудові інклюзивного освітнього середовища, підвищення рівня обізнаності суспільства з питань інклюзії, розуміння переваг та розвитку позитивного ставлення до впровадження інклюзивної освіти відводиться і фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів. Вони надають консультативно-методичну допомогу педагогічним працівникам закладів освіти, визначають категорії освітніх труднощів (потреб) дитини та надають рекомендації щодо розроблення індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Педагогічна підтримка є суттю психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі освіти і передбачає володіння специфічними знаннями та розуміннями особливих освітніх потреб дітей, організації її діяльності, адаптації всіх компонентів освітнього процесу (викладання, навчання, оцінювання), за потреби – модифікації змісту навчальних програм та матеріалу методами спрощення, виключення, ущільнення. Також володіння методами вирішення проблем комунікації та взаємодії з дитиною з ООП, позитивного поведінкового керівництва для врегулювання проблемної поведінки, стимулювання її навчальної мотивації, налагодження ефективного співробітництва для соціалізації.

Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів базується на знаннях щодо технологій індивідуального та диференційованого навчання, способів виявлення сильних сторін та реальних навчальних можливостей учнів.

Індивідуальна освітня траєкторія учнів з ООП реалізується через створення індивідуальної програми розвитку, за потреби, - індивідуального навчального плану та індивідуальних навчальних програм, адаптації всіх ресурсів середовища з

використанням матеріалів, пристроїв та обладнання для задоволення індивідуальних потреб у навчанні, особистісному та фізичному розвитку.

Інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де всі учні незалежно від свої освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти.

Чого ми досягаємо створивши ефективне середовище в інклюзивному класі? Перш за все – гарантуємо якісну освіту дітям з особливими освітніми потребами, підвищуємо їх соціальну компетентність, тим самим поліпшуючи якість їх життя в цілому.

Список використаних джерел:

1. Казачінер О.С. Теоретичні і методичні засади розвитку інклюзивної компетентності вчителів філологічних дисциплін у системі післядипломної освіти: автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. – Хмельницький, 2018. – 40 с.

2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. «Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі»: навчально-методичний посібник / – Харків : Вид-во «Ранок», 2019. – 304 с.

3. Концепція «Нова українська школа», – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>

5. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік, Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017.

6. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

7. Софій Н. З. Підготовка педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2016. Вип. 11. С. 170–175.

УДК 376.4

**Напрямок: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: БЕЗПЕЧНІСТЬ,
ДОСТУПНІСТЬ, ІНКЛЮЗИВНІСТЬ**

МИКОЛАЙЧУК АНЖЕЛА,
методистка ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти,
Волинський ІППО
м. Луцьк,
a.mykolaichuk@vipro.org.ua

**ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ПЕДАГОГА ДО КОНСТРУКТИВНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ**

***Анотація:** у публікації окреслено проблему формування здатності педагога до конструктивної взаємодії в інклюзивному класі, частково розкрито особливості реалізації партнерської взаємодії з командою супроводу, подано базову модель ненасильницького спілкування.*

***Ключові слова:** конструктивна взаємодія, інклюзія, діти з особливими освітніми потребами, педагог, ненасильницьке спілкування.*

Реформаційні процеси української освіти потребують модернізації, удосконалення, нових підходів щодо організації освітнього середовища. Особливості сучасних освітніх тенденцій полягають в демократизації стосунків педагога з іншими учасниками, зокрема: створення конструктивної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу; зміна рольових позицій педагога з ролі єдиного наставника на коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії учня; використання інноваційних інтерактивних методів, які сприяють розкриттю творчості, ініціативності, пізнання, заінтересованості особистості.

У Концепції «Нова українська школа» ключовими є такі напрями як впровадження компетентного підходу до навчання, формування психічного, безпечного середовища, створення умов для успішної самореалізації учня як особистості.

В основу конструктивної взаємодії всіх учасників освітнього процесу (педагоги, учні, батьки) покладено спільні цілі, прагнення, переконання, цінності, що базуються на довірі, повазі, рівності, розумінні, доброзичливості, взаємній вимогливості, відповідальності, добровільності всіх учасників освітнього процесу. Такий підхід надзвичайно актуальний для інклюзивного навчання, яке ґрунтується на взаємодії фахівців різних галузей, батьків дитини з особливими освітніми потребами, команди психолого-педагогічного супроводу, батьків нормотипових учнів.

Ключова роль щодо формування ефективної взаємодії в інклюзивному класі відводиться педагогу. Саме його здатність до конструктивної взаємодії, яка полягає в педагогічній підтримці осіб з особливими освітніми потребами, сформованій особистісно-професійній готовності (відповідно до професійного стандарту [4]) до роботи з такими дітьми, гуманізації освітнього середовища, забезпечує в інклюзивному класі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

У загальній педагогіці проблему здатності педагога до взаємодії досліджували в різних аспектах (Ш. Амонашвілі, Л. Гуцуляк, О. Духнович, Дж. Епштейн, О. Кіліченко, В. Сухомлинський та ін.). У спеціальній педагогіці проблему розглядали через призму комплексної допомоги дітям з особливими освітніми потребами (В. Бондар, А. Вільшанська, С. Миронова, ін.). Особливої актуальності проблема набула у зв'язку зі впровадженням інклюзивного навчання (Ю. Бистрова, М. Буйняк, І. Демченко, Т. Докучина, З. Ленів, І. Луценко, О. Мартинчук, С. Миронова, Д. Шульженко та ін.) [2].

Науковці зазначають, що потрібно усвідомити: процес становлення ефективної взаємодії, особливо в інклюзивному класі, відбувається повільно і поступово. Тому він потребує терпіння в намаганні побудови партнерських стосунків, постійного самоаналізу власної педагогічної діяльності, готовності до професійного вдосконалення та розвитку, відкритості, вміння підтримувати власний ресурсний стан та знаходити резерви для особистісно-професійного зростання. Андреас Шлейхер у посібнику «Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття» вказує на те, що «Існують аспекти, у зв'язку з якими робота вчителя є складнішою й відрізняється від роботи інших професіоналів. Як зазначив керівник престижного Національного інституту освіти Сінгапуру Оон Сенг Тан, учителі повинні бути багатофункціональними експертами, оскільки вони одночасно повинні реагувати на численні потреби різних учнів одночасно. Вони також працюють на тлі динаміки у класі, яка завжди є непередбачуваною та іноді вимагає від них миттєвої реакції. Що б не робив учитель, – навіть стосовно одного учня, – це бачать усі однокласники, і таким чином вона може назавжди сформувати подальше сприйняття цього вчителя у школі» [1].

Вивчаючи світовий досвід освітніх процесів Андреас Шлейхер дослідив, що у Фінляндії сприймають учителювання як один із найбажаніших варіантів кар'єри. «Фінські вчителі заручилися довірою батьків та суспільства загалом і це сталося значною мірою тому, що вони довели, що можуть допомогти практично всім учням стати успішними. Завдяки чому вчитель стає ефективним? Дослідники, що займаються питаннями освіти, – Томас Л. Гуд та Елісон Лавіньї – наводять узагальнений перелік найважливіших характеристик: ці вчителі вважають, що їхні учні спроможні навчатись, а вони спроможні навчати; вони витрачають більшість

часу на заняттях у класі на скеровування; вони добре організують заняття і максимально використовують час для навчання учнів; вони проходять навчальну програму швидкими темпами, роблячи малі кроки; вони застосовують методи активного викладання; і вони навчають учнів до того моменту, поки ті не досягнуть найвищого рівня майстерності» [1].

До базових аспектів, що формують здатність педагога до ефективної взаємодії науковці відносять такі як: емпатійність педагога (самоемпатія та емпатія), повага до особистості, толерантність, навички ділового спілкування, навички ненасильницького спілкування; потенціал творчості у сфері освіти, представлений поєднаннями таланту, відданості справі, досвіду, академічний показник і вчительські задатки; емоційний самоконтроль, педагогічний такт, комунікабельність, вміння вирішувати проблемні ситуації та ін.

Зауважимо, що комунікативні вміння і навички педагога є важливою умовою встановлення взаємодії з учнями та їх батьками, командою супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Низька культура спілкування, невміння використовувати його засоби, психологічна невідповідність є серйозним бар'єром у встановленні конструктивних стосунків.

С. Миронова виділяє такі особливості реалізації партнерської взаємодії в інклюзивному класі:

повага до особистості (потрібно проводити роботу з руйнування суспільних стереотипів щодо дітей з особливими освітніми потребами, формування позитивного ставлення, сприймання їх та їхніх родин як повноцінних рівноправних учасників освітнього процесу);

добровільність і позитивне ставлення (важливо формувати у класі позитивне соціальне середовище, дружньо налаштоване до будь-якої «ненормальності»);

довіра у стосунках (важливо, щоб учителі та інші члени команди супроводу довіряли одне одному, іншим фахівцям, залученим до співпраці (педагогічні працівники інклюзивно-ресурсних центрів, соціальні працівники); важливо розглядати батьків не як об'єкт свого впливу, а як рівноправних партнерів у освіті та вихованні дитини, проведенні з нею корекційно-розвиткової роботи);

діалог-взаємодія-взаємоповага (важливим є вміння вислуховувати думки учнів, колег, розуміти їх, приймати колегіальне рішення на користь дитини, а не власних амбіцій, гнучкість у спілкуванні);

розподілене лідерство (проактивність, право вибору, відповідальність за нього; кожен член команди має розуміти межі своєї компетенції, враховуючи рекомендації колег у реалізації загальної мети; відповідальність за якість інклюзивного навчання необхідно розподіляти між усіма членами команди супроводу);

принципи соціального партнерства (усі члени команди є рівними щодо виконання завдань інклюзивного навчання, розвитку дітей, забезпечення їх потреб, можливостей) [2].

На думку С. Миронової, вагомою умовою партнерства в інклюзивному класі є правильність визначення ролі кожного учасника команди супроводу. Ефективність інклюзивного навчання залежить від психолого-педагогічного супроводу, який треба організувати скоординованими діями команди фахівців.

Світова практика налагодження конструктивної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу (особливо в інклюзивних класах) демонструє універсальність застосування методу ненасильницького спілкування, автором якого є Маршал Розенберг, американський психолог, медіатор, педагог. Метод широко використовується у сферах освіти, бізнесу, дипломатії та миротворчості, впроваджується у школах Заходу (США, Швейцарія, Угорщина і т. д.); практикується в реабілітаційній психології, в програмах роботи з кривдниками.

Базова модель ненасильницького спілкування поєднує в собі чотири компоненти:

1. *Спостереження без оцінювання* полягає в тому, що людина вчиться помічати конкретні речі і дії, розрізняти судження і відчуття, «тут і тепер», просто спостерігаючи за докiллiям. Висловлювання: «Коли я (бачу, чую), що...», «Коли ти (бачиш, чуєш), що...»;

2. *Відчуття, емоції, почуття*. Коли ми помічаємо, що нас оточує, то по-іншому реагуємо на ситуацію. Наші емоції і фізичні відчуття змінюються щомиті. І тут важливо навчитися відділяти почуття і думки. Висловлювання: «Я відчуваю себе...», «Ти відчуваєш себе...»;

3. *Потреби*. У кожної людини є потреби й цінності, що підтримують і збагачують її життя. Коли ці потреби задовольняються, ми переживаємо комфортні відчуття, наприклад: щастя чи внутрішній спокій, а коли цього немає – нашi відчуття неприємні, наприклад – розчарування, образа. Розуміння власних потреб і потреб оточуючих – найважливіший крок у процесі практичного освоєння ненасильницького спілкування і вміння жити з емпатією та самоемпатією. Висловлювання: «...бо я потребую/ціную...», «...бо ти потребуєш/цінуєш...»;

4. *Прохання*. Коли ми навчаємося просити інших про конкретні дії, можливі в цей момент, то починаємо разом із ними шукати шляхи, як задовольнити потреби всіх. Висловлювання: «Чи хотів/міг би ти...?» [3].

Метод «Ненасильницького спілкування» – унікальний інструмент, який дозволяє: пізнати, усвідомити свої почуття, потреби, розвинути емпатію, зрозуміти джерело особистих дій, почуттів, емоцій, зрозуміти почуття та потреби інших, визначити стратегії позитивної взаємодії, сприяє формуванню готовності особистості до прийняття конструктивних рішень, відповідальності за них. В

основі методу – довіра, повага, щирість, вдячність, прийняття, підтримка, партнерство, гуманність, спостереження, комфортність у взаєминах, вміння відповідати за свої думки, слова, дії та прощати-слухати-розуміти. Ці компоненти відповідають принципам партнерської взаємодії сучасних реформаційних освітніх процесів.

Отже, проблема формування здатності педагога до конструктивної взаємодії в інклюзивному класі потребує наукових розвідок, але досвід, результати досліджень підтверджують, що ключова роль у дискурсі відводиться особистості педагога, його особистісно-професійній готовності до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами і їх батьками, з нормотиповими учнями і їх батьками та членами команди супроводу, а також його ерудиції, комунікативним можливостям, морально-етичним цінностям, самоаналізу, саморефлексії, саморозвитку. Універсальним інструментом щодо забезпечення сприятливих умов для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів може послугувати метод ненасильницького спілкування, який з огляду на вищесказане, включає ключові аспекти принципів Нової української школи і є провідним у світовій практиці з налагодження конструктивної взаємодії в інклюзивному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Андреас Шлейхер. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів: Літопис, 2018. – 296 с.
2. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах. : навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Астон, 2020. – 176 с.
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. – Київ, 2018. – 240 с.
4. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
5. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування: мова життя/ Переклад з англ. – К.: Видавництво «Софія», 2019. – 288 с.

УДК 373.014.6

**Напря́м: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТО́РУ ЗАКЛА́ДУ ОСВІ́ТИ: БЕЗПЕЧНІ́СТЬ,
ДОСТУПНІ́СТЬ, ІНКЛЮЗИВНІ́СТЬ**

НОСКО ІВАН,
директор,
Озерський ліцей Луцького району Волинської області
с. Озеро,
nosko_ii@ukr.net

**ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОСВІТНЬОГО
ПРОСТО́РУ ЗАКЛА́ДУ ОСВІ́ТИ**

Розглядається питання використання в закладі освіти електронних ресурсів для використання в управлінській діяльності

Ключові слова: електронні засоби, освітній процес, управлінська діяльність, сайт ЗЗСО, ІСУО, електронний журнал

Постановка наукової проблеми. У сучасній школі сьогодні важливим елементом творення якісного освітнього середовища є розвиток як електронних засобів навчання, так і використання в управлінській діяльності засобів електронного призначення.

Для освоєння необхідних програм з'явилися і успішно використовуються інтерактивні дошки, комп'ютери, а також новітні пристрої, призначені для відтворення інформації з цифрових носіїв. Підвищені вимоги до розробки та вдосконалення електронних засобів мають тісний зв'язок з використанням в закладі освіти мережі Інтернет. То ж які переваги мають електронні засоби на управлінську діяльність в закладі освіти?

Виклад основного матеріалу. Використання в закладі освіти електронних засобів можна об'єднати в дві групи: ті, які призначені для освітньої діяльності; ті, які призначені для управлінської діяльності.

Для ефективної роботи в управлінні закладом освіти використовуємо: Інформаційну систему управління освіти, сайт закладу освіти, електронні журнали, електронний щоденник, електронну атестацію педагогічних кадрів.

Інформаційна система управління освітою (ІСУО) — інтернет-портал, онлайн база даних, інформаційна система консолідації даних загальноосвітніх навчальних закладів України. ІСУО допомагає генерувати обов'язкові форми звітності ЗНЗ-1, 76-РВК, 77-РВК, 83-РВК, затверджені діючим законодавством, і пересилає їх електронні версії згідно підпорядкованості [2]. Крім того, дозволяє здійснювати пошук інформації, полегшує вибірку необхідних даних і складання

звітів. Має надійні алгоритми захисту інформації від несанкціонованого використання.

Портал «ІСУО» працює за допомогою програм «Курс: школа», «Курс: сайт». Вся інформація про роботу закладу освіти генерується в програмі «Курс: школа». На панелі інструментів є вкладки: «Люди», «Класи», «Розклад», «Журнали», «Навантаження», «Навчальний план», «Предмети», «Приміщення», «Звіти», «Курс: Онлайн», «Опитувальник».

Вкладка «Люди» містить збережені дані про учасників освітнього процесу: учнів, вчителів, технічних працівників - електронні особові справи. У кожному випадку є прізвище, ім'я по батькові учня, педагога, працівника, збережена інформація про особисті контактні дані, а також про попереднє місце навчання чи роботи. Для вчителів генерує педагогічний стаж, кваліфікаційну категорію, звання, курси підвищення кваліфікації, педагогічне навантаження, розклад занять.

У закладці «Класи» міститься інформація про класи (паралелі), класного керівника, кількість учнів, зміна навчання, профільний предмет. За допомогою сторінки «Розклад» створюється розклад уроків, а також можна простежити розклад уроків певного класу, учня чи педагога.

База ІСУО містить інформацію про вчителів-предметників, дає можливість створювати робочий навчальний план, розподіляти педагогічне навантаження вчителів.

У «Приміщенні» є база стосовно розміщення навчальних кабінетів, службових та адміністративних кабінетів.

Курс: Онлайн - безкоштовний доступ до інтерактивних підручників за програмою НУШ, навчальні журнали, щоденники, шкільна база даних розкладу занять, атестація педагогічних кадрів в закладі освіти, робочий навчальний план. В «Опитувальнику» міститься інформація-опитування щодо організації послуг харчування, використання для організації е-діловодства в закладі освіти.

Сайт закладу освіти – сукупність веб-сторінок і файлів в мережі Інтернет, що має статус офіційного інформаційного ресурсу закладу освіти. Сайт закладу є відкритим і загальнодоступним, забезпечуючи його представництво в мережі Інтернет, розміщуючи інформацію, обов'язкову для доступу представників громадськості та учасників освітнього процесу [3].

У закладі освіти офіційний сайт ведеться з 2018 року. Відповідно до статті 30 Закону України „Про освіту”, ліцей освіти формує відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про свою діяльність та оприлюднює таку інформацію. Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на їхніх веб-сайтах відкритий доступ до шкільної інформації та документів [1].

На сайті Озерського ліцею в закладці “Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти” містяться сторінки: “Установчі документи” (статут закладу освіти, статут закладу освіти, територія обслуговування, закріплена за закладом освіти його засновником, ліцензії на провадження освітньої діяльності); “Управління закладом освіти” (структура та органи управління закладу освіти, учнівська рада); “Освітня діяльність” (ліцензований обсяг і фактична кількість осіб, які навчаються в закладі освіти, мова освітнього процесу, правила прийому до закладу освіти, зразок заяви про прийом до 1 класу, правила поведінки здобувача освіти в закладі освіти, Освітня програма на 2022-2023 навчальний рік); “Протидія булінгу” (план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; – порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування)); “Кадрове забезпечення” (кадровий склад закладу освіти згідно з ліцензійними умовами, наявність вакантних посад, порядок та умови проведення конкурсу на їх заміщення (у разі його проведення), курси підвищення кваліфікації педагогів на календарний рік); “Звіти про роботу” (звіти директора ліцею за навчальний рік, моніторингові звіти); а також *матеріально-технічне забезпечення* закладу освіти.

Крім того, на сайті закладу освіти міститься сторінка про академічну доброчесність в ліцеї, внутрішня система забезпечення якості освіти, вибір підручників, Положення, які розроблені і діють в ліцеї, Нова українська школа, навчання осіб з особливими потребами, сторінка психолога, наша школа (з історії ліцею), новини ліцею.

Сайт дає змогу спростити шкільну комунікацію; презентувати заклад; додати прозорості роботі закладу; упорядкувати робочі процеси; спростити контроль.

У закладі освіти освітній процес допомагає здійснювати **Електронні журнали, щоденники**. Озерський ліцей підключений до безкоштовного сервісу електронних журналів та щоденників на платформі “Нові знання”. Сервіс виглядає як сайт, що надає доступ до сторінок, які містять дані про учнів, розклад уроків, списки відвідування, домашні завдання тощо. За роботу з інформацією на порталі відповідає заступник директора з навчальної роботи, за технічну роботу - вчитель інформатики. Кожен педагог вносить дані до електронного журналу за допомогою логіна й пароля. Батьки в режимі онлайн цілодобово бачать в е-щоденниках інформацію про присутність дитини на навчанні, рівень її успішності, коментарі та поради вчителів, а учні – отримуватимуть завдання, стежать за розкладом тощо. Однією з переваг електронного журналу є можливість генерувати таблиці успішності; графіки успішності за кожним класом і учнем; звіти для вчителя після

закінчення навчального періоду. Сайтом користуються адміністрація ліцею, вчителі, учні, батьки. Ведення електронних журналів здійснюється до вимог чинного законодавства [4].

У 2022-2023 навчальному році адміністрація Озерського ліцею використовували **електронну атестацію педагогічних кадрів**, яка пов'язана з базою ІСУО. Вчителі завантажували електронні портфоліо професійної діяльності. Електронна атестація дала можливість в сучасних умовах воєнного стану якісно оцінити роботу педагогів.

Результати дослідження. Отже, як бачимо, електронні ресурси в цілому допомагають в управлінській діяльності закладу освіти. За допомогою цих ресурсів адміністрація ліцею створює, обробляє, відправляє, електронні документи. Перевагами використання електронних ресурсів є: осучаснення управлінської діяльності, створення електронної бази учасників освітнього процесу, прозорість закладу освіти відповідно до законодавства, швидкість створення документів та їх відправлення, можливість презентувати заклад освіти в медійному просторі. Є й ще одна перевага - електронний документообіг позитивно впливає на екологію. Крім того, є й певні недоліки: у разі відсутності Інтернету - неможливість працювати на онлайн-сервісах.

Список використаних джерел

1. Закон України про освіту/Режим доступу [Про освіту | від 05.09.2017 № 2145-VIII \(rada.gov.ua\)](#).
2. Інформаційна система управління освітою. Вікіпедія ([wikipedia.org](#))/Режим доступу <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
3. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти/ Додаток до листа ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 04.06.2020 № 22.1/10-1154/ Режим доступу <http://zologym.co.ua/wp-content/uploads/2020/06>.
4. Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі/Режим доступу [Про затвердження Інструкції з ве... | від 08.08.2022 № 707 \(rada.gov.ua\)](#)

УДК 378.147.091

**Напря́м: ОСВІТНЬО - ЗМІСТОВІ, ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНІ ТА
УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
НУШ**

ОСТАПІЙОВСЬКА ТЕТЯНА,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, tetyana.ostapyovska@gmail.com*

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

***Анотація.** З метою покращення якості професійної освіти у ЗВО вводяться елементи дуальної освіти. Ця форма освіти дозволяє поєднати теоретичне навчання з набуттям практичних навичок, ефективніше організувати практику здобувачів вищої освіти та ширше враховувати інтереси роботодавців, щодо якості підготовки молодих спеціалістів.*

***Ключові слова.** Дуальна освіта, Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, фактори, що впливають на якість освіти, права та обов'язки учасників здобуття дуальної освіти.*

Впровадження у освіту України положень Концепції Нової української школи [1] надає педагогам можливість широко користуватися академічною свободою. Вона виявляється не лише у проявах творчого підходу до професійної діяльності, а й у нових формах здобуття професійної освіти. Серед них особливої уваги заслуговує дуальна форма здобуття освіти.

Традиційними формами здобуття освіти, які найширше використовуються під час підготовки майбутнього вчителя є інституційна (очна та заочна, дистанційна), індивідуальна (екстернатна). Враховуючи потреби сучасних закладів загальної середньої освіти у вчителях, які мають високу практичну підготовку, все більшої ваги набуває дуальна форма здобуття освіти або поєднання цієї форми з іншими формами, які названо вище.

Часто молоді педагоги, які приходять у школу не мають достатніх практичних навичок, вони не готові працювати за фахом. Проходить певний відрізок часу на адаптацію молодого спеціаліста до умов роботи. Проте керівники закладів загальної середньої освіти хочуть бачити у класі перед учнями високопрофесійних спеціалістів з практичним досвідом. Перед молодими спеціалістами ставиться вимога до наявності педагогічного досвіду, що не дозволяє вчорашньому студенту отримати перше місце роботи. Особливо часто таку вимогу сталять керівники приватних закладів освіти. Іноді наслідком такого підходу є те, що молодий вчитель працює не за фахом.

Для запобігання таких негативних проявів і було прийнято у 2018 році Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [2]. У цій Концепції, «дуальна форма здобуття освіти визначається як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації...».

У цій Концепції також проаналізовано фактори, що впливають на низьку практичну підготовку молодих спеціалістів в цілому та майбутніх вчителів зокрема. Серед них формалізм підготовки майбутніх вчителів, що відображається в недосконалих освітньо-професійних програмах; здобуття освіти лише в межах закладу вищої освіти, що є наслідком недостатніх баз практик та їх фінансування; недостатнє залучення до викладання вчителів-практиків, бо у закладах вищої освіти надається перевага викладачам з науковими степенями.

Дуальна освіта дозволяє зменшити вплив негативних факторів на підготовку майбутніх педагогів. Успішне впровадження дуальної форми навчання передбачає врахування балансу інтересів закладу освіти, учасників навчального процесу, майбутніх педагогів, дирекції школи, учнів, батьків.

Кожна зі сторін дуального навчання бере на себе чіткі зобов'язання у процесі його організації та проведення. Так, у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, ці зобов'язання представлено у Положенні про підготовку студентів у Волинському національному університеті імені Лесі Українки з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти [3].

У положенні представлено права та обов'язки трьох основних сторін учасників освітнього процесі: закладу вищої освіти, роботодавця та здобувача освіти.

В обов'язки університету, в першу чергу входить забезпечення якісної теоретичної підготовки студента, яка відповідає вимогам Державного стандарту. Освітній процес відбувається у ЗВО за освітньо-професійними програмами, які проходять процедуру громадського обговорення за участю роботодавців, і з обов'язковим врахуванням їх побажань. У цих програмах враховано можливість використання елементів дуальної освіти. Так, у ОПП за спеціальністю 013 Початкова освіта, елементи дуальної освіти використовуються у процесі проведення педагогічних практик.

Організація та впровадження елементів дуальної освіти неможлива без використання ефективної комунікації між усіма сторонами освітнього процесу. Заклад вищої освіти є модератором цієї комунікації з використанням різноманітних засобів інформації. На сайті Волинського національного університету створена сторінка «Громадське обговорення ОП». На цій сторінці керівники ЗЗСО висловлюють свої побажання, щодо організації та змісту педагогічних практик.

Для здобувачів освіти за педагогічними напрямками базами практик є заклади загальної середньої освіти. З директорами цих закладів погоджується стандартизований договір про співпрацю. Випускова кафедра університету розробляє робочий навчальний план, в якому враховується можливість впровадження дуальної освіти. У цьому плані збалансовано об'єми та зміст теоретичної та практичної підготовки майбутнього спеціаліста. Графік навчального процесу також будується з врахуванням потреб дуального навчання. Так, під час складання графіку проведення педагогічних практик, враховується терміни навчання та канікул у ЗЗСО. Організаційний та методичний супровід здобувача вищої освіти, який навчається з елементами дуальної форми навчання здійснюється як зі сторони університету, так і зі сторони бази практик. В умах дуальної освіти значно підвищується супровід зі сторони вчителів-методистів та дирекції школи.

Для спеціальності 013 Початкова освіта базою майбутнього працевлаштування є заклади загальної середньої освіти, зокрема, їх початкова ланка. Всі державні заклади загальної середньої освіти можуть бути базою для проведення дуальної освіти, бо вони відповідають критеріям, які дозволять отримати якісну практичну підготовку майбутнім вчителям. Зауваження, які висловлюють керівники та працівники ЗЗСО у процесі обговорення освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти аналізуються та, в разі їх доцільності, відображаються в навчальних планах. Узгодження позицій роботодавців та викладачів відбувається у ході робочих зустрічей, конференцій, воркшопів. Такі форми співпраці дозволяють узгодити позиції сторін.

Активну участь у організації співпраці між ЗВО та ЗЗСО займають інститути післядипломної педагогічної освіти, які тісно співпрацюють як з керівниками закладів освіти, так і молодими педагогами, та обізнані з очікуваннями перших та проблемами теоретико-практичної підготовки вчорашніх студентів. Звичайно, здобуття вищої освіти за дуальною формою навчання, ставить перед її здобувачами ряд викликів. Проте, перевагами такої форми є вищий рівень практичних вмінь та навичок, які допоможуть у майбутньому працевлаштуванні.

Список використаних джерел:

1. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 2.05.23)
2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> (дата звернення 2.05.23)
3. Положення про підготовку здобувачів освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти. URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%B4%D1%83%D0%B0%D0%BB_%D0%BD%D1%83_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%82%D1%83_%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf (дата звернення 2.05.2023)

УДК. 371.1+37.032

**Напрямок: ПРОЦЕС ТА ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО
ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА НУШ**

ПОЛЯК ОЛЕКСАНДРА,
кандидатка наук державного управління,
доцентка кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області»,
м. Чернівці,
olespoldep@ukr.net

**МОДЕЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТАХ
ЗА ПРОФЕСІЯМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ**

Анотація. Проаналізовано зміст чотирьох професійних стандартів за професіями педагогічних працівників закладів освіти, затверджених у 2020-ому та 2021-ому роках з точки зору наявності складових самоменеджменту як ключового механізму діяльності людини XXI століття. Акцентовано увагу на ролі кожної складової щодо об'єктів самоменеджменту, що апробовується автором публікації під час проведення дослідно-експериментальної роботи на базі закладів освіти Чернівецької області.

Ключові слова: самоменеджмент, складові самоменеджменту, модель складових, об'єкти самоменеджменту; професійні стандарти за професіями: «керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», «керівник (директор) закладу дошкільної освіти», «вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «вчитель закладу загальної середньої освіти», «вихователь закладу дошкільної освіти».

Актуальність прийняття професійних стандартів за професіями: «керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» [11], «керівник (директор) закладу дошкільної освіти» [10], «вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «вчитель закладу загальної середньої освіти» [9], «вихователь закладу дошкільної освіти» [8], що було здійснено МОН України та затверджено Мінекономіки України у 2020-ому та 2021 роках важливо з точки зору потреби їх імплементації, що співпадає у 2022-2023 навчальному році із продовження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа», «впровадження у 5 класах нового Державного стандарту базової середньої освіти» [1]. Не викликає сумніву, що зазначені документи змістовно важливі для багатьох напрямів освітніх процесів у закладах освіти у рамках досягнення цілей НУШ, що демонструє тяглість освітньої діяльності попри воєнний стан в Україні у зв'язку з російсько-українською війною на частині території нашої держави.

Щодо проблематики зазначеного темою аспекту слід відзначити, що у зміст окремих трудових функцій професійних стандартів введено терміни з часткою «само», наприклад:

- джерело [11] містить - Д2.1. (самотивація, саморозвиток, самореалізація), Б1.2У2. (самоаналіз, самооцінювання: управлінських процесів), В2.3.32 (саморегуляція: емоцій, порозуміння),

- джерело [10] містить - В1.1. (самооцінювання, саморефлексія: управлінської діяльності), В1.2 (самоосвіта), Г1.1. (самопрезентація: діяльності), Г2.1 – (саморегуляція та толерантна взаємодія),

- джерело [9]: трудова функція Б містить - Б1.2.31. (самооцінка), Б3.1.У2. Б3.1. (саморозвиток), Б2.1 (самоусвідомленість, саморегуляція), Б3.1 (самореалізація, самоконтроль); трудова функція Г містить - Г3.3 (самооцінювання), Г3.2.У1 (самотивація), Г2.1. (самоорганізація) тощо,

- джерело [8] містить – ЗК.05 (самопрезентація), А1.2 (самоорганізація), В1.1 (самоконтроль, саморегуляція), Г1.1. (саморефлексія, самооцінювання), Г1.2 (самоосвіта).

Така кількість та розмаїття понять із «само» визначає потребу узагальненого бачення і розуміння щодо їх ролі в освітньому процесі закладів освіти та управлінської, педагогічної чи освітньої діяльності в умовах НУШ.

При цьому слід зауважити, що попередньо здійсненими авторами обґрунтуваннями, на основі наукових даних у джерелах [2, 3, 4, 5, 6, 7] було доведено, що сукупність таких понять можна ідентифікувати як набір складових самоменеджменту. Тому цією публікацією поставлено за мету встановити пріоритетність складових самоменеджменту для ключових об'єктів механізму самоменеджменту, до переліку яких можна віднести наступних сім: А, Б, В, Г, Д, Ж, З (авторські умовні позначення):

- А) діяльність (за правовими нормами законодавства України про освіту - управлінська, освітня, педагогічна (навчальна і виховна), інноваційна, освітня послуга як діяльність, волонтерська),

- Б) компетентності (назви та кількість різні у кожному з названих професійних стандартів),

- В) фізичний стан та здоров'я педагогічних працівників,

- Г) поведінка та відчуття (у всіх їх психологічних проявах із педагогічними партнерами),

- Д) здібності (моральні, розумові, інтелектуальні, комунікаційні тощо),

- Ж) зовнішність педагогічного працівника, його імідж та репутація,

- З) місце в ієрархії та системі відносин.

Для аналізу мною було використано (у рамках проведення ДЕР) дані опитування педагогічних працівників 22.02.2023 року під час проходження ними

курсів підвищення кваліфікації на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, результати чого узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1. Пріоритетність складових самоменеджменту педпрацівників
відносно його об'єктів

№	Всього «за»	Назва складової самоменеджменту (найменування із профстандартів)	Об'єкти самоменеджменту (А, Б, В, Г, Д, Ж, З – деталізовано вище)						
			А	Б	В	Г	Д	Ж	З
1.	13	саморозвиток	5		5	3			2
2.	10	саморегуляція		2	1	1	6		
3.	21	самореалізація	3	2	1	7	1		5
4.	16	самоконтроль		10			3	3	
5.	25	самооцінювання	4		3	1	3	10	4
6.	15	самоорганізація	2	3	1	4	1	2	2
7.	10	самоаналіз	2		5		2		2
8.	7	самоусвідомленість	1	1	3			1	1
9.	4	самотивація			2		1		1
10	2	самодисципліна		2					
			17	20	21	16	17	16	17

У результаті дослідження виявлено найважливішу складову в механізмі самоменеджменту педагогічних працівників – «самооцінювання» - (25 – «за»), що ними екстрапольовано в найбільшій мірі до об'єкта Ж – їх іміджу та репутації. Узагальнене щодо одного об'єкта самоменеджменту педагогів потребує ідентифікації пріоритетів складових самоменеджменту у відношенні до кожного з них. Так, дані таблиці 1 свідчать, що «самоконтроль» (10 – «за») екстрапольується до компетентностей (Б); «самореалізація» (7 – «за») регулює, на думку респондентів їх поведінку та відчуття (Г); «саморегуляція» (6 – «за») - формує здібності (Д); «саморозвиток (5 – «за») - сприяє діяльності (А); «самоаналіз» (5 – «за») – забезпечує фізичний стан та здоров'я педагогів (В) тощо. Горизонтальний вимір даних таблиці 1 свідчить, що «самоорганізація» важлива для всіх семи об'єктів самоменеджменту педагогів (А, Б, В, Г, Д, Ж, З); «самооцінювання» та «самореалізація» - для шести із семи об'єктів самоменеджменту тощо. Пріоритетність ряду складових самоменеджменту для сукупної кількості його об'єктів пропонує наступну групу: «самоорганізація» - «самооцінювання» - «самореалізація». Безперечно, що однозначність отриманих результатів можна досягнути за умови продовження дослідницьких робіт, що буде здійснюватися автором надалі у рамках проведення ДЕР, яка станом на 2023 рік триває.

Висновки. Таким чином, застосовані законодавцями у професійних стандартах терміни та поняття з часткою «само», що ідентифікуються в поданому аналізі як модель складових самоменеджменту, набувають конкретизації у вигляді отриманих наукових даних, а звідси збільшується шанси свідомої імплементації цих важливих для педагогів правових документів вже від 2023/2024 навчального року. Окрім того, наявність у кожному зі професійних стандартів термінів з часткою «само», а саме: за джерелом [11] – як мінімум шість, за джерелом [10] – як мінімум 5, за джерелом [9] – як мінімум дев'ять, за джерелом [8] – як мінімум сім, свідчить про відмінності складових самоменеджменту для кожної категорії педагогічних працівників: директорів ЗЗСО, директорів ЗДО, вчителів ЗЗСО, вихователів ЗДО, що моделює їх відмінності відносно місії та ролей в освітньому процесі задля досягнення ключової мети Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році: лист МОН України від 19.08.2022 р. № 1/9530-22. URL.: https://znayshov.com/News/Details/instruktyvno-metodychni_rekomendatsii_shchodo_orhanizatsii_osvitnoho_protseesu_2022_2023 (дата звернення: 07.05.2023).

2. Поляк О.В., Куриш Н.К. Ідентифікація набору складових самоменеджменту для прийняття управлінських рішень директорами закладів освіти. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 8. С.293-298.

3. Поляк О.В. «Практичний самоменеджмент» як фактор формування нової якості управлінської компетентності керівників закладів освіти. *Удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників в умовах реформування змісту освіти*. Збірник наукових статей у рамках реалізації науково-дослідницької проблеми Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області упродовж 2015-2020 рр..Чернівці: Технодрук, 2021. С. 90-99.

4. Поляк О.В. Пріоритети набору складових самоменеджменту педагогів Чернівецької області в умовах викликів COVID-19. *Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration*: матеріали IV International scientific conference: Conference Proceedings, Leipzig: Baltija Publishing, October 23, 2020. S. 21-24.

5. Поляк О.В. Самовдосконалення педагога як чинник самоменеджменту професійної діяльності. *Освітнє Дитинство в 20-х роках XXI ст.: виклики та можливості*: матеріали учасників Другої Міжн. пед. стрітенської конф., м. Львів, 20-21 лют. 2021 р. / Електронний посібник. Львів, КЗ ЛОР «ЛОППО», СТ «Міські інформаційні частини», С. 76-81. URL.: <http://gumanpedagog.org.ua/attachments/article/629/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%>

[A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%94%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F-2021.pdf](#)

6. Поляк О.В. Самоменеджмент як практичний інструмент освітньої/управлінської діяльності в умовах НУШ. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти*: Наук.-метод. ж-л. / Чернівці: Наші книги, 2019. Вип. (1) 21. С. 79-83.

7. Поляк О.В. Характеристика самоменеджменту педагогів Чернівеччини в умовах воєнного стану в Україні. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень*: матеріали III Міжн. наук. Конф. (Т. 2), м. Львів, 15 квіт. 2022 р. /Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С.83-86.

8. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» наказ Міністерства економіки України від 19.10.21 р. № 755-21. URL.: [file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/61727cdc64def816302302%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/61727cdc64def816302302%20(6).pdf) (дата звернення: 02.05.2023).

9. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерства економіки України від 23.12.2020 р. № 27-36. URL.: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/78704/ (дата звернення: 02.05.2023).

10. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти»: наказ Міністерства економіки України від 28.09.2021 р. № 620-21. URL.: [file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/61727cd1f033d706983803%20\(16\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/61727cd1f033d706983803%20(16).pdf). (дата звернення: 03.05.2023).

11. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 р. № 568-21. URL.: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення: 04.05.2023).

УДК 378.14:372.857

**Напрямок: ПРОЦЕС ТА ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО
ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА НУШ**

ТАНАНАЙКО ОЛЕНА,
*заступник директора з навчально-виховної роботи,
КЗЗС «Рожищенський ліцей №4»
Рожищенської міської ради Луцького району
Helen.Tananayko@gmail.com*

**НАПРЯМКИ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ
КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В
УМОВАХ НУШ**

Анотація. Проведено аналіз нормативних актів, що визначають мету і завдання розвитку системи освіти в Україні, пріоритетні напрямки розвитку науково-методичного та кадрового забезпечення освіти, а також забезпечують правову базу для розвитку творчості педагогів та вивчення технології активного навчання. Описані основні напрямки розвитку критичного мислення педагогів в тому числі в контексті реалізації концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа».

Ключові слова: інноваційні методи та технології навчання, Нова українська школа, освітнє середовище.

Активне розроблення та впровадження таких нормативних документів, як "Стратегія сталого розвитку України до 2030 року"[1], "Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки"[2], Указ президента України "Про національну доктрину розвитку освіти України" [3], закладають основи подальшого розвитку освітніх технологій та творчості у педагогічній діяльності. Зазначені документи визначають мету і завдання розвитку системи освіти в Україні, пріоритетні напрямки розвитку науково-методичного та кадрового забезпечення освіти, а також забезпечують правову базу для розвитку творчості педагогів та вивчення технології активного навчання. У майбутньому педагогам можуть бути запропоновані різні вимоги, пов'язані з розвитком педагогічної діяльності, зокрема:

1. Використання **інноваційних методів та технологій навчання** - педагоги повинні бути здатні ефективно використовувати інноваційні методи та технології, що допоможе покращити якість навчання та сприятиме розвитку творчості вчителів та учнів.

2. Систематична самоосвіта - педагоги повинні **постійно вдосконалювати свої професійні навички** та набувати нові знання, що допоможе оновити педагогічні підходи в навчанні та сприятиме розвитку творчості.

3. Розвиток критичного мислення, оскільки він забезпечує здатність аналізувати і критично оцінювати інформацію, а також розробляти обґрунтовані рішення та діяти відповідально в різних ситуаціях.

Основні напрямки розвитку критичного мислення педагогів:

1. Сприяти засвоєнню загальних принципів критичного мислення, які забезпечують можливості для аналізу, оцінки інформації та розробки обґрунтованих рішень.

2. Використання інтерактивних методів інструкції, які сприяють аналізу та розвитку критичного мислення в педагогічній практиці. Це може включати перегляд відео матеріалів, інтерактивне обговорення кейсів, та розв'язання завдань на розвиток критичного мислення.

3. Розвиток аналітичних навичок, зокрема здатності до візуалізації та інтерпретації даних. Педагоги мають бути здатні до аналізу та інтерпретації даних та показників навчальних досягнень та успішності учнів.

4. Забезпечити розвиток системного, цілісного підходу до освітньої діяльності та педагогічного процесу у взаємодії з колегами та батьками.

5. Залучати педагогів до просування критичного мислення через використання різних педагогічних інструментів, які сприятимуть формуванню критичного мислення, серед яких можна виділити різноманітні механізми рефлексії, інтерактивні методи розвитку інтелектуальних навичок, методи проектної діяльності та методи відкритого навчання.

Перехід до нових стандартів освіти Нової української школи (НУШ) [4] вимагає і від керівників закладів освіти додаткових знань і навичок. **Процес та зміст** особистісного та професійного зростання керівника закладу освіти у НУШ можна описати так:

1. Ознайомлення з новими стандартами та їх імплементація - керівник закладу повинен мати чітке розуміння нових стандартів НУШ, вивчити їх відмінності від попереднього стандарту і вести реформування шкільних програм для відповідності новим стандартам.

2. Розвиток методичних навичок - керівник закладу повинен бути здатен створювати нові методичні матеріали щодо викладання нових навчальних програм НУШ, організувати роботу вчителів, щоб вони могли вільно користуватись новою методикою навчання.

3. Розвиток професійних навичок - керівник повинен постійно вдосконалювати свої професійні навички, з розробкою нових педагогічних технологій забезпечення інноваційних знань учнів.

4. Розвиток аналітичних навичок - це необхідно для управління шкільним закладом в умовах нових вимог до освіти, моніторингом та аналізом даних успішності учнів, відстеженням взаємодії учнів та викладачів під нові стандарти.

5. Розвиток та управління колективом - керівник повинен мати чітке розуміння процесу розбудови успішної команди, здібних працівників, що спроможні поєднувати співпрацю та конкуренцію, а також користуватися новими технологіями навчання та викладання, щоб створити перспективний заклад освіти.

Особистісне та професійне зростання є важливими аспектами для керівників та педагогічних працівників НУШ, оскільки вони можуть сприяти вдосконаленню комунікаційних навичок, розширенню знань та навичок, покращенню якості навчання та методів викладання. Слід зазначити, що процеси особистісного та професійного зростання є невіддільними один від одного, оскільки успіх у професійній сфері залежить від розвитку особистості.

Основні аспекти, які варто враховувати при особистісному та професійному зростанні керівника та педагогічного працівника НУШ:

1. Розвиток лідерських якостей - керівник повинен розвивати свої лідерські якості, що допоможе керувати командою ефективніше та покращити співпрацю зі співробітниками.

2. Розвиток професійних навичок - педагогічний працівник повинен постійно вдосконалювати свої професійні навички, вивчати нові методи та підходи до навчання, щоб забезпечити якісну освіту для своїх учнів.

3. Вдосконалення комунікаційних навичок - керівнику та педагогічному працівнику важливо вдосконалювати свої комунікаційні навички, щоб забезпечити відкрите спілкування із співробітниками, учнями та батьками.

4. Розвиток творчості та критичного мислення - крім професійних навичок, педагогічний працівник повинен розвивати своє творче мислення та здатність до критичного аналізу, що допоможе забезпечити належну якість навчання.

5. Здатність до самовдосконалення.

Особливістю Нової української школи є створення сприятливого освітнього середовища, яке б дозволило реалізувати потенціал педагогів та учнів та забезпечити якісну освіту. Управлінський аспект може бути спрямований на такі кроки:

1. Управління ресурсами - діяльність педагогічного колективу, використання навчально-методичного забезпечення, матеріально-технічні засоби та інші ресурси - все це повинно бути адекватно розподілено та ефективно використовуватись, щоб створити сприятливе освітнє середовище.

2. Організація співпраці з батьками та громадою - важливо залучати батьків та громадськість до створення освітнього середовища, забезпечивши їхню своєчасну та інформовану участь у процесі прийняття рішень.

3. Організація роботи з учнями - повинна забезпечувати не тільки формування знань та умінь, але й розвиток творчого потенціалу учнів, який відображається в сприятливому освітньому середовищі.

Для цього дуже важливо створювати різноманітні умови для розвитку творчих здібностей учнів: організувати творчі гуртки, конкурси, змагання, проекти тощо.

4. Розробка стратегій та планів розвитку освітнього середовища - планування, контроль та оцінки ситуації.

Концепція Нової української школи передбачає оновлення змісту освіти й спрямована на новий освітній результат: формування компетентностей, вміння здобувати і застосовувати знання у нових навчальних та життєвих ситуаціях, реалізацію принципів, зорієнтованих на розкриття особистісних можливостей та інтересів учнів з метою формування успішної, цілеспрямованої, самостійної, мобільної особистості. Усе це передбачає впровадження в освітній процес нових підходів до навчання, спрямованих на формування м'яких навичок (soft skills), інтелектуально розвиненої, ініціативної особистості учня, здатної нестандартно та творчо мислити, розв'язуючи завдання у будь-яких життєвих ситуаціях [5, с. 6].

Міркуючи про освітній результат, необхідним є розроблення орієнтирів для педагогів в оцінюванні й формуванні чітко визначених груп результатів навчання. Крім того, вчителі повинні спрогнозувати ризики щодо формування результатів навчання, враховуючи особливості учнів й передбачити ряд заходів з метою уникнення негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Стратегія сталого розвитку освіти в Україні на період до 2030 року. – електронний ресурс – [режим екрану] URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332>

2. Стратегія розвитку освіти та науки в Україні на 2021-2027 роки. – електронний ресурс – [режим екрану] URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>

3. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти України» – електронний ресурс – [режим екрану] URL: http://schoolchem.ho.ua/ZavKab/NormD/1_7_nac_doktryna.pdf

4. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» – електронний ресурс – [режим екрану] – електронний ресурс – [режим екрану] URL: mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

5. Людмила Лисогор, Сергій Берендеев, Юлія Косенчук. Використання електронних освітніх матеріалів у освітньому процесі: сучасні підходи і технології Нової української школи. Випуск 1 : Навчально-методичний посібник. — Київ, 2023.— 117 с.

УДК 373.014.4

**Напрямок: ПРОЦЕС ТА ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО
ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА НУШ**

ТРАЧУК ТЕТЯНА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів,
Волинський ІППО
м. Луцьк,
btv_1963@ukr.net

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК САМОРОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Анотація. У цій статті ми досліджуємо вплив освітнього середовища на саморозвиток педагогів, приділяючи особливу увагу ролі середовища у сприятливому розвитку та розвитку педагогів.

Ключові слова. Освітнє середовище, саморозвиток педагога, елементи освітнього середовища.

Освіта — це безперервний процес набуття знань і навичок, які допомагають людям рости й розвиватися в різних аспектах життя. Освітнє середовище, яке включає фізичні, соціальні та емоційні фактори, відіграє життєво важливу роль у зростанні та розвитку учнів, а також педагогів.

Освітнє середовище складається з різних елементів, які впливають на процес навчання. Ці елементи включають обстановку в класі, якість викладання та навчальних ресурсів, наявність допоміжних служб, а також культуру та цінності навчального закладу. Середовище також включає взаємодію між педагогами та учнями, стосунки викладачів зі своїми колегами та ширшою спільнотою.

Освітнє середовище може істотно впливати на саморозвиток вихователів. Наприклад, сприятливе середовище може надихнути педагогів на інновації та експерименти з новими методами та стратегіями навчання. І навпаки, несприятливе оточення може призвести до почуття розчарування, виснаження та застою.

Значну роль у саморозвитку педагога може відігравати освітнє середовище. Нижче наведено кілька способів, якими середовище може сприяти саморозвитку педагогів: заохочує навчання впродовж життя. Освітнє середовище може надихнути педагогів продовжувати навчання та вдосконалювати свої навички. Сприятливе середовище забезпечує доступ до можливостей професійного розвитку, таких як майстер-класи, семінари та навчальні програми. Педагоги можуть вивчити нові стратегії викладання, отримати нові знання та набути навичок, які вони можуть застосувати для вдосконалення своєї практики викладання.

Сприяє співпраці та комунікаційній співпраці.

У сучасному світі освітній процес постійно змінюється та розвивається, що вимагає від педагогів постійного саморозвитку та вдосконалення професійних навичок. Одним із ключових чинників успішного саморозвитку педагога є освітнє середовище, яке включає в себе навчальні заклади, наукові установи, професійні школи та інші освітні установи.

Перш за все, освітнє середовище забезпечує доступ педагога до різноманітних форм і методів навчання та підвищення кваліфікації. Наприклад, проведення науково-практичних конференцій та семінарів дозволяє педагогам підтримувати нові знання та досвід, обмінюватися ідеями та знайомитися зі свіжими дослідженнями у своїй галузі.

Освітній процес може забезпечити педагогам доступ до новітніх педагогічних технологій та програм, що дозволяє їм оптимізувати процес навчання та забезпечити якісні результати. Іншим аспектом освітнього середовища є створення можливостей для самореалізації та творчого розвитку педагогів. Навчальні заклади можуть забезпечити педагогам доступ до різноманітних форм творчої діяльності, таких як створення наукових досліджень, викладання нових курсів, розробка методик та програм навчання. Це дозволяє педагогам розвивати свій потенціал та знаходити нові шляхи для досягнення професійних цілей.

Освітнє середовище також може забезпечити педагогам можливості для соціальної взаємодії. Воно є чинником, що впливає на саморозвиток педагога, включає в себе не тільки фізичне оточення, а й соціальні та психологічні аспекти, які стосуються навчального процесу та взаємодії з колегами та учнями.

Одним із ключових елементів освітнього середовища є забезпечення доступу до новітніх методик та технологій навчання. Сучасні вимоги до освіти вимагають використання інноваційних підходів у навчальному процесі. Інформаційні технології, ігрові технології, проекти та інші методи дозволяють педагогам реалізувати творчий потенціал, стимулювати їх до постійного самовдосконалення та розвитку.

Окрім того, елементом освітнього середовища є взаємодія з колегами, проведення спільних тренінгів, семінарів та конференцій дозволяє педагогам обмінюватися досвідом та знаннями, вдосконалювати свої навички та вчитися від одного. Такий процес забезпечує зростання професійного рівня педагогів, підвищення ефективності навчального процесу та підтримує педагогічну спільноту.

Ефективне освітнє середовище забезпечує можливість педагогам займатися самоосвітою та саморозвитком. Це можуть бути різноманітні онлайн-курси, вебінари, спеціалізовані видання та інші джерела інформації. Педагоги повинні мати постійно можливість вдосконалювати свої знання та навички.

Освітнє середовище є ключовим фактором для саморозвитку педагога, таке середовище забезпечує можливість вивчити нові педагогічні технології, покращити

формування професійних навичок та підвищити кваліфікацію. У цьому контексті розглянемо освітнє середовище як чинник саморозвитку педагога.

По-перше, у числі елементів освітнього середовища є наявність доступу до різноманітних педагогічних ресурсів, таких як наукові журнали, книги, електронні бази даних та інтернет-ресурси. Завдяки цим ресурсам педагог може вивчати нові педагогічні технології та методики, а також досліджувати сучасні тенденції в освіті.

По-друге, важливою складовою освітнього середовища є можливість участі у професійних заходах, таких як конференції, семінари та тренінги. Ці заходи дають педагогам можливість обмінюватися досвідом та ідеями, пізнати нові педагогічні підходи та знайомитися з передовими практиками в освіті.

По-третє, елементом освітнього середовища є підтримка з боку адміністрації закладу освіти. Наприклад, адміністрація може забезпечити фінансову підтримку для участі педагогів у професійних заходах, а також надати можливість використання сучасного обладнання та техніки для проведення уроків та інших педагогічних заходів.

У сучасному світі професійний педагогічний успіх вимагає постійного самовдосконалення, навчання та розвитку. Освітнє середовище може розвивати важливу роль у забезпеченні цих процесів, надаючи педагогам можливості для розвитку та вдосконалення своїх професійних та особистісних навичок.

Освітнє середовище може бути описано як комплекс факторів, які впливають на процеси навчання та виховання. Серед цих факторів можна виділити як матеріальні (наприклад, обладнання та технічні засоби навчання), так і соціальні (наприклад, стиль керівництва, співпраця між колегами, організація робочого простору та часу).

Освітнє середовище може створити можливості для професійного розвитку педагога за допомогою надання доступу до новітніх методик, технологій та досліджень, які можуть збагатити його професійні знання та навички. Важливою частиною такого середовища є підтримка взаємодії та співпраці між колегами та іншими фахівцями в галузі освіти, що дозволяє педагогам здійснювати обмін досвідом та взаємне навчання.

Освітнє середовище може також впливати на розвиток особистості педагога. Середовище, що дає можливість для саморозвитку та реалізації творчих проєктів, може допомогти педагогам виявити та розвинути свій потенціал. також, це може спричинити розвиток креативних та інноваційних підходів до навчання та виховання.

У сучасному світі освіта є ключовим елементом розвитку країни. Освітнє середовище, де розвивається навчання та виховання, є чинником, який впливає на формування професійних та особистісних якостей педагогів. Освітнє середовище

має створювати умови для розвитку саморозвитку педагога, що є необхідним для підвищення ефективності його професійної діяльності.

Перший елемент освітнього середовища, який впливає на саморозвиток педагога, - це його матеріально-технічна база. Наявність сучасних методичних посібників, комп'ютерного обладнання, інтерактивних дошок, навчальних приладів та інших засобів навчання сприяє розвитку професійних компетенцій педагога. На сучасному етапі розвитку освіти важливо, щоб у педагога були належні навички роботи з цифровими технологіями та інформаційними ресурсами.

Другий елемент - це організаційна структура освітнього закладу, де працює педагог. Фактор покращення можливості педагога залучатися до різноманітних його професійних проєктів та заходів, які допомагають розвивати професійні та особистісні якості. Важливо, щоб в освітньому закладі була забезпечена система підвищення кваліфікації педагогів, що дозволить їм зберегти свій професійний рівень відповідно до змін в освітній галузі.

Третій елемент - це комунікативна складова освітнього середовища, яка має важливе значення.

У сучасному світі освітнє середовище є ключовим чинником, який впливає на саморозвиток педагогічного працівника. Педагогічна професія вимагає від своїх представників постійного підвищення кваліфікації та професійного зростання, що створює потребу в освітньому середовищі, яке сприяє цим процесам.

Освітнє середовище можна розглядати як сукупність умов та ресурсів, які підтримують навчальний процес та забезпечують оптимальні умови для саморозвитку педагога. Серед цих умов можна виділити наявність відповідної матеріально-технічної бази, яка дозволяє використовувати сучасні технології та методи навчання, доступність професійних ресурсів, що допомагають педагогу знайти необхідну інформацію та отримати нові знання, наявність місць для спілкування та обміну досвідом з колегами тощо.

Одним із ключових елементів освітнього середовища є професійна спільнота педагогічних працівників, яка створює умови для професійного діалогу, обміну досвідом та рефлексії над власною роботою. В рамках такої спільноти педагог може отримати підтримку та поради від більш досвідчених колег, а також самому допомогти іншим працівникам.

Освітнє середовище має бути орієнтоване на індивідуальні потреби педагогічних працівників, забезпечуючи можливості для розвитку їхніх професійних та особистісних компетенцій.

Отже, дослідження освітнього середовища може допомогти педагогам у здійсненні професійного розвитку та підвищенні якості навчання.

Освітнє середовище є системою взаємодії між педагогами, учнями та їх оточенням, що включає навчальний процес, взаємовідносини між учасниками

навчального процесу, наявність матеріальних та технічних засобів навчання та інше. З важливих факторів освітнього середовища є забезпечення доступу до новітніх технологій та інформаційних ресурсів, що дозволяє педагогам розвивати власну професійну компетентність та сприяти впровадженню інноваційних методик навчання.

Освітнє середовище може впливати на процес саморозвитку педагога в різних аспектах. Наприклад, наявність відкритої комунікації між педагогами та учнями, створення комфортної атмосфери в класі, розвиток співпраці та партнерства між педагогами може сприяти у формуванні власної педагогічної технології, що відповідає вимогам сучасності та підвищує результативність навчального процесу. Наявність професійного середовища, яке стимулює саморозвиток, є визначальним чинником у формуванні у педагога необхідної мотивації до саморозвитку.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – Київ, Державна служба якості освіти, 2020 - 240 с. - Режим доступу: http://www.sqe.gov.ua/images/category_2020_compressed.pdf

2. ДСТУ ISO 9004:2018 (ISO 9004:2018, IDT) Управління якістю. Якість організації. Настанови щодо досягнення сталого успіху // Видання офіційне / Київ, ДП «УкрНДНЦ», 2019. - 44 с

3. Управління якістю освіти в умовах реалізації формули НУШ : зб. м-лів наук.-практ. конференції / упорядн. Сташенко М. О., Луцьк: ВІППО, 2022. 188 с. - Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1mLG4xl3DISqFcrKDTxZWkofjbs1R_AqD/view

**Напрямок: ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА АВТОНОМІЯ УПРАВЛІННЯ І ЯКІСТЬ
ОСВІТИ**

ТРУБІНА ВАЛЕНТИНА,
*методист обласного навчально-методичного центру освітнього
менеджменту та координації методичних формувань,
КЗ «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя
Сухомлинського»
м. Кропивницький,
valdorot@gmail.com*

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ

***Анотація.** У публікації розглянуто питання сутності автономії закладу загальної середньої освіти, особливості вибору стратегії автономного управління та її впровадження як одного із засобів демократизації, гуманізації в системі управління й забезпечення якості освіти. Проаналізовано законодавче право суб'єктів освітньої діяльності на самоврядування (самостійність, незалежність, відповідальність за прийняття рішень) у сфері академічних, організаційних, кадрових та фінансових завдань. Охарактеризовано можливості фінансової автономії закладу освіти, процедури оновлення механізмів фінансового забезпечення закладу освіти, що сприяє підвищенню якості освіти.*

***Ключові слова:** автономія закладу освіти, демократизація, гуманізація; академічна, організаційна, кадрова, фінансова автономії; стратегія автономного управління, технологія бюджетування, якість освіти.*

Формування і становлення системи управління освітою в Україні є одним із кроків освітньої реформи, що змінює ідеологію, способи управлінського мислення, повноважень керівника, визначає нові гнучкі демократичні підходи в управлінні закладом освіти та сприяє розвитку якісної системи управління для забезпечення рівня якісної освіти.

Залишки бюрократичної адміністративно-командної системи, усталені багаторічні традиції та методи керування закладом загальної середньої освіти і дотепер є сутнісною перепорою для реалізації сучасних принципів реформування освіти: демократизації, гуманізації, відкритості. З виходом Закону України «Про освіту» встановлено одну з найбільш вагомих правових засад державної політики - автономію, яка дає можливості для подолання бюрократичних і контролюючих впливів у системі управління закладом освіти, позбавляючи навіть засновників або уповноважених ним осіб права втручатись у діяльність, що здійснюється ним у межах його автономних прав, визначених законом та установчими документами.

Поглиблення й закріплення автономних повноважень ЗЗСО закладено у Законі України «Про повну загальну середню освіту», яким додатково визначено юридичну самостійність, права на власні кошти та майно тощо.

Державою гарантовано академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти. Отже суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно ухвалювати рішення у межах своєї автономії, визначеної Законом України «Про освіту», спеціальними законами та/або установчими документами, зокрема з питань, не врегульованих законодавством.

Академічна автономія базується на дотриманні принципів педагогічної свободи, передбачає право педагогічних і науково-педагогічних працівників на:

- самостійне планування роботи, вирішення питань освітнього процесу;
- організацію науково-дослідної роботи;
- розроблення авторських освітніх програм або вільний вибір освітніх програм;
- вибору методів, засобів і способів здійснення освітньої діяльності, розробку і використання власних авторських методик;
- вибору підручників та іншого навчально-методичного забезпечення;
- вільний доступ до інформаційних ресурсів;
- захист професійної честі й гідності педагогічних працівників.

Організаційна автономія як чинник розвитку закладу освіти забезпечує:

- формування власної структури управління та розвиток менеджменту;
- впровадження оптимальних організаційних правил і процедур взаємодії усіх підсистем закладу освіти;
- створення умов для реалізації освітньої програми;
- формування внутрішньої організаційної культури тощо.

Кадрова автономія визначила право керівника закладу загальної середньої освіти на прийняття управлінських рішень щодо:

- призначення та звільнення працівників, укладення контрактів;
- розподілу годин педагогічного навантаження;
- формування і затвердження штатного розпису;
- організації системної роботи для професійного розвитку та вдосконалення педагогічних працівників.

Складові кадрової автономії дають багато можливостей для системи управління персоналом: від прогнозування кадрових перспектив, аналізу існуючого кадрового потенціалу до проектування результатів кадрових рішень в межах закладу для забезпечення якості освітньої діяльності.

Фінансова автономія дає право забезпечувати реалізацію завдань, цілей, місії, стратегії розвитку закладу освіти.

Фінансова автономія означає самостійність щодо широкого переліку організаційних питань у здійсненні фінансово-економічних питань, зокрема розробляти і подавати на затвердження свій кошторис:

- розробляти тарифікацію педагогічного персоналу відповідно до чинного законодавства;
- розробляти і затверджувати штат педагогічного та адміністративно-технічного персоналу відповідно до потреб закладу освіти;
- преміювати співробітників у межах фонду оплати праці;
- визначати позабюджетні джерела фінансування.

Реалізація усіх видів автономії має відбуватись одночасно і комплексно, що сприятиме оптимізації управлінського процесу, поширенню самоврядування, демократизації, сучасних можливостей менеджменту.

Найбільш актуальною сьогодні є проблема запровадження саме фінансової автономії, яка дозволяє досягати цілей та вирішувати проблеми шляхом ефективної фінансово-економічної діяльності, відповідального розподілу та витрачання коштів, а не лише через пошук донорських надходжень.

Якщо впровадження академічної, організаційної, кадрової автономії закладів освіти не викликає додаткових питань та спротиву з боку керівників шкіл, то побоювання щодо реалізації можливостей фінансової - є чималими. Велика кількість директорів шкіл звикли до усталеного порядку управління коштами та централізованого бухгалтерського обліку, за які не несуть персональної відповідальності.

Вибір стратегії автономного управління, від якого залежить успіх та результат діяльності, як у короткостроковій так і довгостроковій перспективі, передбачає урахування таких чинників :

- готовність закладу освіти і його керівництва до змін системи управління;
- децентралізація управління;
- розширення повноважень, відповідальності керівника;
- свобода щодо прийняття рішень, відповідальність за результати діяльності;
- впровадження інноваційної діяльності;
- відмова від застарілих принципів фінансування (перехід від кошторисного фінансування до технології бюджетування);
- підвищення якості освіти та освітньої діяльності.

В умовах фінансової автономії керівник закладу освіти стає ефективним розпорядником коштів, майна, набуває права вільного вибору для укладання договорів, самостійного прийняття рішень щодо планування, спрямування державних видатків та внутрішніх заощаджень.

Оновлення механізмів фінансового забезпечення закладу освіти сприятиме підвищенню якості освіти, оскільки стане можливим швидке реагування на потреби освітнього середовища, запровадження додаткових освітніх послуг, формування внутрішньої системи заохочень для педагогів, які забезпечують високий рівень освітньої діяльності тощо.

Новим поштовхом для розвитку закладу загальної середньої освіти в умовах автономії може бути діяльність піклувальної ради, яка створюється для підвищення ефективності управління, розвитку партисипативних відносин в організації, налагодження ефективного внутрішнього та зовнішнього партнерства, розвитку прозорих механізмів залучення додаткових ресурсів.

Обираючи стратегію розвитку закладу освіти в умовах фінансової автономії, адміністрації, педагогічному колективу необхідно проаналізувати усі можливості, внутрішні й зовнішні загрози і прийняти рішення про набуття повноважень розпорядника коштів, готовність самостійно вирішувати питання економічної діяльності, що забезпечить перехід від принципу утримання навчального закладу (та ролі прохача коштів) до колегіального формування бюджету, оптимального і раціонального застосування планових та залучених ресурсів у межах законодавчої та нормативно-правової бази.

Список використаних джерел

1. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. – К., 2019.- 47 с.
2. Закон України «Про освіту». [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту». [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Наталія Клокар, Григорій Науменко, Лілія Гунько. *Автономія опорної школи і механізми її забезпечення*. Рідна школа – 2018- №5–8 – С. 19-24
5. Ольга Тимошенко. Ідея вільної школи: у чому її переваги, як запровадити - МЦФЕР-Україна. *Практика управління закладом освіти*. – 2019. - № 07 - С. 54-56
6. Омеляненко Ніна, Шевич Кристина. *Фінансова автономія закладу освіти: перший крок*. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу:– <https://cutt.ly/5v4e9oz>
7. Ольга Тимошенко. Ідея вільної школи: у чому її переваги, як запровадити - МЦФЕР-Україна. *Практика управління закладом освіти*. – 2019. - № 07 - С. 54-56
8. Омеляненко Ніна, Шевич Кристина. *Фінансова автономія закладу освіти: перший крок*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:– <https://cutt.ly/5v4e9oz>

УДК 378

**Напря́м: ПРОЦЕС ТА ЗМІСТ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО
ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА НУШ**

УНГУРЯН ІРИНА,

кандидатка педагогічних наук,

*завідувачка кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою,
КЗ "Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області"*

м. Чернівці,

ungiren82@gmail.com

**РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕДАГОГА**

***Анотація.** Ця стаття присвячена проблемі розвитку рефлексивної компетентності як важливої складової професійної характеристики педагога. Також автор розглядає механізми розвитку рефлексивної компетентності педагога, включаючи моніторинг професійної діяльності, відповідність вимогам та постійне вдосконалення. Вона акцентує увагу на важливості самоаналізу та самокритики, які допомагають вчителю ідентифікувати свої сильні та слабкі сторони, а також виявити області для вдосконалення.*

***Ключові слова:** Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (молодший спеціаліст)», рефлексивна компетентність.*

Реформа освіти в Україні є однією з ключових та невід’ємних складових суспільного розвитку країни. Реалізуючись у контексті таких викликів сучасності, як пандемія COVID-19 та російсько-українська війна, реформа нової української школи спрямована на забезпечення якості освіти, створення конкурентоспроможної та інноваційної системи навчання, надання підтримки учасникам освітнього процесу, а також гармонійний розвиток кожної особистості. Зміни освітньої галузі в Україні є кроком вперед до сучасного, інклюзивного та успішного майбутнього нації.

Вирішальну роль у впровадженні реформи нової української школи відіграють педагоги. Вони є ключовими агентами змін, які прямо впливають на освітній процес та результати навчання учнів. Зміни в освіті потребують від вчителів не лише адаптації до застосування нових підходів та методик, але й активної участі у їх впровадженні та розвитку.

Професійна компетентність педагога в умовах змін набуває особливої ваги і значення. Зростаюча складність та розмаїття освітніх вимог, а також швидкий технологічний розвиток ставлять перед педагогами нові виклики, які потребують від них високого рівня професійної підготовки та гнучкості у роботі.

Уміння адаптуватися до змін є ключовим компонентом професійної компетентності педагога. Це включає готовність до оволодіння новими знаннями, методиками і підходами, необхідними для ефективного навчання та супроводу учнів у сучасному освітньому середовищі. Педагог повинен бути готовим до постійного самовдосконалення, вдосконалення своїх навичок та розширення свого професійного арсеналу.

Рефлексивна компетентність педагога є важливою складовою професійної компетентності вчителя. Вона визначається здатністю вчителя критично оцінювати свою власну практику, аналізувати його сильні сторони та області для вдосконалення. Рефлексивний педагог регулярно самостійно аналізує свою роботу, ретельно обдумує власні професійні дії, прийняті рішеннями та ефективність обраних методів навчання.

Одним з ключових елементів рефлексивної компетентності є здатність до самооцінки. Рефлексивний педагог бачить себе об'єктивно і критично, розуміє свої міцні сторони, але також виявляє сфери для удосконалення, над якими потрібно працювати. Він визнає, що навчання – це постійний процес, і завжди шукає можливостей для особистого розвитку та професійного зростання. [1]

Відповідно до Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (молодший спеціаліст)» рефлексивна компетентність педагога відноситься до трудової функції «Безперервний професійний розвиток» та визначається як «... здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби». [2]

Рефлексивна компетентність педагога взаємодіє з відповідними сферами знань, які сприяють професійному зростанню вчителя та покращенню навчального процесу.

Загальні та професійні компетентності вчителя є фундаментом рефлексивної компетентності. Загальні компетентності включають комунікативні навички, організаційні та управлінські вміння, здатність до співпраці та саморозвитку. Професійні компетентності, у свою чергу, охоплюють глибоке розуміння предметного матеріалу, володіння методиками навчання, знання психології учіння, уміння працювати з різними типами учнів та створювати сприятливу навчальну атмосферу.

Вимоги до професійної діяльності вчителя включають високий рівень знань та навичок у своїй предметній області, здатність до постійного самоосвіти,

професійної саморефлексії та самовдосконалення. Вчителю необхідно бути гнучким і адаптивним, враховувати індивідуальні потреби учнів, застосовувати сучасні педагогічні підходи та інноваційні методи навчання. Крім того, вчителю потрібно мати ефективні комунікаційні навички, здатність до співпраці з батьками та колегами, а також вміння вирішувати конфліктні ситуації.

Особливості діяльності закладу освіти та учнівського колективу також впливають на рефлексивну компетентність вчителя. Кожен заклад освіти має свою унікальну культуру, цінності та педагогічні підходи. Вчителю потрібно бути відкритим до співпраці з колегами, використовувати спільне планування уроків, обмін досвідом та взаємну підтримку. Важливо також створити сприятливу навчальну атмосферу, де учні почуваються комфортно й стимульовані до самовдосконалення.

Механізм моніторингу професійної діяльності є важливою складовою рефлексивної компетентності вчителя. Цей механізм передбачає систематичне спостереження, аналіз та оцінку власної педагогічної практики з метою постійного вдосконалення. Вчитель використовує різноманітні інструменти, такі як відеозаписи уроків, планування та аналіз уроків, анкетування учнів і співробітників, щоб отримати об'єктивний огляд своєї роботи. Моніторинг професійної діяльності допомагає вчителю виявляти свої сильні сторони, виявляти можливі недоліки та приймати відповідні корективи для покращення своєї практики. [3]

Уміння здійснювати моніторинг власної професійної діяльності є важливою частиною рефлексивної компетентності вчителя. Це включає здатність об'єктивно оцінювати свою роботу, аналізувати досягнуті результати та ідентифікувати можливі області для вдосконалення. Вчителю потрібно вміти систематично збирати та аналізувати дані про свою діяльність, щоб розуміти, які аспекти можуть бути покращені.

Також важливо визначати відповідність власних професійних компетентностей чинним вимогам. Це передбачає постійне оновлення знань, ознайомлення з останніми тенденціями та інноваціями в галузі освіти. Вчителю потрібно бути готовим до змін і удосконалення своєї практики, адаптуватися до нових вимог і впроваджувати в свою роботу сучасні методи та підходи.

Уміння урахувати у власному професійному розвитку зміни в системі освіти також є важливою частиною рефлексивної компетентності. Освітня система постійно еволюціонує, з'являються нові підходи, технології та вимоги. Вчителю потрібно бути готовим до навчання протягом усього життя, постійно вдосконалювати свої знання та навички, адаптуватися до змін і впроваджувати їх у свою практику.

Всі ці уміння допомагають вчителю стати більш свідомим та ефективним професіоналом. Вони сприяють самоаналізу, самокритиці та постійному вдосконаленню, що в свою чергу позитивно впливає на якість навчання та досягнення учнів.

В цілому, рефлексивна компетентність педагога є ключовим елементом успішного та ефективного навчання. Вона допомагає педагогу стати більш свідомим, адаптивним та самокритичним професіоналом, що впливає на покращення освітнього процесу та досягнення найкращих результатів для учнів.

Список використаних джерел:

1. Бабаян, Ю. О. та К. Ф. Нор. «Структура рефлексивної компетентності викладача вищої школи.» *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Серія: Психологічні науки* 13 (2014): 22-26.

2. Затвердили професійний стандарт учителя – документ [Електронний ресурс] // Нова українська школа. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://tinyurl.com/2kty6b87>.

3. Раскалинос Валерія. «Рефлексивна компетентність як складова професійної характеристики майбутнього фахівця.» *Проблеми підготовки сучасного вчителя* 4 (1) (2011): 176-182.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗБУДОВІ СУЧАСНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
ФОРМУЛИ НУШ**

Матеріали науково-практичної конференції 26 травня 2023 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Дем'янюк Олександр Йосипович,

заступник директора з науково-педагогічної діяльності ВІППО,

доктор історичних наук, професор;

Сташенко Михайло Олександрович,

завідувач кафедри менеджменту освіти ВІППО,

кандидат фізико-математичних наук, доцент (голова редакційної колегії);

Рудь Оксана Володимирівна,

старша викладачка кафедри менеджменту освіти ВІППО.

УПОРЯДНИК:

Сташенко Михайло Олександрович,

завідувач кафедри менеджменту освіти ВІППО,

кандидат фізико-математичних наук, доцент.

ВЕРСТКА, ТЕХНОЛОГІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ:

О. В. Рудь

Технології менеджменту в розбудові сучасного освітнього середовища у контексті реалізації формули НУШ: матеріали науково-практичної конференції (Луцьк, 26 травня 2023 р.) / упоряд. Сташенко М. О., [Ел. збірник]. Луцьк: ВІППО, 2023.108 с.

Науковий збірник «Технології менеджменту в розбудові сучасного освітнього середовища у контексті реалізації формули НУШ» містить матеріали науково-практичної конференції, яку підготувала і провела на виконання «Плану роботи ВІППО на 2023 р.» (Розділ II. Наукова діяльність п.3.1, пп.2) кафедра менеджменту освіти 26 травня 2023 року.

Матеріали будуть корисними науково-педагогічним працівникам ОІППО, керівникам та педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти

УДК 373.1

